

ÚJ FORRÁS 2016.04

W. B. Yeats versei 3

„Az író nem kivétel” (Szűcs Balázs Péter interjúja Lázár Júliával) 8

Flann O’Brien: Nehéz az élet (próza) 13

Seamus Heaney: Angolnaművek (vers) 21

Németh Tibor: Ítéldkörök Kanadában (tanulmány) 25

Uri Asaf versei 32

Urbán Csilla: A fűszál biztos, a térkép újraírható

(Uri Asaf: *Egyetlen ragyogó nap*) 34

Kőrösi Zoltán: Ítéletidő (próza) 38

Farkas Zsuzsanna: Rózsa Sándor titkai (Cserna-Szabó András: *Sömmi*) 43

Györe Balázs: A taxis lánya (vers) 46

Kakuk Tamás: A jóvátétel regénye

(Györe Balázs: *Halálom után eltüzeln!*) 49

Hegedűs Gyöngyi versei 52

Evellei Kata: Variációk egy kertre (Tábor Ádám: *Versmező*) 55

Becsy András: Orosz levél (vers) 59

Vass Norbert: Lassúzni a tájjal

(Kollár-Klemencz László: *Miért távolodnak a dolgok?*) 61

Bödecs László: Itt is lehet (vers) 64

Papp Máté: Tény és csoda (Bödecs László: *Semmi zsoltár*) 65

Juhász Tibor: Elemzés (vers) 69

Sopotnik Zoltán: A halálsor egérkéje

(Juhász Tibor: *Ez nem az a környék*) 70

Nyerges Gábor Ádám: Talán eleve, a belekódolt törekenységgel (vers) 73

Szabolcsi Gergely: Az ünnep megtalálása

(Nyerges Gábor Ádám: *Az elfelejtett ünnep*) 75

Szendi Nóra: Kutyaíz (próza) 77

Hutvágner Éva: Nem fékezett habzás (Szendi Nóra: *Zárványok*) 85

Tolnay Imre: Poste resrante (Ölveczky Gábor képeiről) 87

Elmore Leonard: Tishomingo Blues (próza) 89

David Bowie: Lazarus (dalszöveg) 94

A borítón és a lapzárókon Ölveczky Gábor munkái

E számunk szerzői:

Asaf, Uri költő, festő, fordító (Bp.), Bowie, David zenész (1947–2016), Bödecs László költő (Bp.), Csizmadia Gábor fordító (Bp.), Evellei Kata kritikus (Bp.), Farkas Zsuzsanna kritikus (Bp.), Györe Balázs költő, író (Bp.), Seamus Heaney (1939–2013), Hegedűs Gyöngyi költő (Bp.), Hutvágner Éva kritikus (Bp.), Illés Róbert fordító (Bp.), Imreh András költő, fordító (Bp.), Juhász Tibor költő (Bp.), Kakuk Tamás költő (Tatabánya), Kőrösi Zoltán író (1962–2016), Lázár Júlia költő, fordító (Bp.), Leonard, Elmore író (1925–2013), Németh Tibor kutató (Bp.), Nyerges Gábor Ádám költő (Bp.), Flann O'Brien (1911–1966), Papp Máté kritikus (Kecskemét), Sopotnik Zoltán költő (Tatabánya), Szabolcsi Gergely kritikus (Bp.), Szendi Nóra író (Bp.), Szűcs Balázs Péter író (Bp.), Tolnay Imre képzőművész (Győr), Urbán Csilla kritikus (Bp.), Vass Norbert kritikus (Kaposvár)

Gyertek körém, kicsinyeim
– Repül a kő megint –,
Amiért magában motyog,
Szánjátok Moll Magee-t!

Halász volt szegény emberem,
A part mellett maradt,
Heringet sóztam, telt a nap,
Csak sóztam a halat.

Holtfáradtan értem haza,
A lábam remegett,
Fentről a Hold cirógatott,
Míg letről a kövek.

Erős az nem voltam soha,
Szültem nemrégiben,
Nappal nem, csak éjjel pihent
Velem a kicsinyem.

És agyonnyomtam a babát,
Drágáim, kicsikék,
Kihűlt, mire feljött a nap,
Hajnal lett, tiszta kék.

A fáradtság ólomnehéz,
Elsápadt az uram,
"Még pénzt is ad, csak menjek el",
Nem maradt más utam.

Elküldött és elátkozott,
Úgy csattant a kilincs,
Csendben léptem ki a kapun,
Tanú nem volt, ma sincs.

4 Csapódott ablak, ajtó,
Zöld csillag pislogott,
Fűszál fordult utánam,
A tarló csupa bog.

Megyek, vén Martin csűrje jön,
A léptem csendesebb,
Egy kedves szomszédasszony
Éleszi a tüzet.

Mi történt velem, kérdezi,
S mert pénzem nem maradt,
Néz szánakozva, gúnyosan,
De enni, inni ad.

Biztat, eljön az emberem,
Eljön majd, hazavisz;
De vessen bárhová a sors,
Bent és szabadban is,

Ha fát gyűjtök vagy tőzeget,
Kútról vizet merek,
A kisbabámra gondolok,
Síratom kincsemet.

Ő tudja, nyugtatom magam;
Fent csillagok hada,
Istent sem hagyja hidegen
A szegények baja.

Kicsikéim, gyertek körém,
Ne bántsatok megint,
Ragyogjatok, csillagszemek,
Szánjátok Moll Magee-t!

A mogyorófák erdején,
A fejemben tűz lobogott,
Mogyoró vesszőt vágtam én,
Cérnára fűztem egy bogyót;
Ha fölszáll fehér lepkeraj,
Kihunynak lepkecsillagok,
Patakba tartom a botot,
Patakban pisztrángot fogok.

Otthon a padlóra teszem,
Indulok tüzet gyújtani,
Valaki szólít nevemen,
A padlón zizzen valami:
A pisztrángból gyönyörű lány
Lesz, hajában almaszirom,
Már szalad is, egy villanás
Marad utána, fuvalom.

Őt keresem, megfáradok,
Síkságon és hegyek között,
Megtalálom egyszer, meg én,
Csókolom ajkát, kezeit;
A mély fűben gázolok,
Idők végezetéig szedem:
Ezüst almát dobál a Hold,
A Nap aranyalmát terem.

6 AZ ELLOPOTT GYERMEK

Ahol a sziklafal
Mélyedéséből tó lett,
Egy sziget fáival
Csapnak össze a gémek,
A rebbenés patkányt riaszt;
Tündérkosarak rejtik azt
A sok bogyót,
Piros cseresznyét, mind lopott.
Jöjj velünk, embergyermekek!
Víz és vadon beenged,
Kézen fog majd egy tündér,
A világban több a sírás, mint amit te túrnél.

Holdfény csillámpora
Ül szürke homokon,
Vár minket Na Rosa,
Lábunk éji habon,
Lejtjük a régi táncot,
Kéz, pillantás fon láncot,
Míg elszökik a hold;
Oda-vissza, át,
Szökkenünk, kergetőzünk,
Tajték fröccsen előttünk,
Míg rémálmot lát a világ.
Jöjj velünk, embergyermekek!
Víz és vadon beenged,
Kézen fog majd egy tündér,
A világban több a sírás, mint amit te túrnél.

Majd vándor víz bugyog
A vízesés felett,
Sás közt apró habok:
Csillagok fürdenek,
Szendereg ott a pizstráng,
Fülébe sugdosunk,
Rémíti a dalunk,
Nyugtalanul tekint ránk,
És könnyet ejt a páfrány
Zsenge patakok árnyán.

*Jöjj velünk, embergyermek!
Víz és vadon beenged,
Kézen fog majd egy tündér,
A világban több a sírás, mint amit te túrnél.*

És velünk jön a gyermek,
Néz komolyan,
Ő, akit nem melenget
Borjú hegyoldalon,
Kandallón a kanna
Többé már nem sípol,
Mellette egérhorda
A zabban nem lohol.

*Velünk jössz, embergyermek,
Víz és vadon beenged,
Kézen fog majd egy tündér,
A világban több a sírás, mint amit te túrnél.*

(Fordította: Lázár Júlia)

SZÚCS BALÁZS PÉTER: *Először azt szeretném megkérdezni, hogy melyek voltak az első meghatározó olvasmányélményeid?*

LÁZÁR JÚLIA: *Hófehérke születésnapja.* A képek miatt, és mert Kuka a legkisebb

8 „AZ ÍRÓ NEM KIVÉTEL”

(Szűcs Balázs Péter interjúja

Lázár Júliával)

törpe. A *Csipkerózsika* gyönyörű régi kiadásban. Nemes Nagy *Aranyecsetje*. Szóval, mesék és mesék, Andersen, Ispirescu, Kurcsi Mínya, a havasi mesemondó, aztán a mitológia és onnantól már jöhetett Dosztojevszkij, Thomas

Mann, Belij, Jack London *Martin Edenje* vagy Bulgakov. Majdnem mindenevő vagyok, csak betű legyen.

SZBP: *Mikor kezdte írni?*

LJ: 20 évesen. Észrevettem, milyen a világ – belátom, későn. Nem tetszett, előbb mindenáron meg akartam halni, aztán inkább elkezdtem írni. Rögzíteni, amit látok, mert azt és úgy csak én tudom. Hátha másnak az segít, ahogy nekem segítettek más írók, a szövetségeseim. És nagy öröm, hogy ma már újra látom a jót és szépet is. Árnyalatokat, színeket.

SZBP: *Megmutattad valakinek az írásaidat?*

LJ: Géher István tanár úrnak.

SZBP: *Volt-e mestered, vagy akit annak neveznél?*

LJ: Géher volt a mesterem. Tívdzakóban járt, a zakó jobb zsebében egy vas-hamutartót hordott, a balban ezüst cigarettatárcát. A fogadóóra végén (az akkori Angol Tanszék a Pesti Barnabás utca 4. emeletén volt) fölállt, a nyeles hamutartót a szemetes széléhez ütögetve gondosan kiürítette. Csak aztán csukta be az ablakot, amit előrelátóan kinyitott, ne ártson nekünk a füst. Mindent tudott emberről és versről. Ember volt, igazi. Nem csinált semmi különöset, csak figyelt. Kezében tartotta a kéz- vagy gépirásos papírlapot, amit vittünk, a mutatóujjával követte a sorokat, ha kellett, a kezén számolta a szóttagokat, hogy kövessük, soha semmire nem mondta, hogy rossz. Csak föltett néhány kérdést. Ebből tudta az ember, hogy legépelheti a szövegét, vagy jobban teszi, ha az ajtón kilépve bedobja az első kukába. Nem beszélt sokat. Jelen volt. Nagyon hiányzik.

SZBP: *Mi volt az első publikációd?*

LJ: Sylvia Plath naplóját kezdtem fordítani, de azt hiszem, a fordítás végül

később jelent meg, mint az első verseskötetem. (*Ujjnyomok*, Kozmosz, 1988)
Talán valami apróbb fordítás volt még előtte a Maecenas Kiadónál, novellák,
Gyilkos idő vagy valami hasonló címen.

SZBP: *Meg tudnád-e mondani, melyik köteted vagy írásod áll hozzád a legközelebb?* 9

LJ: Az első verseskötetem ma is közel áll hozzám. És a negyedik is, ami talán meg sem jelenik soha, mert semmi kedvem házalni vele. Mindkettőre ugyanaz jellemző. Pontos látteleletet adnak: az életbe éppen csak megérkező, útkereső fiatal és lassan távozni készülő, összegző ember vívódásairól.

SZBP: *Van-e kedvenc szerződ?*

LJ: Túl sok is. Alig van nem kedvenc szerzőm. Annyi mindent kaptam a már rég nem élők szellemétől: *Beowulf*, balladák, Longosz, Platón, Shakespeare, Marlowe, Hume, Swift, Victor Hugo, G. B. Shaw, Csehov, Tolsztoj, Bulgakov, Thomas Mann, Blok, Agota Kristof, Ottlik, Nemes Nagy, Pilinszky, Berryman, Ted Hughes, Géher István szavai kísérik. A névsor esetleges, sokan vannak, velem vannak.

SZBP: *Véleményed szerint hogyan alakítja az olvasási szokásokat a nyomtatott könyv esetleges háttérbe szorulása, s a képernyőn történő olvasás?*

LJ: Szerintem sosem szabad rövidtávon ítélni. Sőt, ítélni sem. Magam is olvasok képernyőn, egyre többet. Eleinte túlnyomórészt újságot, hírt, de már könyvet is. De semmi nem pótolja – számomra – az új könyv szagát. A fontos talán az, hogy a szavak, az írott, a felelősséggel átgondolt szavak, velünk maradjanak. Hozzáférhetőek, akár milyen formában. Ha lehet, ne legyen se könyvégetés, se energiaváltság, azaz tartós áramszünet.

SZBP: *Mit gondolsz a műfordításról? Mi a műfordító előtt álló legnagyobb kihívás?*

LJ: A műfordítás újjáteremtés. Ha mindenki beszélne minden nyelven, nem volna rá szükség. Így a lehetetlenre vállalkozik. Más közegben, más háttérben, más közönség előtt játszani ugyanazt a darabot. Értelemszerűen nem lehet ugyanúgy. Az eredeti utalások egy része érthetetlen, tehát más utalások kellene. Vagy? Gúzsba kötve táncolni, mondja Kosztolányi a versfordításról – hát valami ilyesmi.

SZBP: *Lehet-e pontosan közvetíteni az eredeti műveket? Itt elsősorban a versfordításra gondolok.*

LJ: Én hiszek abban, amit Géher tanár úrtól tanultam. Hangot fordítunk, nem mondatot. Hangot megszólaltatni pedig lehet. És ha jól csinálja az ember, az olvasó talán olyan kíváncsi lesz, hogy megtanulja az eredeti nyelvet, és hozzáfér az „igazságához”. Akkor még csaldódhat is.

10

SZBP: *Mit fordítasz szívesebben, verset vagy prózát?*

LJ: Mindkettőt. A prózában több a rabszolgaság, ülni kell, az néha fáj. A kiadók sürgetik az embert, a fordító sosem elég gyors, a próza inkább megélhetés. De a szerencsés fordító gyönyörűségét leli minden mondat ízében, kivívja, hogy legyen erre ideje. A vers más. Abból kevesebb jut. Az ember hordozza magában és magával. És egyszer csak beugrik a megfelelő sor, mondjuk a metrón, társaságban, úszás közben. Izgalmas, jó játék.

SZBP: *Kit fordítottál a legszívesebben? És a legnehezebben?*

LJ: Susan Sontagot nem szerettem. Akkoriban éltem, kevés idő jutott a fordításra, szánom-bánom. Legszívesebben mindig azt fordítom, ami soron van. Selejtet nem vállalok.

SZBP: *Susan Sontag mellett Sylvia Plath, Toni Morrison és Doris Lessing fordítója is vagy. Mit gondolsz a női irodalomról? Van-e ilyen, lehet-e erről külön beszélni, vagy csak egyes szerzők és művek vannak?*

LJ: Nem hiszek a női irodalomban, de tudom, hogy sokan nem értenek velem egyet. Nyilván másképpen gondolkozik egy nő és egy férfi. De nem ez az érdekes. Minden művész szűrő, átereszti önmagán a világot. Az eredménynek – végterméknek – csak egyik komponense az illető neme. Egy fontos részecske a sokból.

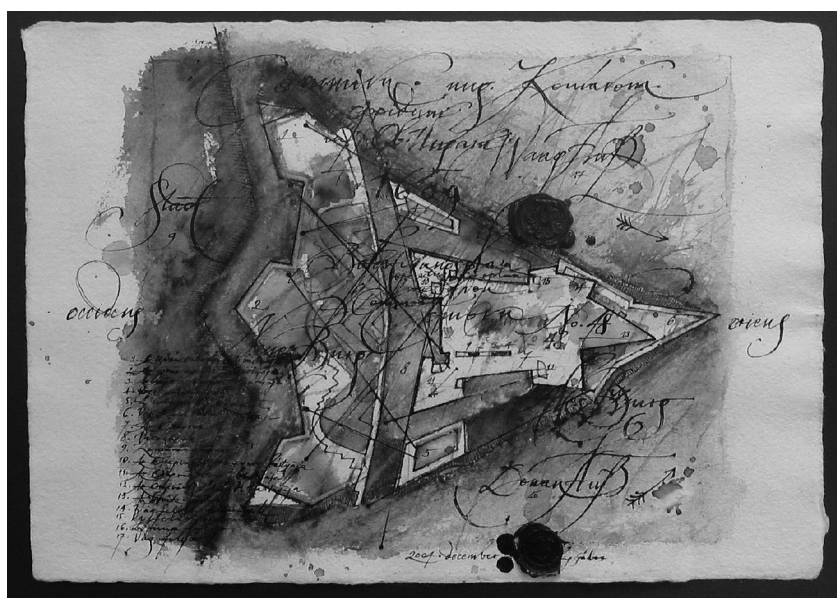
SZBP: *Számos fordításod mellett ezidáig három önálló versesköteted jelent meg. (Ujjnyomok, 1988; Az ismeretlen, 2001; Még, 2011) Miért nem találkozhatunk gyakrabban a verseiddel?*

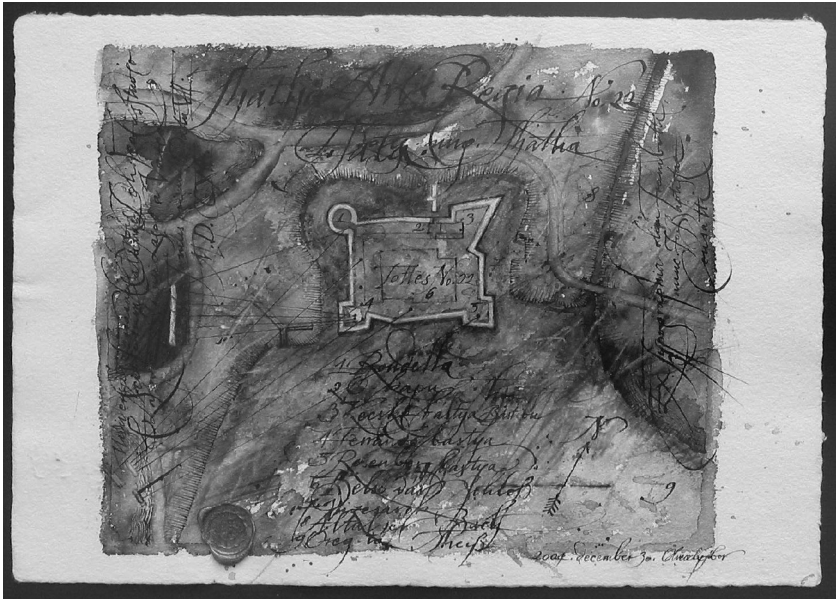
LJ: Nem én vagyok a kiadók kedvence, ami nem baj. Nekem sem kedvenc foglalatosságom kiadók után mászkálni. Az ember dönt, vagy a sors? Az író nem kivétel. Kűszködik, szerelmes, gyereket nevel, dolgozik, eldönti, mi a fontos. Tenni, amit tesz, vagy menedzselni, amit a valódi cselekvés, írás, gondolkodás helyett csinál. Már nem érdekel a világhír, csak az, hogy minél tisztábban gondolkodjak és rögzítsek.

SZBP: *Végül pedig a további terveidről kérdeznék.*

LJ: Húsz éve szeretnék egy balladaskönyvet csinálni. Talán sosem lesz rá időm. Elkezdtem regényt írni, kettőt is – nem tudtam, tudom befejezni. Leginkább gondolkodni szeretnék, lassulni, megtanulnék hegedülni és még vagy nyolc nyelven olvasni.

Új Forrás 2016/4 – „Az író nem kivétel”
(Szűcs Balázs Péter interjúja Lazár Jutával)





Egy tavaszi napon körülbelül fél négykor kimerülten kutyagoltam hazafelé a Synge Street-i iskolából. A hazafelé vezető út távolabbi, azaz csatornaparti oldalán haladtam. Véletlenül fölnéztem a házra, amikor tizenöt yardnyira lehettem tőle, és kővé dermedve torpantam meg. A szívem vadul kalapált a bordáim között, és szememet a földre vetettem. Elrebegtem egy gyors imát. Riadtan néztem fel újra. Igen!

Flann O'Brien 13

NEHÉZ AZ ÉLET

(A nyomor exegézise)

(részlet)

A ház bejáratától balra és valami tizenöt yardnyira egy sudár fa állt az elülső kertben. Fejjel és vállal kimagasodva a fa fölé, de nem egészen mellette ott volt a bátyám. Úgy meredtem a kísértetre, mint ahogy a megbűvölt állatok a lecsapni kész mérges kígyóra a mesékben. Karjaival integetni kezdett, amitől én rosszul lettem, és a következő kép, amit láttam belőle, a háta volt. Vissza a ház felé haladt, és *a levegőben lépkedett!* Most már teljesen begyulladva gondoltam Másvalakire, aki a vízen járt. Ismét kétségbeesetten elfordítottam a fejemet, majd kis idő múltán nagy nehezen bebotladoztam a házba. Biztosan holtsápadt voltam, de bementem, és egy szót sem szóltam.

*

Beléptem a hálósobába.

A bátyám háttal nekem egy asztal fölé görnyedve valami apró fémtárgyat vizsgált. Felnézett, majd szórakozottan bólintott.

– Megengeded – mondtam idegesen –, megengeded, hogy kérdezzek valamit?

– Milyen kérdésről van szó? Van itt nálam egy csomó cucc.

– Figyelj ide. Amikor jöttem hazafelé valamivel korábban, téged láttalak a levegőben járni?

Megfordult, és rám bámult, majd hangosan felnevetett.

– Hát, az ördögbe is – kacagott –, gondolom, engem, bizonyos értelemben.

– Hogy érted?

– Érdekeset kérdeztél. Klassz látvány volt?

– Ha tudni akarod, természetellenesnek tűnt, és ha nem Istentől való hatalommal élsz, ha istentelen sötét üzelmeket folytatsz, szívből javaslom, keresd fel Fahrt atyát, mert ezek a dolgok nem vezetnek jóra.

Elvihogta magát.

– Nézz ki az ablakon – mondta.

14 Nem kellett kétszer mondania. Az ablakpárkány és egy, a fa tetejéhez közeli erős ág között egy erős drót feszült, amely, most már láttam, a csukott ablak alatt ért be, és valami feszítő alkalmatossággal oda volt erősítve az ágy fal felőli lábához.

– Mindenható Isten! – kiáltottam fel.

– Na, nem klassz?

– Egy kiköpött kötél táncos, azannyát!

– Jemtől kaptam a cuccot a Queen's-ből. Nincs benne semmi különös.

Ha holnap kifeszíteném ezt a kötelet a szobában keresztbe, csak egy lábnyira a padlótól, te magad is tudnál rajta járni nagyon kevés gyakorlás után. Mi különbség van? Mi különbség van aközött, hogy egy hüvelyk, vagy egy mér-föld magasan vagy? Az egyedüli gond az, amit lélektaninak neveznek. Új szó, de én már tudom, mit jelent. Az egyensúlyozás része gyerekjáték, és az a titka, hogy ki kell verna a fejedből a magasság gondolatát. Veszélyesnek *lát-szik*, persze, de ez a fajta veszély nagy üzlet. Biztonságos veszély.

– Mi történik, ha leesel és kitöröd a nyakadat?

– Hallottál már valaha Blondinról? Ágyban, párnák közt halt meg hetvenhárom éves korában, és ötven évvel ezelőtt átsétált egy drótkötélen a Niagara vízesés fölött, százhatvan lábnyira alatta pedig ott a dübörgő víztömeg. És több alkalommal is – volt, hogy egy embert vitt a hátán, megállt tojást sütni, nagyszerű ember volt, na. És nem fellépett egyszer Belfastban is?

– Szerintem, kezd elmenni az eszed.

– Pénzt fogok keresni, mert... terveim vannak, bizonyos nagyon fontos terveim. Nézd csak, mi van itt előttem. Nyomda. Az egyik Westland Row-i havertől kaptam, aki a nagybátyjától lopta. Egyszerűen működik, bár már régi.

Én azonban nem tudtam megfeledkezni arról a kötélről.

– Szóval te leszel a dublini Blondin?

– Hát, miért ne?

– A Niagara túl mesze van, persze. Gondolom, te majd a Liffey fölött feszítesz ki egy kötelet?

Összerezent, leejtett valami fémdarabot, és tágra nyílt szemmel felém fordult.

– Atyavilág – mondta –, most tényleg mondasz valamit. *Most tényleg mondasz valamit.* Kifeszíteni egy kötelet a Liffey fölött? A Mount Street-i álarcos fenegyerek! Ebben kész vagy van – *kész vagy*! Te úristen, miért nem jutott ez nekem az eszembe?

– Csak vicceltem, az ég szerelmére.

– *Vicceltél?* Remélem, még mondasz néhány ilyen viccet. Találkoznom kell Fahrt atyával ebben az ügyben.

– Hogy megáldjon, mielőtt az életedet kockára teszed?
– Fenét! Szervezőre van szükségem, menedzserre. Fahrtnak sok fiatal tanárt ismer, és megkérem, hogy hozzon össze az egyikkel. Belevaló banda. Emlékszel Frank Corkeyra? Volt már itt a házban, elvetemült jezsuita. Az az ember képes lenne a levegőbe röptetni Jeruzsálem falait két fontért. Ő lenne az én emberem.

– Aztán kirúgatná magát az iskolájából, mert segített egy ifjú eszelősnek kinyírni magát?

– Majd én rádumálom. Várj csak, meglátod.

Ezzel végéhez ért az aznapi meglepő eszmecsere. Titokban mulatva elképzelttem, ahogy a bátyám Fahrtnak atyán keresztül szervez meg egy kötél-táncos mutatványt a Liffey fölött, közben Mr Collopy nád karosszékeiben terpeszkedve hallgatja a felkérést pár méterrel odébb. Hallottam már földrengésekről, és az azokkal járó pusztításról. Itt aztán bizonyosan szörnyű földindulás lesz.

*

Amikor a teakellékek lekerültek az asztalról, Mr Collopy visszatért újságjához, ám egy idő után hirtelen felült, és a bátyámra meredt, aki vele szemben bóbiskolt a tűzhelynél.

– Beszélni akarok veled, uramöcsém – mondta minden átmenet nélkül.

A bátyám felült.

– Nos? – mondta. – Itt vagyok.

– Ismersz egy bizonyos személyt, név szerint Driscoll őrmestert a D.M.P.ⁱ-nél?

– Nem ismerem egy rendőrt sem. Távol tartom magam tőlük. Veszedélyes banda, akiket abban az arányban léptetnek elő, ahány embert sikerül bajba keverniük. És van egy módszerük, amivel a legtisztéletreméltóbb embert is nagy bajba tudják keverni.

– Nacsak, igazán? És mi az a módszer?

– Hamis tanúzás. Képesek megesküdni egy lyukra a földön. Mindegyik bugris parasztfajzat.

– Én Driscoll őrmesterről beszéltem a D.M.P.-nél –

– Kerry vademberei, ide a rozsdás bökök. A házbanya reggel hatkor kel, és tizenhárom adag reggelit rittyent egy rahedli krumpliból, plusz esetleg egypár kelkáposztalevél, tengerimálé, só, író. Reggeli Őuraságának, a Nacsóságának, a nyolc pulyának, három malacnak, mind egy fazékból. Ilyenfajta pojjáca vigyáznak itt nekünk a törvényes rendre Dublinban.

– Mondom, Driscoll őrmester a D.M.P.-től. Itt volt ma reggel. Úgy segíjen, a rendőri kihallgatás mindig is a halálom volt, ráadásul az én koromban.

– Nos, arany szabály, hogy sose tegyünk semmilyen vallomást. Ne adjuk meg neki az örömet. Mondja azt, hogy először az ügyvédjével akar beszélni, akármivel is vádolja magát.

– Hogy engem vádol? Nem is rólam volt szó. *Téged* keresett.

16 Kérdéseket tett fel. Ebből még orbitális egy grimbusz lesz, nekem elhiheted.

– Mi, hogy *én*? Miért, hát *én* mit követtem el?

– Egy fiatal legény beleesett a folyóba Islandbridge-nél, beütötte a fejét, és majdnem megfulladt. Kórházba kellett szállítani. Driscoll őrmester és az emberei kikérdezték a fiút és a többi huligánt is, akik vele voltak. És szóba került a *te* neved.

– Nem ismerek semmiféle fiatal fiúkat Islandbridge-ben.

– Akkor honnan tudják a nevedet? Még ezt a címet is ismerték, és az őrmester mondta, volt náluk egy kis könyv a címünkkel a borítón.

– Láta a könyvet?

– Nem.

– Ez valami bunkó műve, akinek nem tetszem, aki valami vélt sérelem miatt akar rám szállni. Bajkeverő. Tele van velük a város. Átkozottul örülök, hogy elhúzik innen. Akkor már inkább ezer vérszomjas és züllött angol.

– Olyanra nem emlékszem, hogy valamire ne tudtál volna rögtön válszolni. Te vagy az igazi kikezdetetlen férfiú.

– Márpedig én nem fogok olyasmi miatt izgulni, amit akár holmi vásott csatornatöltelék, akár egy vidéki zsernyák mond, vagy gondol.

– Driscoll őrmester szerint azok az ifjoncok ijesztően veszélyes szerkezettel kísérleteztek, afféle halálmásinériával. Kifeszítettek egy drótkötelet a Liffey fölött, és lámpaoszlophoz, vagy fához erősítették a két végét. Aztán ez a kis sutyerák belebújtatta a lábát egy pár különleges papucsba, vagy valami effélébe. Ehhez mit szólsz?

– Igazából semmit, kivéve, hogy a cirkuszra emlékeztet.

– Igen, vagy a Haláltáncra az Empire színháznál karácsonykor. Uramisten nézz le reánk, én még életemben nem hallottam ilyen gondatlanságról és bűnös különködésről. Én csak a szülőket sajnálom, szegény szenvedő szülőket, akik tövig koptatták az ujjukat, hogy felneveljék őket, és vénségükre saját szájuktól vonják meg az ételt, hogy a kis szarháziak iskolába járhassanak. Egy kis kenegetés jó mogyoróhájjal reggel-este, az hiányzik nagyon a fiataluraknak.

– És hogy került egyikük a vízbe?

– Mégis, mit gondolsz? Nekivág, elgyalogol ezen a dróton félútig, aztán rátör a frász, elszédül, beleesik a mély vízbe, a fejét meg beleveri egy úszó farönkbe. És azok a fityfirittyek persze úszni sem tudnak, egyikük sem. Isteni szerencse, hogy egy törvénytisztogató hallótávolságban volt. Meghallotta

a sikoltozást, meg a húhót, és segítségükre sietett. De egy munkanélküli érkezett oda legelőször. Együttes erővel kihalászták ezt a félholt fiatal fickót a folyóból, és fejtetőre fordították, hogy kieresszék belőle a vizet.

– Micsoda úszóbajnokok – vetette közbe a bátyám.

– Csak a Gondviselésen múlt, hogy azok az emberek ott voltak. 17

A kötéltáncos géniust kórházba kellett zsuppolni a Jervis Streetre, és ennek fele sem tréfa. Különben most talán éppen gyilkosság, vagy emberölés miatt hallgatnának ki.

– Mondtam már, hogy semmi közöm hozzá. Nem tudok semmiről. Nem hallottam semmiről.

– Gondolom, erre meg is esküdnél.

– Persze.

– És van pofád abból a székől notórius esküszegéssel vádolni azt a sokat szenvedett rendőrséget?

– Hiszen olyanok is, nem?

– A teremtésit, ha én volnék ott az esküdtek padján, tudnám is, kit gyanúsítsak az islandbridge-i esettel.

– Ha engem vádolnának ennek az ostoba csínynek a kitervelésével, semmi sem akadályozna meg, hogy lerántsam a leplet arról az aljas szélhámosról, aki foltot próbál ejteni a becsületemen.

– Igen, tudom én, mire akarsz kilukadni. Egyik hazugság a másikhoz vezet, míg végül úgy belegubancolódsz a hamisságba és a viszszatasztító esküszegésbe, hogy a Főírártáros, vagy Jegyző, vagy minek hívják, berekeszti az eljárást, és felküldi a papírokat a Legfőbb Államügyészhez. Na, akkor aztán nyakig merülnél a slamasztikába. Akár öt évet is kaphatnál hamis tanúzásért és a bíróság félrevezetéséért. És ugyanaz az islandbridge-i eset még ott várna rád, amikor kiengednek.

– Nagy ívben letojom az egész bagázst.

– Azt mondod? Hát, én nem. Ez az én házam.

– Tudja, hogy igen hamar elmegyek innen.

– És Driscoll őrmester mondta, hogy be kell menned a College Streetre kihallgatásra.

– Nem megyek semmilyen College Streetre. Driscoll őrmester meg elmehet a pokolba.

– Ne halljak trágár, mocskos beszédet ebben a házban, mert hamarabb kipenderülsz innét, mint gondolnád. Nagyon tévedsz, ha azt hiszed, eltűröm, hogy rendőrök járkáljanak a nyakamra a te aljas, megvetésre méltó mesterkedéseid miatt, amivel együgyű fiatal embereket csapsz be –

– Ó, zagyvaság!

– És kirablod őket, elrablod a pénzt, amit nem is ők kerestek, hanem munkában őszült szüleik és gondviselőik pénztárcájából csentek el.

– Megmondtam, nem ismerek semmilyen együgyű fiatalokat Island-bridge-ben. És aki fiatalokat ismerek, azok nem együgyűek.

18 – Neked van az egyik legaljasabb és leghazugabb nyelved egész Írországbán, és ez az igazság. Hitvány taknyos kis jöttment vagy, semmi más. Isten bocsásson meg, ha valamiben én vagyok hibás a neveltetésed miatt.

– Miért nem azokat a varjakat hibáztatja, a szent Kersztény Testvériséget? Isten Nyekkent Szolgái.

– Nem egyszer szóltam már, hogy ne szentségtelenítsd meg a könyhámat azzal, hogy gyáván szidalmazod ezeket az odaadó, fennkölt keresztény tanárokat.

– Hallom, Cruppy testvér hamarosan odadobja a gallért és megnősül.

– Szavamra – rikácsolta Mr Collopy –, nem nőtted még ki a pálcát. Ne feledd. Egy jó kis náspángolás csodákra képes.

Látszott, hogy igen feldühödött. A bátyám megvonta a vállát, és nem szólt semmit, de jól jött, hogy épp ekkor kopogtattak a külső ajtón. Mr Rafferty volt az, aki eleinte húzódozott attól, hogy invitálásomra beljebb kerüljön.

– Csak erre jártam – mondta. – Csak Mr Collopyval akartam beszélni egy pillanatig.

De azért bejött. Örömmel láttam, hogy a viszálykodás odabenn hirtelen alábbhagyott.

(Fordította: Csizmadia Gábor)

in Johu Urdike . Eastwicksi boszorkanyok
 p. 135

Nil igitur
 mors est, ad nos neque
 perfinet hylum,
 quandoquidem natura
 animi mortalis habetur.
 . Lucretius .

Semmi tehát a halál és így
 senkit se féltsen meg, mintha tudjuk,
 hogy a lélek lénye halandó. / Tölgy Élm fordítása

I

Hány próbát kell kiállnia
A hercegnő kezéért
A legkisebb fiúnak!

Seamus Heaney 21

Nekem az első a halügynök
Házában volt: ifjú gavallért,
Meginvitáltak

ANGOLNAMŰVEK

Angolnavacsorára.

II

Gázolajszag az esti levegőben,
Átlapolt, öblös kishajók
Traktormotorjai pöfögtek,

Szárazföldipatkány-dereglyék,
Mély merülésűek,
Mint árokban a tehén,

A férfiak szálegyenesen,
Sziklaszilárdan álltak
Az orrban és a farban –

Pedig földműves-fajta:
Örültek, mikor a bárdolt gerinc
A földbe szántott.

De matrózfröccsöt ittak
A kocsmapultnál:
Hercegnőm apja mérte.

III

Alfie Kirkwood hordta a suliban
Azt az izzadt, csillogó csík bőrt,

Be volt metszve a végén,
Hogy önmagával kösse meg magát –

Az erő végett, így mondta Alfie.
Letekerte csuklójáról a fittyegő,

22 Halolajszagú
Bőrmandzsettát,

Az átható bűz
Szétáradt nyári padjaink közt:

Én akkor éltem meg először,
Hogy milyen a testközelt elviselni.

IV

Izzadt és csillogó volt
A bütykös
És szeplős bodzaág is,

Pecabotom.
Átjárt az izgalom:
Nem rántás volt – egyenletes

Húzás, nem egy halacska
Három inches inceselgése,
Hanem emberes,

Huzamos hajóvonta,
Zsenge, zsírszürke angolna,
Hibátlan színuszgerincű,

Még nem az ismerős,
Síkos, feketéskék
Vízedény,

A meghitt,
Gyöngypaszományos
Szellő-sellő.

V

– Abba a fába – mondta Walter de la Mare
Egy ritka, fennmaradt felvételen
(Hangjában nyár: lelki szemekkel

23

Verandájáról láttam a pázsitot,
Távolabb dombokat)
– Abba a fába egyszer

Villám csapott. A kérge
(Elhaló r-rel, franciásan),
A *kéhge* úgy omlott le a törzsén,

Mint egy lányról a szoknya.
Fehér vászon káprázata
A huzatban,

Hús-vér szellemhussanás,
Angolnamű: előbb beszózni,
Mégfogni konyharuhával,

Majd V-nyakat nyisszantani,
Gyakorlott mozdulattal
A hüvelykujj körme alá

Csippentve lehúzni a héjbőrt:
Értő kézzel
A selymet.

VI

Az útjelzőkön és a palánkokon:
„Lough Neagh Halászati Szövetkezet”,

De nyelvünkön, örökkön örökké:
„Angolnaművek”.

(Fordította: Imreh András)

In my opinion, I believe that the
 nature of the world is not
 as we see it, but as it is
 in reality. I believe that
 the world is a vast and
 wonderful place, and that
 there is much more to it
 than we can see with our
 eyes. I believe that the
 world is a place of
 mystery and wonder, and
 that there is much more to
 it than we can see with our
 eyes. I believe that the
 world is a place of
 mystery and wonder, and
 that there is much more to
 it than we can see with our
 eyes.

XIV. *Autumnus.*

Jan. 1864. *Autumnus* p. 57

The figure is a Native American man, possibly a warrior or hunter, dressed in traditional regalia. He is holding a bow in his right hand and an arrow pointing upwards in his left. He stands in a landscape with a small, simple structure to the left and some trees or bushes. The drawing is done in a dark, expressive style with heavy black ink and wash.

The top of the drawing has some faint text: "The figure is a Native American man, possibly a warrior or hunter, dressed in traditional regalia. He is holding a bow in his right hand and an arrow pointing upwards in his left. He stands in a landscape with a small, simple structure to the left and some trees or bushes."

The bottom of the drawing has some faint text: "The figure is a Native American man, possibly a warrior or hunter, dressed in traditional regalia. He is holding a bow in his right hand and an arrow pointing upwards in his left. He stands in a landscape with a small, simple structure to the left and some trees or bushes."

On the left side of the drawing, there is a vertical signature: "Chas. H. Johnson 1864"

Az ítélőkör (sentencing circle) az egyén és közösség gyógyításának hatékony eszköze. Ma Kanadában a szövetségi kormány küldöttei és az őslakos közösségek jelenlévő tagjai közreműködésével lefolytatott pereket elsősorban súlyos esetek kezelésére, fiatalok és felnőttek esetében is alkalmazták. A harmóniarontás után a tárgyaláson megjelentek számba veszik az áldozat igényeit, az elkövető rehabilitációs szükségleteit és mindnyájuk közös érdekeit, majd döntenek, hogy a közösség védőerejével megtámogatott egyén az igazságügyi eljárás lebonyolítása során kap-e esélyt arra – és ha igen, milyen feltételek mellett –, hogy a helyi társadalom tagjai által helyesnek tartott útra segítségével visszataláljon.

Németh Tibor 25

GYÓGYKÖNTÖS

Ítéőkörök Kanadában

A mai Kanada területén élő indián törzseknek és eszkimó közösségeknek gyarmatosításuk idejére olyan, már évszázadok óta működő, életvezetést szabályozó szokásrendszere volt, melyet minden érintett tökéletesen ismert – ha valaki megszegte a csoport szabályait, az a saját közösségének tagjai ellen vétett (és nem egy elvont szellemi létező, az állam ellen, mint a gyarmatosítók jogi értelmezése szerint). A közösségükhöz tartozó vétkeket (aki embert nem ölt) nem bántották, hanem elhalmozták: a különböző törzsi közösségek kulturális sokszínűségének egyértelműsítése mellett példa értékű mégis a számos törzsnél használt konfliktus-kezelési gyakorlat, melyben a károsult azzal mutatta meg igazi nagyságát, hogy többet adott cserébe az elkövetőnek, mint amennyit az képes volt viszonzni.¹ Ha valaki gyilkolt, azt sem végezték ki (miközben a fehér ember világában akasztás járt a gyilkosságért), hanem egész életére az áldozat családjának szolgálatára rendelte az íratlan törvény (a közösségükhöz nem tartozó idegenen a bűncselekményt viszont kegyetlenül megtorolták).²

Az euro-kanadai kultúra kizárólagos fensőbbiségét hirdető retorika, melyet Kanadában (is) annak az elvnek a szolgálatába állítottak, hogy a fehér civilizációnak a vadembert – indiánt vagy eszkimót – a barbárságtól meg kell mentenie (miközben az őslakosoknak olyan finoman árnyalt és jól működő konfliktus-megoldást segítő gyakorlat-rendszere volt, melyet az etnocentrizmustól fűtött fehér gyarmatosító gyakran meg sem értett; az őslakosok világára a családi és törzsi kapcsolatok olyan szövevénye volt jellemző, melyet a bevándorlóknak kibogozniuk sem sikerült) napjainkra Kanada államnak már csak a nemzetközi politikai színtéren való megfelelni vágyás miatt is elfogadhatatlanná vált.³

Kanadában is el kellett ismerni, hogy a bennszülött elérte a nagykorúságot, amit már régóta ígértek neki.⁴ „Az egyik különbség, majdhogynem

az egyetlen különbség közöttetek és a fehér ember között az, hogy mivel még mindig indiánok vagytok, gyermeki szinten vagytok. Nem megengedett hát számotokra, hogy választójogotokat gyakoroljátok, hogy olyan személyekre adhassátok le szavazataitokat, akik aztán titeket képviselnek és az ország törvényeit alkotják majd meg. [...] A gyerekeinknek sem adjuk meg azt a jogot, hogy szavazzanak – el kell érniük a nagykorúságot: meg kell tanulniuk írni, olvasni és helyesen gondolkodni és csupán mindezek után kapják meg tőlünk a választás jogát és azt, hogy részt vehessenek azoknak a törvényeknek a megalkotásában, melyek mindnyájunk életét kormányozzák”.

E státusszal jogok is járnak, úgyhogy a választójogot az őslakosokra is kiterjesztették (1960). A rezervátumok kialakításával, a törvényi szabályozással, a bentlakásos iskolapolitika kibontakoztatásával az állami bürokrácia a közösségek kulturális tartópilléreit ekkorra már olyannyira meggyengítette, hogy a nyugati típusú bírósági rendszer meggyökereztetése és a törzsi közösségekbe telepített rendőri jelenlét állandósítása után az évszázadokon keresztül jól működő gyakorlatok az őslakos közösségekben a hétköznapi gyakorlatból jellemzően kiszorultak.

Az 1990-es évek közepére a kanadai szövetségi börtönökben fogvatartott személyek létszámának növekedése elérte az évi tíz százalékot. Az új évezredre a növekedés megállt, majd csökkenni kezdett,⁵ mely folyamat nagy részben a valaha használt, ekkor újra felfedezett konfliktuskezelési módszerek elterjesztésének volt köszönhető – ezek közé tartozik az ítélőkör is.

A kanadai őslakosok számára a nyugati típusú bírósági gyakorlat teljességgel érthetetlen: az, hogy két egymással szemben álló fél a felelősséget egymásra igyekszik hárítani, azért hogy megnyerje a vitát egy semleges ítéshozatal alapján, számukra semmiféle értelemmel nem bír, kulturálisan teljességgel idegen. Az Első Népek igazságszolgáltatási gyakorlatainak középpontjában (szemben a nyugati típusú konfliktuskezelési rendszerekkel) soha nem a büntetés-kiszabás állt, hanem az építkezés.⁶ Az ő közösségeikben az ellentét feloldásának módja a kiengesztelés-békéltetés, a harmónia helyreállítása – a bűncselekmény elkövetésével nem csupán az elkövető és a károsult közötti nexus sérült, hanem az elkövető és a közösség kapcsolata is: meggyűrődött a társadalom szövete, melyet ki kell simítani.

A nyugati típusú igazságszolgáltatásban alkalmazott joggyakorlat, mely szerint a bíróság által bűnösnek talált személy börtönbüntetése letöltésével a társadalommal szembeni adósságait leróta, teljességgel elfogadhatatlan az őslakos közösségekhez tartozók számára, hiszen a börtönbüntetés letöltése nem szünteti meg az ellentétet az elítélt, annak közvetlen áldozata(i) és a közösség többi tagjai között. A börtönbüntetés egyébként is keveseket terel vissza a közösség tagjai által megfelelőnek tekintett útra, sőt a legtöbb esetben még inkább elidegeníti közösségétől a bűnöst.

A körmodellben gondolkodó őslakosok egyén- és társadalomszemlélete a közösség jól-létének előmozdításán alapszik: azon kívül, hogy a Föld- anyával és a világban működő szellemi erőkkel kapcsolatát egyensúlyban tartja, az egyénnek feladata az is, hogy a többi emberrel való kapcsolataiban a közösség védőerejét tovább sugározza. A körkörös gyakorlat egy hagyományos bennszülött modell, a gyógykerék-bölcselet (Medicine wheel) tanítására alapoz, mely arról tanít, hogy emberi természetünk és környezetünk bármely összetevő elemét elhanyagolni annyit jelent, hogy lemondunk a teljességről – a körmodell a személyiségalkotó, közösségvi- gyázó és társadalomépítő erők rendező elve. 27

Ítélkört kanadai őslakos közösségekben évszázadok, büntetőper részeként az országban 1992 óta használnak,⁷ a kör immár húsz éve (1996 óta) az Őslakos Igazságügyi Stratégia (Aboriginal Justice Strategy) alkotóeleme.⁸ A Kanadai Legfelsőbb Bíróság döntése (2012) következtében minden kanadai állampolgárságú őslakos személyt (státuszba vett vagy nem vett indiánt – ha rezervátumban él, ha nem; métis-t és eszкимót) ma már a Büntető Törvénykönyv 718.2(e) paszszusa szerint különleges bírói bánásmód illet meg.⁹ A velük szemben folytatott jogi eljárás során a bíró különös tekintettel kell, hogy legyen az őslakos bűnelkövetők körülményeire; a törvénykönyv a börtönbüntetéstől lehetőleg különböző ítélet kiszabására szólítja föl a bírót – ez a büntetett számára általában az őslakos közösségek által működtetett vagy felügyelt eljárásokban való részvételt jelent. Kanada gazdasági akcióterve 2013-ban 11 millió, 2014-ben már 22,1 millió dollárt irányzott elő az őslakosok közösségi érdekeit csorbító nyugati típusú joggyakorlat lebontására közösségeikben.¹⁰

Az ítélkör nyilvános, a közösség minden tagja meghívott.¹¹ A jelenlevők körben elhelyezett székeken foglalnak helyet; azok is elmondhatják véleményüket, akik közvetlenül nem, a közérdek védelme érdekében közvetve mégis érintettek a perben; a sértett és a vádlott támogatóiktól érzelmileg megerősítve vesznek részt (bizonyos törzsi csoportoknál az áldozat önkéntes részvétele a büntető eljárásban előfeltétele az ítélkör megszervezésének).¹² A károsult jogainak védelmére ügyész is jelen van. Az ítéllő kör vezetője a helyi közösség egy megbecsült tagja¹³ vagy a bíró. Mindenki a körhöz, senki nem a bíróhoz szól, jogi zsargont senki nem használ – a bíró, ha írásban, ha szóban nyilatkozik meg, hétköznapi nyelven szól.

A résztvevők mindegyike röviden bemutatkozik, a bíró ismerteti a vádpontokat, az ügyész és a védő néhány mondatban közli álláspontját, majd a vádlott bűnösségét saját és a sértett családja valamint az összes többi jelenlevő előtt nyilvánosan beismeri, indítékait, érzelmeit előtárja. Ezután a közösség többi tagja fejti ki gondolatait. A vádlott ekkor már a fülén át

épitkeznek: hallgat a sértett fájdalomról, félelméről. Bűntudata-bocsánatkérése közszemlére kerül, a közösséghez, a bántottakhoz tartozása, irántuk való felelőssége egyértelművé válik minden jelenlévő, így saját maga számára is. A közösség tagjai általában felemlítik a közösségben előforduló hasonló ügyeket, összefoglalják, szerintük mi vezetett a bűnelkövetéshez, mennyiben sérült a közösségi kapcsolatrendszer, a jövőben hogyan lehetne elkerülni a hasonló harmóniabontást, mi segíthetné a vétkest és áldozatát illetve a közösség egyéb tagjait a gyógyítás során, ki vállalná a felelősséget a bűnös jobb útra térítésében és ki segítené a sértettet gyógyulása során.

28 A tárgyalást legalább két ülésben folytatják le. Az első ülés végén a vádlott írásban kapja kézhez azt a követelménylistát, melynek elemeit teljesítenie kell még az előtt, hogy a végső ítéletet a bíró kimondja majd. A vádlottal szemben támasztott követelmények teljesítését a közösség oldaláról támogatói, a kormányzat oldaláról nevelőtiszt ellenőrzi. A következő, hetekkel, esetleg hónapokkal később lefolytatandó tárgyalás(ok) végén a bíró ítéletet hoz, melybe általában beleépíti az ítélőkör tagjainak javaslatait. Az eredmény jellemzően a közösség szavatolta rendelkezés, mely az ellenőrzés mikéntjére és a megvalósítás módjára vonatkozólag pontos előírásokat tartalmaz, szerencsés esetben kulturálisan megfelelő feltételek előírásával. A tiszteletreméltó öregek szava igen gyakran döntő, de a megfellebbezhető ítéletet a bíró hozza egyedül, a döntés joga és felelőssége csak az övé.

Nagyon kevés feltételelesen szabadlábra bocsátott harmóniabontó hanyagolja el a számára követelményként támasztott feltételek teljesítését – egyrészt csupán a valóban motiváltak kapnak esélyt, hogy eltökéltségüket bizonyítsák, másrészt a vádlott nem idegenek és nem egy arctalan igazságügyi rendszer, hanem saját közössége előtt kötelezi el magát a javulásra.¹⁴

Saját kultúráját az ahhoz tartozó összes személy általában igen nagyra értékeli, de ha ez azt is jelenti, hogy a más népekét alávalónak bélyegzi (mint ahogy ez többek között Kanadában is történt), az a politikai szempontból jelentősebb társadalmi csoport hatalmának megerősödése után a kisebbségi kultúrához tartozók önazonosságának széjjelmarásához szokott vezetni. A kisebbségi kultúra elleni támadás egyik terepe az igazságügyi gyakorlat volt – a helyi módszereket központi irányítás alatt álló, felügyelhető gyakorlatokra cserélték.¹⁵ „Ezek a világvégi vademberek – majdhogynem kannibálok, a sarkkörü területek eszkimói meg kell, hogy tanulják tisztelni a Brit Korona tekintélyét és a Kanada-Domínium koronájának tekintélyét, melynek a távoli fagyos északi határterületek alá vannak vetve. Szükséges, hogy megértésük, hogy a Jog örve alatt élnek – nem kevésbé fontos ez, mint volt az Indián és Észak-nyugati területek indiánjainak is tudatosítaniuk, hogy a Jog rájuk is vonatkozik; meg kell érteniük, hogy szabályozniuk kötelesek életüket és a

(bármilyen fajhoz tartozó) többi emberrel (fehérekkel és indiánokkal) közös tevékenységeiket, legalábbis a törvény leglényegesebb alapelve szerint, mely nem más, mint a civilizáció törvénye. Ezt a törvényt kell tisztelni Észak-Amerika kietlen vadvidékein... Meg kell, hogy tanulják tisztelni a Jogot – nem azt, egyszerűen, hogy alávetik magukat neki, hanem azt is, hogy 29 joguk van a törvényhez – a Brit Birodalom törvényeihez – folyamodni, mint ahogy bárki másnak is. A vadember törvényét: szemet szemért, fogat fogért, életet életért fel kell váltania köztük a civilizáció törvényének.”

A nyugati típusú jogrendszer Kanadában is így züllesztette szét a hagyományos konfliktus-kezelési módszereket és mélyítette a szakadékot a két értelmezési rendszer között. Elemzők szerint¹⁶ négy egyre mélyülő fázis jellemzi ezt a típusú szembenállást: fenyegetés, kényszerítés, megcsontosodás, összecsapás.¹⁷ A *fenyegetés* fázisán kétségkívül túl van minden kanadai őslakos – a gyarmatosítók büntetőjogi mechanizmusának rájuk kényszerítése ki is marta önazonosságuk lényegi elemeit: a közösségi kultúra meggyengült, az egyén szociális támasz nélkül maradt. A *rákényszerítés* az a fázis, mikor a többségi csoport olyan jelentést kényszerít bizonyos történésekre, melynek nyilvánvalóan kevés köze van a valósághoz, mégis megoldásnak tüntetik föl – a számukra kulturálisan teljesen idegen nyugati típusú igazságszolgáltatás az őslakos közösségekben ma létező társadalmi nehézségek egyik kiváltó oka lett. A *megcsontosodás* fázisán is túl vagyunk – sokáig se az őslakosok által használt értelmezési keretek nem mutattak semmiféle közeledést a nyugati típusú gondolkodásmód irányában, se ez azok iránt. A konfliktus az 1970-es, 1980-as évekre kieleződni látszott – az őslakosok saját értékeiből tovább engedni nem akartak, miközben ahogy a két társadalmi csoportot elválasztó szakadék egyre szélesebb lett, a domináns csoport hátrányosan megkülönböztető törekvései dehumanizáló erőre emelkedtek – egy-egy büntett hírére a rendőr már *az indiánt/eszkimót* indult keresni, akit emberi mivoltából egyre inkább kivetkőztetett a közvélemény. Az 1990-es évekre a gazdasági, jogi és kulturális szempontból egyre inkább megerősödött őslakosok és a többségi fehér-kanadai kultúra közötti értetlenség olyan riasztóan nagyra nőtt, hogy mindkét oldalon felismerték: veszélyes tovább mélyíteni a feszültséget, az *összecsapás* fázisát el kell kerülni. Abban, hogy a mai napig ez sikerült, nagy szerepe volt és van az ítélőkör intézményének.

A gyarmatosító hatalom megtartásának egyik eszköze Kanadában (is) a nyugati típusú jogrendszer volt,¹⁸ mely sem kulturális, sem politikai szempontból nem elfogulatlan, alkalmasint az erősebb társadalmi csoport dominanciájának szerez érvényt,¹⁹ így nyilván nem feltétlenül az igazság és társadalmi harmónia ügyét szolgálja. Iustitia nem vak.

Ítézőkör büntetőper részeként az elsők között kanadai őslakos vádlottak esetében használtak – ma Latin-Amerikától Új Zélandig számos országban bevett igazságszolgáltatási modell.²⁰ Kérdés, a fejlett világnak kell-e, és ha igen, mit kezd vele.

30

¹²³ Peterson, L. (1990): *The Story of the Sechelt Nation*, Madeira Park: Harbour Publishing and Sechelt Indian Band, p. 19.

⁴ Ibid 29.

⁵ Ezzel kapcsolatban lásd: Németh Tibor (2013): *Gyarmatosítás és kiengesztelődés – Őslakos hagyomány Kanadában*, ELTEEötvs kiadó.

⁶ Wilp Wilxo'oskwhl Nisga'a; "The Nisga'a House of Wisdom", (1997), p. 414. In: Rousseau, P. (2003): *First Nations and the Canadian Legal System: Conflict Management or Dispute Resolution?*, Royal Roads University, Victoria, BC., p. 6.

⁷ Zubrycki, R.M. (2003): *Community-Based Alternatives to Incarceration in Canada*. In: United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and Treatment of Offenders, Japan, Annual Report for 2002 and Resource Material Series No. 61. New York, NY: United Nations Publications, p. 98.

⁸ Hamilton, A.C. (2000): *A Feather not a Gavel: Working toward Aboriginal Justice*, Great Plains, Publications, Winnipeg, pp. 299300.

⁹ Jaccoud, M. (1999): *Les cercles de guérison et les cercles de sentence autochtones au Canada*, Criminologie, vol. 32, n. 1. p. 89.

¹⁰ Department of Justice Canada (2011): *Aboriginal Justice Strategy Evaluation*, p. 11. elérhető online: <http://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/cp-pm/eval/rep-rap/11/ajs-sja/ajs-sja.pdf> (letöltve: 2016. február 22-én)

¹¹ Ezzel kapcsolatban lásd: <http://www.fasdjjustice.ca/aboriginal-peoples-and-fasd/7182e-of-the-criminal-code-gladue-and-aboriginal-people.html> (letöltve: 2016. február 22-én)

¹² Ezzel kapcsolatban lásd: <http://actionplan.gc.ca/en/initiative/aboriginal-justice-strategy> (letöltve: 2016. február 22-én)

¹³ Ezzel kapcsolatban lásd: McNamara, L. (2000): *Indigenous Community Participation in the Sentencing of Criminal Offenders*, Circle Sentencing IndigLawB 72; (2000) 5(4) Indigenous Law Bulletin 5. és Lilles, H. (2002): *Circle Sentencing: Part of the Restorative Justice Continuum*, Third International Conference on Conferencing, Circles and other Restorative Practices, August 810, 2002, Minneapolis, Minnesota. Elérhető online: http://www.iirp.edu/article_detail.php?article_id=NDQ3 (letöltve: 2016. február 22-én)

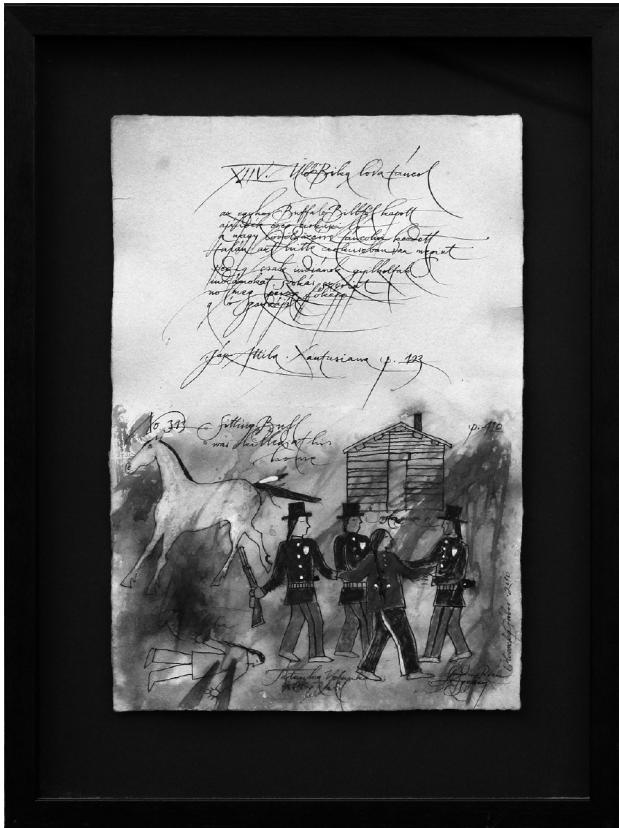
¹⁴ Ezzel kapcsolatban lásd: <http://www.victimsofviolence.on.ca/research-library/sentencing/> (letöltve: 2016. február 22-én)

¹⁵ Ezzel kapcsolatban lásd: Johnson, S. (2014): *Developing First Nations Courts in Canada: Elders as Foundational to Indigenous Therapeutic Jurisprudence*, Journal of Indigenous Social Development, Vol. 3. Issue 2.

¹⁶ Lilles, H. (2002): *Circle Sentencing: Part of the Restorative Justice Continuum*, Third International Conference on Conferencing, Circles and other Restorative Practices, August 810, 2002, Minneapolis, Minnesota. Elérhető online: http://www.iirp.edu/article_detail.php?article_id=NDQ3 (letöltve: 2016. február 22-én)

¹⁷ Moyles, R.G. (1989): *British Law and Arctic Men – The Celebrated 1917 Murder Trials of Sinnisiak and Uluksuk, First Inuit Man Tried under White Man's Law*, Burnaby: the Northern Justice Society, Simon Fraser University, Burnaby, B.C. In: Rousseau, P.: *First Nations and the Canadian Legal System: Conflict Management or Dispute Resolution?*, Royal Roads University, Victoria, BC., pp. 7-8.

- ¹⁸ Norhrup, T.A. (1989): *The dynamic of identity in personal and social conflict*. In: Kriesberg-Northrup-Thorson (Eds.): *Intractable conflicts and their transformation*, Syracuse University Press, Syracuse, pp. 55-82.
- ¹⁹ Rousseau, P.: *First Nations and the Canadian Legal System: Conflict Management or Dispute Resolution?*, Royal Roads University, Victoria, BC., 6568.
- ²⁰ Palys, T.S. (1996): *Prospect for Aboriginal Justice in Canada*. Elérhető online: **31**
<http://www.sfu.ca/~palys/prospect.htm> (letöltve: 2016. február 22-én)
- ²¹ Irani G. (2000): *Rituals of Reconciliation: Arab-Islamic perspectives*, *Mind and Human Interaction*, Vol. 11. Number 4. p. 231. In: Rousseau, P.: *First Nations and the Canadian Legal System: Conflict Management or Dispute Resolution?*, Royal Roads University, Victoria, BC., p. 69.
- ²² Ezzel kapcsolatban lásd: <http://www.iirp.edu/> (letöltve: 2016. február 22-én)



SZTRÓK UTÁN

Az olajfesték szaga felejthetetlen.

A tubusból először az olaj lép elő, majd a festék.

A kettő egymásé, teljes átfedés:

árkádiai olaj, bíborcsiga, az akarat nyugalmat kíván.

– Zaj van, hallod?

– Hallgass, az eresz hangtalan!

Nem tudok szabályosan nyelvet öltetni,

a nyelvem balra húz. Két ágy között

vándorolok az éjszaka közepén.

A kettő között van egy harmadik:

egy gondolat, mely mindig elvetél.

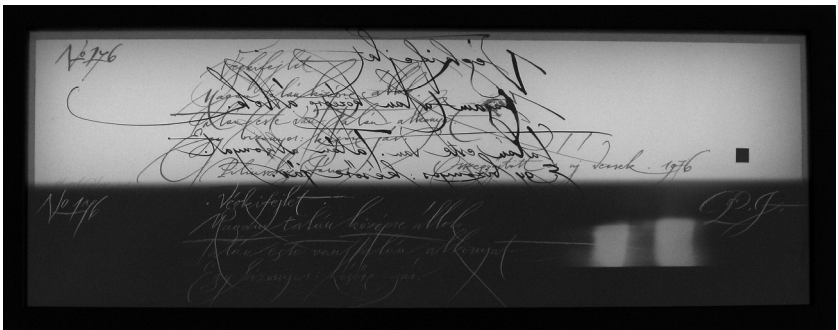
A Genezáret tava újra megtelik.

Vár ott a pálmaág, a partra vetett hal.

A falaknak nincs idejük kiszáradni két eső között.

A LEJTŐN

Ez erre dől, arra én megnyugszom.
 A tomport átformálni csak behúnyt szemmel lehet.
 Éber igyekezettel semmire sem megyek.
 Ez pygmalioni munka, igazi varázslat.
 A néma szobor rejtett vonulat. Egyszer
 az elefántcsont testről leválva akaratlan,
 piros almák gurulnak felém,
 gyümölcsöt kínál a lejtő,
 de senki nem hajol le érte.



Berettyóújfalu, Jeruzsálem, Holt-tenger, Jordán völgye, Volhínia és Podólia – néhány földrajzi pont azok közül, amelyek Uri Asaf *Egyetlen ragyogó nap* című kötetében kirajzolnak egy, a bibliai tájból és a kelet-közép-európai zsidósághoz

köthető terekből összerakható térképet.

34 Urbán Csilla

A FŰSZÁL BIZTOS, A TÉRKÉP ÚJRAÍRHATÓ

Uri Asaf: *Egyetlen ragyogó nap*

Uri Asaf vegyész, költő, festő, utóbbinak háta is van lírájára: költészete erősen hagyatkozik az érzékekre, kiemelkedően a látásra. A hétköznapi jelenetekkel keve-

redő, asszociációk szervezte álomszerű víziók teszik enigmatikussá, nehezen felfejthetővé a verseket, amelyek azonban a korábbi kötetekhez és egymáshoz viszonyítva nem mutatnak túl nagy változatosságot sem a formát, sem a poétikai eszközöket, sem pedig a motívumokat tekintve. A mozaikszerűség jellemző a kötetre: apró darabokból, víziókat, bibliai utalásokat, egymástól távol lévőnek tűnő irodalmi hagyományokat felvillantó szövegdarabokból áll, amelyekből azonban kirajzolódik egy háló, a lírai én irodalmi térképe.

Az 1942-ben, Asztalos Iván néven, Haifában született, majd Magyarországra visszatelepült, később Jeruzsálem és Budapest között ingázó művész költészetéhez nehezen találunk hasonlót a magyar irodalmi hagyományban. Ennek egyik oka a transzcendencia – másoknál kevésbé hangsúlyos szerepet kapó – megkérdőjelezhetetlen jelenléte verseiben, a másik pedig az, hogy a magyar olvasó számára nem megszokott kulturális tapasztalatokat közvetít, egy a bibliai, közel-keleti tájból és a közép-kelet-európai zsidósághoz köthető terekből összefűzött térkonstrukciót alkot.

A transzcendencia a lírai én számára bizonyosság, Uri Asaf spirituális lírai világában minden mindennel kapcsolatban áll, a makro- és a mikrovilág szétszakíthatatlanul összefonódik, a misztikus teljességet azonban mégis megzavarja a bizonytalanság, a saját haláltól való megfosztottság és az a hagyományra épülő közösség, amelynek léte szintén megkérdőjelezhetetlen, táplálkozni azonban a hiányból táplálkozik. „Az ember nem rendelkezik maga felett. Nem tudom, mit kezdjek magammal.” (*Földben duzzadó magok*) – a tanácstalan lírai én számára a legbiztosabb és a legmegfoghatóbb még mindig a mikrovilág, a növények, madarak, bogarak léte. (Ezek egyébként éppúgy kirajzolnak egy térképet, mint a kötetbe beidézett irodalmi hagyományok, földrajzi helyek.) Ami még biztos, hogy „valaki felülről figyel”. (*Az ország nyugatra néz*). A felfelé irányultság a transzcendenciával összefüggésben végig jelen van a versekben, ezt jelzi a kötet címe is: a nap nemcsak egy időegységet vagy az élet kicsinyítő tükrét jelenti, hanem a ragyogó fény felülről

eredő forrását is, amely egyértelműen utal a zsidó kabbala klasszikus művére, a *Zohárra*, amelyet Uri Asaf fordított magyarra. A ragyogó nap „az élet kicsinyített mása” (*Egyetlen ragyogó nap*) is, amelynek szerves része lenne a halál, ebben a lírai világban azonban az egyént már megfosztották a saját halálától. A transzcendencia biztosítja, hogy minden mindennel ösz- 35
szefügg ebben a világban, ez egyben teljességet is sugall, történik
azonban egy szakadás, amelyen keresztül beszüremkedik az egységes identitáskonstrukciót és az emlékezést is megrengető idegenség.

A szakadást beazonosíthatóan a holokauszt tragédiája okozza, amelyet a lírai én a hiányzó, felhőként átvonuló felmenőkre, az őt megelőző nemzedékre való emlékezésen, illetve az arra való képtelenségen keresztül tapasztal meg. A kötet topográfiaja a földrajzi helyek és bibliai, irodalmi hagyományok segítségével egy a Közel-Keletet és (Kelet-Közép-)Európát bevonó hiánytérképet alkot meg, amely már csak nyomokból rekonstruálható és egy óriási nekropoliszként is értelmezhető („Városom *Nekropolisz*” – *Nekropolisz*). Ahol az emlékműveken már nincsenek nevek. A hagyomány által összetartott zsidó közösség léte látszólag nem kérdőjeleződik meg, azonban a halottak megszólításához nélkülözhetetlen nevek már nem állnak a lírai én rendelkezésére. „Feltettem hiányzik egy nemzedék. Ők megszülettek és attól kezdve megálltak a forgóajtóban. Egy percig sem foghattam a kezüket, eltűntek felvillantak és újra eltűntek.” (*Ádám magja*) Az érintkezésre az egyetlen lehetőséget a továbbadott, megkapott emlékezet adná, de hogyan lehet az élőként nem ismert halottakra emlékezni? A továbbadás és a figyelmeztetés megtörtént, a megőrzés már nem. „Soha nem számoltam össze őket, mert apám feljegyzéseit elvesztettem. [...] Az ő fejéből egyetlen név sem maradhatott ki. Az én fejemben alig élnek nevek. Halottaim nagy része névtelen, ha szólítani kell őket, tanácstalan vagyok.” (*Kék gyöngyházra írt levél*) A halál szervesen kapcsolódna az élethez, ezt jelzi a Rilket megidéző *Földben duzzadó magok* című szöveg is: „Azelőtt mindenki tudta, hogy a halált magunkban hordjuk, mint gyümölcs a magvát. Az emberek őrzik a halált és ez méltósággal tölt el mindenkit. De van, akit megfosztanak a saját halálától.” De míg a halál tabuvá tétele modern probléma, itt specifikusabb helyzetről van szó, ami a holokausztra vonatkozik. A név, megszólítás képtelenségét ellensúlyozza a vizualitás, amelyhez azonban közvetítő kell („Arcvonásaikat felismerem. Ebben a fák is segítenek, különösen a nyírfa, melynek kérge tele van írásjelekkel.” – *Kék gyöngyházra írt levél*). A lírai én nagyszüleinek „nemlétező halotti gyölcsát” (*A fehér légy*) azonban a költészet sem tudja újratemetni, amit egyébként „valaki diktál”. „Ha látom a halottaimat, verset írok. A vers átformál, a halottak formába ráznak. [...] a jó vers megérinti a halottakat. Néha a betűkből is kiissza a vért.

Hogyan lehet megölni újból azt, aki már halott?" (*Kék gyöngyházra írt levél*) Szöveggé tenni, esztétizálni nem az emlékezet újraélesztését jelenti, hanem épp ellenkezőleg, még további absztrakciót. A halál és a szöveggé tétel kap-

csolata más versekben is megfigyelhető: „Tudom, miért olvasok olyan
36 szakadozva [...]. Mert a papíron megjelenik a halál, leírva és kimondva.”

(*Fogyóban a zöld*) A versek többségében a nyugalom, a lassúság, a csend az uralkodó állapot, de ha belép az olvasás aktusa, illetve utalás a szövegszerűsége vagy a nyelvszemléletre, akkor megjelenik a tépettség, a félelem, a halál és a „sorok közé áll a szorongás. Az egyik sorból nem ugorhatok a következőbe, minden sor görbült vasúti sín, aknatépte tölcser.” (*Kivágták a kertem fáit*) Itt érdemes megjegyezni, hogy a szövegek többféle irodalmi hagyományt, szerzőt (görög-római, bibliai, kabbalisztikus irodalom, Hölderlin, Rousseau, Rilke, Virginia Woolf, Georg Trakl, David Vogel, Székely Magda, Karácsony Benő) megidéznek, párbeszédet folytatnak velük, közülük kiemelkedő Paul Celan. „Az emlékezet nem hagyta nyugodni, és nem tudott megbocsátani az anyanyelvének”, „majd mindent darabokra zúzott maga körül” (*Celan bosszúvágya*), többek között a nyelvet is, amit azonban újra is alkotott. Ugyan Celan fontos vonatkozási pont, a két költészet azonban nem hasonlít egymáshoz, a kettő ebben a szövegben is ellenpontosodik. Celan esetében „[a] nyelvnek vezeklésre se maradt ideje az öngyilkos szájában”, az anyanyelv azonban Uri Asafnál nem bűnös: „sok mindent teszek veled, de nem gonoszságból vagy bosszúvágyból”, így a lírai én. Itt nincs szó összezúzásról, habár a két költészetben az emlékezet tartalma is teljesen más, amelyből a holokausztot elbeszélő másfajta nyelv teremtése is következik.

A holokauszt mint esemény konkrétan nem neveződik meg, időpontok, nyomok (a nagyszülők házában hagyott ágyak, kihűlt fahasábok), a hiányjelzése („Ukrajnában semmi nem maradt” – *A Best igazsága*) és általában a kötet topográfiaja írja körbe. A jelölt helyek – amelyek lehatárolnak egy személyes és egyben közösségi térképet – például a bibliai tájak (Jordán völgye, galileai hegy, Gileád, Holt-tenger, ezek bevonzzák a vonatkozó bibliai szövegeket), a haszidizmus kialakulásának helye, Podólia és Volhínia, a második világháború első tömegmészárlása, Kamenyec-Podolszkij, azaz Kőrösmező, illetve Berettyóújfalu, a nagyszülők háza. Az idők és a terek összetorlódása, a földrajzi nevek jelentésének többretegűsége jelenik meg például a *Szellőrózsa* című szövegben: Meá Seárim ultraortodox zsidónegyed – ami „megőrzött valamit az egykori magyar mezővárosból” – ugyan Jeruzsálemben van, térben és időben is teljesen máshova lépünk. A térben is felvázolt közösség (valamikor) létező entitás a lírai én számára, azonban egy megfosztott közösségről van szó, amely a hiányból, „az emlékezés iszonyatából” táplálkozik. „Imádságunk zálog, de soha nem tudjuk meg, hogy mennyit nyom a latban” – az ima szükségessége nem vonódik kétségbe, de hatása igen.

A többes szám első személy használatának többszöri előfordulása erősíti a közösséghez való tartozás tudatát, ez azonban – ahogy később látjuk – nem is olyan egyértelmű. Az identitáskonstrukció a hiányból táplálkozó egyéni és közösségi emlékezet, illetve a transzcendencia irányítását feltételező világfelfogásban beállt szakadás miatt korántsem problémátlan. Ennek legegyszerűbben felfejthető jellege a transznacionális vonás, általánosabban pedig a mozaikszerűség, az újrarajzolhatóság, -szerkeszthetőség. A test, a táj, a térkép, az érzékek, az idegenség és az emlékezet egymásra vetül *A Holt-tengeren nőttem fel* című versben. Az érzékelés (hallás, szaglás) általi felidézés, újraszerkesztés bekapcsolja a testet mint térképet az emlékezés folyamatába („testem felszántott emlékezet”), ahol az emlékező lírai én egy olyan világba kerül, ami soha nem lehet az övé. A szilárd, megfogható alap hiánya egyrészt lehetővé teszi az identitás újraszerkeszthetőségét, másrészt utat ad az idegenségnek. Az identitáskonstrukció és az ebből fakadó bizonytalanság és a megfogható mikrovilág felé törekvés egyik legexplicitebb kifejezése a *Hazátlan lettél* című versben található. A haza, hazai föld mibenléte közelebből nem határozódik meg, ami biztos, a bogár és a fűszál, amivel azonosulni lehet. A lírai én azon kijelentése, hogy „mozaikosan látok, mozaikból vagyok, szilánkokból”, olyan identitáskonstrukcióra utal, ahonnan nem is képzelhető el egy megkérdőjelezhetetlen hazafogalom, de tegyük hozzá, egy homogén közösségi identitás sem. A közösség magától értetődőségének hiánya a „ki vagyok én?” kérdésnek a megválaszolhatatlanságában is lecsapódik. „Ki vagyok én, az idegenség belepi a szám. / Nyelvemen a mostoha antitestek nem engednek szóhoz jutni.” (*Immunerő*) Ha a lírai alany szóhoz is jut és megnevezi magát, ahogy a halottait például nem tudja, az önazonosság problémája akkor sem oldódik meg: „Ha a nevem kimondom, a hangok összeállnak, / és idegen ember nő a számból.” (*Drótfigurákról álmodom*)

Míg a felülről figyelő, „az időt szabadon engedő” transzcendencia léte nem vonódik kétségbe, ahogy a zsidó hagyomány és az ebből táplálkozó közösség is ott áll háttérként a kötet szövegei mögött, a magától értetődő önazonosságot nem biztosítja semmi. A „haza” csak mozaikszerűen, személyes és közösségi jelentőséggel bíró terek és idők behúzásával, újraszerkeszthető, személyes térképként rakható össze. (*Kalligram, Pozsony, 2015*)

Drágáim, nem adok két évet, és ezek a kurvák elfoglalják az egész házat, mondta a konyhában Anya.

Hát talán mégse így, a gyerek előtt, emelte fel a mutatóját Apa.

38 Kőrösi Zoltán

ÍTÉLETIDŐ

(részlet)

A gyerek is ebben a házban lakik, és szerintem se nem hülye, se nem vak, jegyezte meg Anya. Csak gyerek, az meg nem baj. Egyébként melyik kurváról és melyik házról beszélsz?, érdeklődött Apa.

Na, nem kell úgy tenni, mintha nem tudnád, bosszankodott Anya.

Csak gyanakodtam, hogy esetleg politizálsz, vigyorgott Apa.

Marha vagy, drágám, jelentette ki Anya.

Igen, ezt tudom, bólintott Apa.

Erről, a mi házunkról beszélek, tudod te jól. És azt is tudod, hogy egyre többen vannak, és egyre inkább jönnek fölfelé, folytatta Anya, körbefordult, a karját kitérte, édes, csokis illatok felhőit bocsátva ki magából, és a kezével mutatta is, hogy körben, alattuk, az egész házban már kurvák vannak.

Édes Anya, édes felhő.

Nincs mit tenni, ahol tegnap még lakók voltak, most már nincsen névtábla az ajtón, ahol nemrég még fehér függöny és virág díszelgett az ablakban, most már folytonosan le van engedve a redőny, vagy olyan sűrű vörös függöny takarja az üveget, hogy nem is hatolhat át azon semmi fény, ahonnan egy hónapja még gyereksivalkodás és ebédzag szűrődött ki, kanalak csörögtek és tányérok zörögtek, most csend van, és semmi nem mozdul. Csak néha érkezik egy-egy látogató, sietősen, röviden kopog, s az ajtó máris kinyílik, mintha a házigazda a túloldalon várakozott volna már, vagy az étteremből jön fel egy-egy pár, gyors dobogással, ők nem kopognak és nem is beszélgetnek, egy-két suttogva elejtett szó csupán, elfojtott kuncogás, mindig a nő nyitja ki az ajtót és ő lép be elsőnek, olajozottan fordul a zárban a kulcs, a férfiak többsége körbenéz, mintha attól tartanának, hogy megláthatja őket valaki.

Olajozottan, mi? Pfúj, te disznó.

Rossz az, aki rosszra gondol.

Még rosszabb az, aki rosszul gondol.

Nevetni fogsz, angyalom, mert a kurvák nemcsak az egész házat foglalják el, de a házat is, válaszolta Apa. És hozzátennem jelentőségteljesen, hogy a ház és a haza majdnem ugyanaz.

De Apa tévedett, mert Anya nem is nevetett.

Állt a konyha közepén, a felemelt karját nem engedte le, inkább kitérta a másikat is, mutatta, hogy ház vagy haza, neki mindegy, mert ölelést kér, de azonnal ám. Apa pedig úgy ölelte meg őt, hogy az orrát Anya hajába fúrta, megint azt hitte, senki nem veszi észre, amikor beszippantja a csokoládé Anya-illatát, a csokoládék Anya-szagát, a csokigyári gőzök és az Anya bőréből párálló felhőcskék utánozhatatlan elegyét, és a szemét is lehunyta hozzá, mintha attól jobban működhetnének a szaglást végző hámsejtek és csillószőröcskék, az orrcimpája kitágult az igyekezettől. Házát és hazát, dűnnyögte Apa.

Hát hogyan, simogatta meg a tarkóját Anya.

Marhaság, tette hozzá Apa.

Bizony, angyalom, hogy az, nyugtázta Anya.

Pedig ami a házat illeti, a kurvák valóban feltartóztathatatlanul terjedtek a földszintről fölfelé, jól mondta Anya.

Ellepték és bekebelezték a lakásokat. Egy-két éve még csak az étteremben tanyáztak, türelmesen üldögéltek a pult melletti magas székeken (gyűjtögették az erőt, somolygott Apa, vigyázzon, fiam, az Erő velünk van figyelmeztette Anya), várták, hogy megszólítsa őket valaki. Aztán a nagy gyűjtögetésben egyre többen lettek, elidőztek az alagsori fitneszklubban, kibámultak az üveges portálon át, néha kijártak cigarettázni a bejárat elé, billegtek a magas sarkú cipőiken, belestek a török étterem ablakán, nézték a rostély előtt forgó kebabot, a tepsire hullott nyesedékeket, majd visszatipegtek a bárba, kacéran forgatták két ujjuk közt a talpas poharakat, vagy ügyesen odacsipentették a szájukat a szívószál végéhez, vörösbort ittak, és kólát, persze csak diétásat, hiszen ki az a bolond, aki nem vigyáz magára. Na jó, egy energiától azért befér. Nyomogatták a mobiltelefonjuk billentyűit, hogy csak úgy kopogott a csíkosra és csillagosra festett műköröm, simogatták a képernyőt, akárha egy kismacska hasát csiklandozták volna, kinyújtott ujjal, hosszú, puha mozdulatokkal, mintha máris a kulcslyukat keresnék valamelyik odafönti ajtón.

Néhány évvel korábban, amíg csak az étterem működött a ház földszintjén, a kurvák még alig-alig jártak ide, azonban a tulajdonos, egy Dojcsán nevezetű, szerb származású ember, akkor még közelebről meg nem nevezett okokból megvásárolta az étterem fölötti egyik lakást. Kivítette onnan a fölösleges bútorokat, csak annyira, hogy azért otthonos legyen, távozáskor leengedték a redőnyöket, és aztán évekig nem is mozdították többé, ami itt van, fedje jótékony félhomály vagy izgalmas lámpafény. Oda jártak fel eleinte a kurvák és a vendégeik, az újdonsült barátok. Két évre rá már nemcsak egy lakás, hanem az első két emelet tartozott az étteremhez, aztán megvették a harmadikat is, persze nem látszott ez rögtön, csak a névtáblák tűntek el,

minek is, elég volt a szám, azoknak, akik ezekben a lakásokba időztek, éppen a nevek nem kellettek. Nyilvánvalónak tűnt, hogy csak idő kérdése, és átalakul mind az öt emelet, átalakul az egész ház, mindenütt leeresztett redőnyű lakások lesznek, nyugalmat hoznak a lépcsőházba, vagy ha nyugalmat 40 nem is, de csendet és békességet biztosan.

Akkor meg nincs gond, nem igaz?, vigyorgott megint Apa.

Te csak ne vigyorgj folyton, legyintette meg Anya. Majd bekötöm a szemed, ha a lépcsőházba lépsz. Meg az orrodát is, természetesen.

Amikor aztán Apa és Anya felkapták a gurulós szatyrot, banyatank, mondta Apa jelentőségteljesen, és Anyára nézett, de Anya úgy tett, mint aki nem is hallotta, banyatank, ismételte meg Apa hangosabban, és megrázta a kerek szatyrot, hogy csörögjenek a kerekek,

ne tedd tönkre a bevásárló eszközödet, a te drága kincsedet, a célszerszámot, mert aztán nehéz lesz hazacipelned a mindenekfelett szükséges holmit, jegyezte meg feddően Anya,

banyatank, válaszolta harciasan Apa, de akkor már mind a ketten elnevelték magukat, miért nevettek, jött ki a szobából Borisz,

elmegyünk vásárolni, felelte Anya,

nincsen kedved eljönni?, mutatta fel az autókulcsot Apa,

hát nincsen, ha nem baj, mondta Borisz,

jó, jó, bólintott Apa,

de tényleg nem baj?, kérdezte Borisz,

nem felelte Apa, csak ne játssz a számítógépen, vagy ha játszol, akkor ne lövöldözz, vagy ha lövöldözöl, legalább ne rugdald közben az asztalt és a falat, vagy ha rugdald, tegyél elé valamit, hogy ne látszódjanak a nyomok. Különben is, ma vagy utoljára annyi éves, hogy az év minden napjára jut egy éved. Tudod, ugye?

Tudom, bólintott Borisz.

Akkor pedig ezt megünnepeljük, igaz?

Igaz, bólintott Borisz.

Kisfiam, mondta Anya, mindjárt jövünk, megvesszük, ami kell, aztán már itt is vagyunk, és megsimogatta az arcát.

Ez volt az utolsó érintése, amikor Borisz arcához ért.

Mosolygott, akkor utoljára látta Borisz.

Csokoládé illatú volt a keze.

Csokoládé illatú volt a haja és csokoládé illatú volt a bőre is.

Jövünk, mondta Apa, és behúzta az ajtót maga után.

Jövünk, mondta könnyedén.

Ki a franc gondolkodna a világvégén, ha éppen vásárolni megy, hóna alatt a gurulós szatyorral.

Ki a franc akar gondolkodni egyáltalán.

És disznóság, hogy a világnak egyáltalán van eleje és vége is, ráadásul akkor és úgy, amikor az a világ kénye és kedve szerint történik, mármint a világ természetete és saját törvényei szerint.

Soha nem akkor, amikor az emberek számítanának rá, s főleg nem akkor, amikor kiszámolják, hogy vége kell, hogy legyen.

41

Vagyis nem lehet tudni, hogy mikor.

Vagyis bármikor.

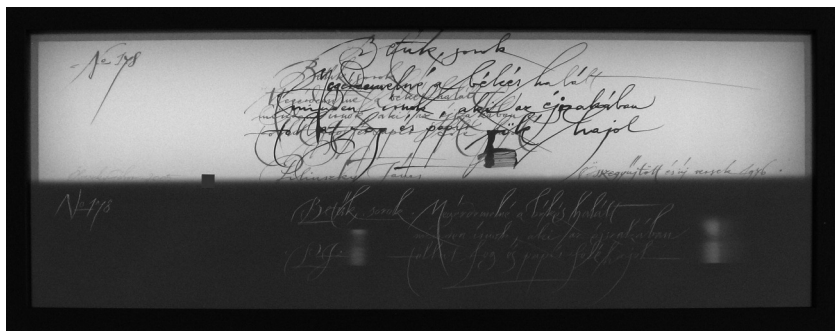
És disznóság, hogy a világnak ráadásul számtalan vége van, egyik vég a másikhoz ér.

És az is disznóság, hogy a világnak akkor is vége van, amikor egy keverőtartályos betonszállító teherautó sofőrje olyan lüktető fejfájással ül be a fülkéjébe, hogy csak hunyorogva tudja szemmel tartani az utat, mégse kellett volna talán olyan sokáig ott maradni tegnap este, sörökre pálinkákat inni és a pálinkákra söröket, a jó pálinka itatja magát, hogy legyen bőven teje a kismamának, aki persze erről vajmi keveset tudhatott, mármint a sörökről, pálinkákról és az ő tejmirigyeit illető kívánságokról, hiszen csak fáradtan feküdt a Bajcsy-Zsilinszky Kórház szülészetén, gyötrődve a gondlattól, hogy mit se kíván mást a szülés után, mint aludni, magányosan és csendben, s ez a gyötrődés újra és újra felébresztette, hogy hallgatózhasson a kórházi folyosó csendjébe, vajon nem sír-e valahol egy újszülött, még hogy tejfakasztás, inkább csendfakasztás, az kellene ide. A betonkeverő autó sofőrje azonban együtt kiabált a többi köszöntésre gyűlt férfiemberrel, rekedten és nyálasan, egyre rekedtebben és egyre nyálasabban, buborékokkal és habokkal. Egy gyerek az a világ kezdete, mert a világnak számtalan kezdete is van, az új élet egy új világ, ordították boldogan, őket nem zavarta sem a csend, sem a csillagatlan éjszaka.

Nem is csoda, hogy reggelre kótyagos maradt a sofőr feje, a zaccos kávé se tudta kimosni a szájából a savanyú ízt, zacc a fogrésekben, így robotolta végig a napot, hunyorogva kushadt a volán mögött, megfájdultak az ujjai, annyira kapaszkodott a kormányba. Vitte a betont, hiszen nemcsak embergyerekek születnek, de házak is, s egyik se egyszerű ám, érezte az út minden döccenését, és mintha a szélvédő üveg az arcára tapadt volna. Olyan levegőtlen volt a fülke, hogy estére az út keskeny kis szalaggá szűkült előtte, a bokrok alól rémisztó gyorsasággal kúsztak elő az árnyékok, összekapaszkodtak, elfogtak minden lámpafényt.

Nem is csoda, hogy a betonkeverő autó a vasúti sínek után, a hídról levezető úton, a telep bejáratánál elvétette a kanyart, és egy vaskos lámpaoszlopnak ütközött, vagy éppen csoda, hogy akkor és úgy, csak akkor és éppen úgy, beton a betonnak. Füstölögve állt meg a narancssárga teherautó, elpattant a sofőr arcára boruló szélvédő üveg, mint ahogyan kihunyta a lámpa fénye is,

s végre elmúlt a kízó fejfájás, végre nem kellett már, hogy hunyorgjon a szem, nyugodtan és tágra nyitva bámult a motorból tekerdő füstökre, kutatva, milyen szavakká állnak össze a motorház fölött lebegő jelek, mit ír föléln a születés és a halál. Ekképp kapcsolódtak össze a kérdések és
42 válaszok, kiabálások és csendek azon az estén, a sínek mellett, a felüljáróról levezető kanyarban, a világ kezdete és a világ vége így kerítették be egymást. Megállt az idő egy pillanatra, csak a betonkeverő tartálya forgott még egyre a sötétben, legalábbis addig, hogy felülről megérkezett a Škoda, Apával, Anyával és a banyatankkal, akik siettek volna már haza a bevásárlás után. Egy születésnap immár nem tűr semmiféle halasztást. Meglehet, nevettek még abban az utolsó pillanatban is, amikor az autó a betonkeverőnek rohant, nevettek, amikor a betonkeverő a Škoda utasterébe öntötte az aznapi utolsó szállítmány betont, szobrokká szilárdítva őket ott, az üléseken. Olyan lett Anya, mint egy hatalmas francia draszté, belül csoki és kívül a kemény máz, hiszen Anya a Vágóhíd utcai csokoládégyárban dolgozott, oda ment el reggelente és onnan tért haza késő délután, magával hozva a csontjaiban, a hajában, a bőrén és a ruháiban a csokoládék illatát, és az évek során mellette Apa is csokoládéillatú lett, fekete csoki és fehér csoki, töltött csoki, édes íz, rizses csoki, mogyorós csoki és betonos csoki. Így találták meg őket, megszilárdulva, betonba öntve a Škoda ülésén, két szobor, betonba foglalt emlékei a saját életüknek.



A szerző korábbi köteteihez képest nem túl beszédes cím mögött ízes humorral és könnyed iróniával tált, ám komoly emberi alapkérdéseket feszegető történetet sejteth a gyanútlan olvasó – és talán nem is árulunk el nagy titkot, ha elmondjuk: előzetes

elvárásai beigazolódnak.

Cserna-Szabó András

újabb boldogságkereső

utazásra invitálja olvasóit,

ezúttal a 19. századi

pusztaság rideg és ke-

mény világába, az alföldi

betyárok közé. Regényé-

nek témája révén olyan nagy írók diskurzusába kapcsolódik be, mint Móricz Zsigmond vagy Krúdy Gyula, Cserna-Szabó írásának nyelve és megközelítésmódja azonban jelentősen különbözik a korábbi feldolgozásoktól.

Pisztoly, lovak, végtelen mezők, igazi kis magyar western – vagy inkább „eastern” (ahogy a könyv borítója találóan jellemzi). És mindezt zavarba ejtően gazdag irodalmi, történelmi és néprajzi adatokkal, utalásokkal teszi a szerző olyannyira hihetővé, hogy a könyv vége felé szinte már elhiszi az olvasó: komoly történelemhamisítás áldozata lett, valójában győztünk a szabadságharcban, és bizony voltak magyar vámpírok és ha nem is vérfarkasok, de „vérkutyák” is az alföldi rónaságon.

Könnyedén, szinte magától értetődően gördülnek a szavak a bravúros elbeszélésmódnak köszönhetően, pedig a valós történelmi adatok sokasága, illetve a felhasznált néprajzi anyag gazdagsága alapján komoly kutatás és utánajárás előzhetette meg a „kisromán” megírását. Mintha fiktív voltának fittyet hányva valóban megelevenedne előttünk a megöregedett, vak koldussá lett, egykor hírhedt betyár, Veszélka Imre, aki nem mellesleg tényleg élt, és Rózsa Sándor egyik legjobb cimborájaként tartják számon.

Az Alföldön járunk másfél évszázaddal ezelőtt, és ez nemcsak a megemlített helyszínekből és évszámokból derül ki. Az elbeszélőn kívül ugyanis, aki „beszédhibájából” kifolyólag pestiesen ejti a szavakat, minden vidéki egyszerűen, ám ízes nyelvjárással fejezi ki magát. Veszélka környezetének életében (a korszakra jellemző módon) nagy szerepet játszanak a babonák és a népi hiedelmek, melyek minden helyzetben eligazították a korabeli falvak népét. A bujdosás, az erőszak és a tivornyák világában a tulipános szekrények, a részletesen leírt népviselet, az ősi rítusok vagy az itt-ott halkán elmormolt imák és dalok olyan ősi hagyományt idéznek meg, amely napjaink globalizált világában is megőrzendő kulturális értéket képvisel.

Kemény világot tár fel előttünk Veszélka, az egykor „legsőbb parasztként” elhíresült betyár. Néhol thrillereket is megszégyenítő jelenetek

Farkas Zsuzsanna 43

RÓZSA SÁNDOR

TITKAI

Cserna-Szabó András: *Sömmi*

játszódnak le, és megdöbbentő bűntényekre derül fény, melyeket a nép körében elterjedt mendemondák és vándormotívumok színeztek rémmesékké. Rózsa Sándornak már a születését is legendák övezik, nem beszélve személyéről és életéről – mindebbe érzékletes bepillantást enged a mű.

44 A tragédiák és embertelenségek sora mégsem „ül rá” nyomasztóan a történetre, amely a könnyed és igényes elbeszélésmódnak köszönhetően mindvégig megőrzi derűs hangulatát. Cserna-Szabó András költői nyelvének zsenialitása nem pusztán humorának és a lényeges mozzanatokot megvilágító finom iróniájának köszönhető. Szövegeinek nyelvezete lehetetlen finoman idomul a megkonstruált világ aktuális korához és helyszínéhez, és ez legújabb kötetében is megfigyelhető. Mára már elhalványult tájszavak, szólások élnek fel Cserna-Szabó „betyárparadicsomában”, melyeket az írói kreativitás is jó pár újabb frappáns példával gazdagít. Vajon mik azok a dinnyeversek, mit jelent az angyalhullás, a „pettyegtetett kiszolgáltat”? Milyen az, akinek őszi légyhez hasonló testalkata van, aki a kecskeméti szélmalomhoz hasonlít, vagy aki „olyan porhanyós, akár a teasütemény”? A földre leheveredve, gondtalan szabadságában pedig megkapó költőiséggel szól az elbeszélő szeretett hazájáról, az alföldi pusztaságról, annak élővilágról, az éjjeli táj „megfejthetetlen hangjairól”.

A mondák és pletykák által kiszínezett alföldi igazságosztók élete a gondtalan szabadság jelképe volt, nem csoda hát, hogy sok nyomorgó falusi számára a betyárlét jelentette a boldogabb élet egyetlen lehetőségét. Sokan azonban nem tudták, hogy ez az élet nem csak jószágelhajtasból, „igazságszolgáltatásból”, csárdai mulatozásból meg lustálkodásból állt. Rózsa Sándornak kemény gyerekkora volt, korán elárvult, saját otthon és biztos jövedelem nélkül élte életét, viszont minden szállásra jutott egy szerető, minden kegyetlen rablás bőséges jövedelemforrást jelentett, és sosem maradt hűséges cimborá nélkül. Mindez komoly morális és társadalmi problémákat vet fel, melyeknek hatékony megoldása minden közösség számára létfontosságú.

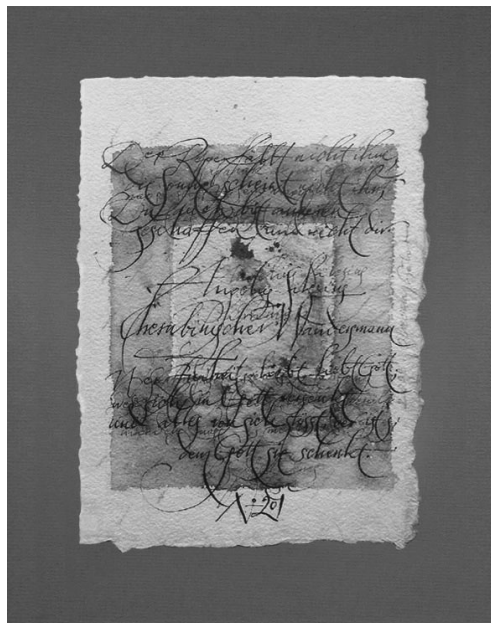
Sok igaz és kevésbé istenfélő életet élő embert ismerhetünk meg a cselekmény kibontakozása során. Legtöbbször persze szegény parasztok, juhászok vagy halászok, akiknél a betyárok ideig-óráig menedékre lelnek (vagy éppen ellenkezőleg: fosztogatásaik célpontjai lesznek). A városba betévedve azonban az akkoriban kibontakozó polgári társadalom képviselőivel is megismerkedhetünk, mint például az ifjú Pruska doktorral, aki nem akármilyen gyakorlat és áldozatok árán lett specialista a császármetszésnek. Rózsa Sándor ügyleteit a jó útról letért Kőmíves zugüggyvéd intézi, a szegedi Kotolár kapitány és perszekutorai pedig rendre hoppon maradnak a betyárüldözések során. A magyar történelem és irodalmunk nagy alakjai is felbukkannak a regényben, akikkel kapcsolatban hihetetlen „titkokat” tár fel előttünk Veszélka.

Szemtanúi lehetünk egy Kossuth által levezé nyelt ördögűzésnek, megtudhatjuk, hogy a tiszavirág életű Duna-menti Konföderációs Köztársaság bukása után miért is kellett emigrálnia, hogy honnan is ered valójában a Jókai bab-
leves elnevezése, sőt, még magával Mikszáth Kálmánnal is együtt ebé-
delhetünk! És akkor még nem is említettük, hogy az események 45
alakulásában az Ördög keze is benne van...

Nemzeti identitásunk évtizedek alatt meggyökeresedett mítoszai, az a mód, ahogyan történelmi múltunkhoz és irodalmi kánonunkhoz viszonyu-
lunk, sokszor elzárja az utat az újraértelmezést, az új megközelítéseket ja-
vasló párbeszédnek elől. Az abszurd fordulatok és az írói szabadság
nagymértékű kihasználása révén Cserna-Szabó András kezei között az
adatok és tények képlékeny alpanyaggá válnak, melyekből játszva
teremti meg a maga alternatív valóságát. Humora, könnyed iróniája
nemcsak szórakoztató kikapcsolódást ígér, de egyúttal szembesít min-
ket a termékeny újraértelmezés szükségességével is – újragondolni
azt, mit is jelentenek számunkra kulturális értékeink, múltunk: mit is
jelent magyarnak lenni a 21. században.

Mindezek után sejthető, hogy a regény kontextusában egyál-
talan nem semmitmondó még egy olyan egyszerű szó sem, mint a cím-
ben szereplő „sömmi”, ponttal a végén. Hogy mit is jelent, annak
megfejtése az olvasóra vár. (*Magvető, Bp. 2015*)

Új Forrás 2016/4 – Farkas Zsuzsanna: Rózsa Sándor titkai
Cserna-Szabó András: Sömmi



A TAXIS LÁNYA

avagy a terület kiszámítása

a taxis lányával
köszönő viszonyba kerültem
a taxis lányának lányával nem
vékony sudár uszodába jár
mindenki a környéken lakik
szócska volt államtitkár
egy helyetttest reggelente
skoda sofőr vár
egy szavamba kerül a terület
a taxis már nem taxizik
lépcsőt mászik nehezen
a kerületi polgármestert
kellene überolni
egy szavába kerülne valakinek
a fürdőszoba jégverem
az ajtókat gyalultatni kell
elnéz felettem

1. Amíg fogom a poharat,
 a vesztelen ágy mellett ülök,
 a telepet hűvös kezesből kihagy.
 Az ajtó nyitja.
 Az ajtó nyitja?
 Az inórák telek meg tetőzik.
 A közeledő magányosítal,
 a messze leve,
 a rossz szívetelt szű kamarait
 áram rára, szinte privátit,
 ami közelben merev formája,
 az ávotodra tárgyát valik.

2. Az atomkerített domok mindegy,
az a földön is van, az a földön is van,
Ami a földön is van, az a földön is van,
megoldás lett.
Dom hiányzik.

Györe Balázs követi fogadott mestere, Ottlik Géza útmutatását: *a regény a hallgatás szövetéből készül, nem a beszéd fonalából*. Művei igazolják saját helyzetének megítélését, ahogy mondja, kétségbeesésében fordul az íráshoz, mint egyetlen kapaszkodóhoz. Prózája többségében tragikus élethelyzetek feldolgozására épül. A *krízisek* kezelésére tett kísérletek irodalmi élményként adnak kérdéseket megőrző terápiákat. Legújabb regényében sincs másként, a *Halálom után eltüzeln!*-ben az életese-

Kakuk Tamás 49

A JÓVÁTÉTEL REGÉNYE

Györe Balázs:

Halálom után eltüzeln!

mények dokumentumszerű leképezésével édesanyja alakját idézi meg, könnyörtelen őszinteséggel vizsgálja hozzá való viszonyát. A szerző elmondása szerint „Kerouac hangsúlyozottan van jelen, idézetekkel is, nemcsak ebben, hanem más könyveimben is. Nagyon korán megragadott a vallomások, őszinte prózája: ő sem talált ki semmit. Nem kérdezte soha: mi történne, HA? A valóság, a folyamatosan keletkező valóság szinte vallásos tisztelete jellemezte.” Györe évtizedek óta ezzel a látásmóddal ír, ennek eredménye, hogy regényeit e sajátosság okán akár egyetlen életkronológiai szádra is felfűzhetjük.

A Halálom után eltüzeln! fölfogható az apatörténetek (*Halottak apja, Apám barátja*) harmadik darabjának, vagyis nem csak az írói életmű folyamatosságában köthető hozzájuk. A szülőkhöz való lelki-érzelmi viszony tisztázása adja a három mű egységét. Az előző regényekben leírt mondatok néhol visszaköszönnek, de a mostani szöveg kontextusában más hangsúlyokat kapnak, új felismerésekre nyitnak kaput. Súlyos indítás a Kerouac-idézetek behívása. A minden körülmények között feltétel nélkül gondoskodó anyakép, a gyermeki büntudat ábrázolása párhuzamok keresésére készíti Györét, a fiút és író, és az őt követő olvasót egyaránt. „Amikor szükségem van valamire, neki van valahol egy pontosan olyan akármije – egy aszpirin, egy jégzsák, kötszer, egy olcsó spagetti-konzerv a konyhaszekrényben” írja Kerouac, míg Györétől az anyai szív jóságára egy gyermekkori példa: „Mondogattam is anyámnak, gyakran és erőszakosan, a kisbéri bicikliműhelyt, hogy vegyen nekem egy kerékpárt. Addig-addig győzködtük szegény anyámat, míg bele nem ment a vásárlásba.”

Egymás mellett futó és összecsiszolt valóságdarabokból építkezik, de az éleket, illesztéseket érdesre hagyja. Az olvasót a kimondott igazságok hozsolásának fájdalma löki a valóság szoba-konyhájába. A mondatok több síkon, disszonáns ütemben követik egymást. Ez az alkotói módszer a *Barátaim, akik*

besűgőim is voltak -ban kristályosodott ki igazán, ahol az elbeszélő én személyes szövegei keverednek a történet hőseinek monológjaival, ami okozhat bizonytalanságokat az értelmezésben, de ezeket kioltja az ábrázolt élethelyzetek feszültségteremtő ereje. Az anyaregényben Györe ezt az alkotói

50 módszert szülei naplójának, a megtalált dokumentumoknak, a más szerzőktől és magától visszaidézett szövegekkel használja, de itt az érzelmileg felpörgetett őszinteségből fakadóan egyre jobban érvényesül a leírt mondatok gravitációs tere, amelyek vonzásából nem szabadulhatunk. „... rájöttem, hogy apám operációja után semmi nem változott meg anyám és apám között. Közöttünk! Vártam, ugyanis, a változást. Akartam. A műtét megadhatta volna. Soha semmi nem fog már nálunk megváltozni! Ugyanebben az évben írtam le: »Különösnek érzem anyám és köztem a kapcsolatot. Nem érzékelem, hogy (igazán) szeret. Megbánt, elkeserít. Tud erről? Ismer?«”

Olvasás közben felmerülhet a kétely, hogy miként rakhatjuk ki a valóság mozaikjait egységes táblaképpé, azonban a leírt emlékek, naplók, saját és vendégszövegek monomániás lendülete megteremti öntörvényű világát. Nem érezhetjük magunkat kényelmesen, mert akadnak olyan kínos pillantok, amikor a tetten ért leselkedők bőrébe kényszerülünk, és előbb-utóbb rádöbbenünk, saját hálószobánk ablaka alatt állunk. Az emberi kapcsolatok megfejthetetlen bonyolultsága hullámszerűen a történet földre hullott tükörcserepeiben. Ha film, talán a Bergman-trilógia fekete-fehér képeinek szürke tónusa festi a hétköznapokat. A beszédképtelenségbe fulladt emberi viszonyokat, amelyek mögött kudarcok szakadécai bújnak meg. A naplókba fojtott némaságot már semmi sem törheti át, csak az írás őszintesége. „Végérvényesen kiölködik a szeretet belőlem? Csúnyán kérdezem. Nem akarom szebben. Nem érdemli meg a szeretetnélküliség. Nem érdemel méltóbb szavakat. Semmit sem érzek. Anyám kórházban. Négy nappal ezelőtt operálták. Kivették a méhét, két petefészkét, a daganattal együtt. Most már nem tudna megszülni engem.” A regény valóságos alakjai, anya és fia *tükör által homályosan* látják egymást, az őket körbevevő világot, még nem tudják, hogy a szenvedés végső próbatételeivel megérkezhet számukra a vigasztaló kegyelem.

A bujkáló szeretet végül utat tör magának, kiszakad a lélekből, általa hangosan kimondatik a párbeszéd képtelenségéből eredő hiány fájdalmas felismerése. „Megtérnék hozzád, lakásodhoz, céduláidhoz, első szerelmedhez, receptjeidhez, Bibliáidhoz, ágyneműdhöz, tányérjaidhoz, poharaidhoz, leveleidhez, bélyegedhez, tollaidhoz, gombjaidhoz, varrótűidhez, fehérneműidhez, konyharuháidhoz, foltjaidhoz, képeidhez, befőttes üvegeidhez, szögeidhez, polcaidhoz, szerszámaidhoz, rádióidhoz, gyertyáidhoz, törülközőidhez! Megérkeztem, itt vagyok! Fogadj be, vissza negyven év után, és bocsáss meg!” A gyógyulást nem ígérő betegség súlyos árnyékában kapaszkodik össze anya és fia, de az évtizedek alatt összegyűlt családi titkok vulkányszerű

kirobbanása végletesen nehézzé teszi, hogy a szemrehányások közös sírásban oldódjanak fel. Györe egy személyben a beteg és önmaga terapeutája, eszköze a már sokszor említett könyörtelen őszinteség: „Érdekes módon soha nem volt bennem egy fikarcnyi félelem sem. Bármit lemerek írni, nincs finomkodás.” A betegségstációk, az emlékek, a múltak töredezett, 51 néhol verset idéző rövid sorokban, az érzelmek lázgörbéjeként lüktetnek. A tárgyyszerű leírások szálai az érzelmi megrázkódtatásokból eredő indulatos felkiáltásokkal és kérdésekkel alkotnak egy szövetet, melybe belesimulnak az ember életének mindennapi dokumentumai. A száraznak tűnő hivatalos levelek szövegei nem csak az adott kor hangulatát idézik meg a regényben, hanem biztos eligazodási pontokat jelentenek az időben, támpontok az adott kor értelmezéséhez. Györe ragaszkodik a szilárd tényekhez, de ennek ellenére a leírt szavak, mondatok mégis a valóság felett lebegnek. Mélységesen emberi történetek ütköznek, olvadnak eggyé, válnak ketté, vesznek új irányokat, hogy aztán írójuk a legvégső kérdésre keresett választ egy napfényes délelőtt, a hamvakat elenyésző vízszög fénytörésében találja meg. Györe a születéstől a halálig próbálja megfejteni, értelmezni mindazt, amit édesanyjával közösen megélt, megszenvedett. Kálváriajárásukat az apa ellentmondásos alakjának árnyéka kíséri, a tragikus feleség-férj viszony, ami a görög sorstragédiákat idéző fordulatokkal zárul. A *Halálom után eltüzeln!* az elszámolás, a jóvátétel regénye, az elveszettnek hitt anya megtalálása, elfogadása és elengedése, azzal a fájdalmas ottliki felismeréssel, hogy aki „meghalt, az is él, sőt, bizonyos szempontból csakis az él igazán.” (*Kalligram, Pozsony, 2015*)

Új Forrás 2016/4 – Kakuk Tamás: A jóvátétel regénye
Györe Balázs: *Halálom után eltüzeln!*

a távozó

(Györe Balázsnak)

mint mikor a moni
toron következő beteg
nevét az előző beteg
háta kiáltom. s az elbocsájtott betegen
átrezgő hangot reményteljesebbnek hiszem. a meg
könnyebbült test talán kiszűri
a szorongást belőle. épp így beszélek vele.
mintha *a távozó* köztünk lenne.
minden tudományom ugyanaz
a tanult tehetetlenség.
látod, kislányom, kár, hogy nem vérbajom van,
már régen meggyógyítottál volna!
nem tűnt el a forma.
hiába az ábrázolás tilalma.

két vers a mellettem fekvőnek

Ctrl c

annyira felébredni,
hogy hozzám képest
minden egész fél
szendergés legyen,
magamtól nem tudok,
nasztaszja filippovna.
csak ha az álom a testtel
együtt átrezeg az ébrenlétbe. és nem
csak emlékezet lesz. ugyanazon
rezgésszámból épül
meg a szoba körülöttem. ugyanaz,
amiben elaludtam, és mégis,
mintha először látnám, mert
minden atom az álombeli
hanggal együtt rezeg. sőt, ebből
a hangból vétetett. aki nem
az álomból érkezett, feketet
mellettem, olvashat szent
könyveket, mégsem hallja
a hangot, ami a teremtés
óta mindenben ott rezeg. amitől
nincs semmi, ami élettelen.
ítélni csak ő ítélhet, akire
nem vonatkozik semmilyen
kötelező vonzat.
marad alanyeset
bármely prepozícióval.

Ctrl v

körülvesz. az ige
elbeszélő alakja, nasztaszja filippovna,
nem múlt.
ebben az alakban testesül
meg a mondat. a fiúban. *fel kell újra
építeni a szentek szentjét.* honnan
a bizonyosság, hogy minden nyelven
mondja, míg engem az anyanyelvhez
érkeztet? mint az idők végén, mikor elébe
gyűjtetnek minden népek, elébe, aki nem
gondolkodik igeidőkben. s mindenki
a test szinkrontolmácsolásában hallja.
van olyan hang,
amitől a tárgyi világ alanyivá válik. amitől
a valóság látomás lesz.
az írás közben belőlem feltörő beszéd előtti hangok
erre az álmomból
kilépő, ébredéssel le nem
csengő hangra hangolják a testem.
hogyan ez munka vagy nem?
hosszú órák, míg utána
magamhoz térek. s már nem a kettős *controllal*
átemelt cv az életrajz. mindig lesz,
aki segít. néha maga
sem tudja miért. hogy is tudná ember
elhallgattatni a hangot, amiből,
mint láthatatlanból, minden látható előállott? letagadni meg
érintettségünket: letagadni, hogy angyalt láttunk, hogy ne
tartsanak örültnek.
a rezgésszám,
aminek minden felhangja csend:
átemelés tőle.

Betűk, szavak, versek, kötetek, szerzők – egyre táguló körök, mint egy megzavart vízfelület gyűrűi, egymás mozgására válaszolva. A *Versmező* vallomása szerint nem csupán szöveg és szöveg áll egymással párbeszédben, de alkotók, jelek, korok és kultúrák is, végtelen hálózatot alkotva, amelybe ugyan beléphe-tünk, de elejét és végét nem jelölhetjük ki pon-tosan. Tábor Ádám tavaly megjelent kötete ehhez a művészi állásfoglalás-hoz illően gazdag, túláradó, határok nélküli, egyenetlen és egy nekifutásra bejárhatatlan.

Evellei Kata 55

VARIÁCIÓK EGY KERTRE

Tábor Ádám: *Versmező*

A kötet hat év költői termését gyűjti egybe. Az elkoptatott „termés” szóválasztás nem véletlen – a szerző erős értelmezési keretet ad szövegeihez, amelyek egy-egy fogalmi séma elemeit használják föl. Ezek közül pedig a szántás, vetés, aratás képeivel találkozunk először, méghozzá az első ciklus egyik mottójában, amely megadja a kezdőlökést a többször is előkerülő „versus” szó sokféle, egymásba játszó értelmének kibontásához. A lapra rótt sorok és a fölszántott termőföld képe ősrégi toposz, ettől azonban nem lesz kevésbé érvényes, és Tábor nyíltan fölállalja ezt az azonosságot. Szómező, versmező, verskert és nyelvanyaföld: az alkotó munkásemberként, földmű-vesként jelenik meg, aki a számára kiszabott nyers, természeti anyagból olyasmit kell hogy kihozzon, ami önmagától nem jöhetett volna létre, csupán ember és természet közös alkotásaként.

Ahogy a fönti példából is látható, a kötetben erős beszélői jelen-léttel számolhatunk. A lírai én, akár mottókon, akár címeiken, akár ajánláso-kon keresztül, de határozottan irányítja olvasóját. Egy-egy ciklushoz több különféle mottó is járul, amelyek egyszerre kapcsolják össze és határolják el őket – szavak (versus), képek (kert, mező, Isten), alkotók (Ady, Eliot) térnek vissza, hol egy-egy sorral, hol több bekezdéssel; a szövegek maguk azonban minden alkalommal finom határokat húznak a ciklusok közé. Tábor ezáltal olyan szerkezetet hoz létre, amely mintegy közös munka: nem csupán a kötet alkotója, beszélője lép interakcióba a nyelvvel, hogy alakítsa, de a megidézett alkotók is egymással. A *Versmező* így koprodukcióként is értelmezhető.

Az irodalmi elődök, rokonok, barátok, szomszédok, kalauzok, mesterek nem csupán a mottókban jelennek meg, hanem a fikció egy mélyebb szintjén is, magukban a versszövegekben. Tábor mintha száz kezét nyújtana művésztársai felé, az olvasó olykor csak kapkodja a fejét. Ingmar Bergman, Xantus János, Asimov, Pynchon és Chandler éppúgy fölbukkannak a sorok között, mint

a szó szerint megidézett Hamvas, Weöres, Ottlik vagy Bodor Béla. A beszélő generációkon és kontinenseken átívelő párbeszédet folytat; temeti a halottakat, egyben életre is hívja őket, azokat, akik szellemi kortársai voltak (vannak).

A *Weöres-mézes* egyenes imitáció a maga népdalokat idéző játékoságában, de *A művészet fűgája* sem áll távol Weöres zenei hatásokra törekvő, ezzel a költészet meghatározására törekvő nyelvezetétől: „Menekül a művészet / betegségbe bújik / munkába menekül / babonába bújik.” A korai-kései nyugatos hatás számos más szövegben is észrevehető. A *Lomborgona* akár Kosztolányi-ujjgyakorlatnak is elmegy, a *Kiengesztelődés*-ben pedig mintha egy megbékélt, idős József Attilát olvasnánk: a kert „visszafogad szellős ölébe / tárt ágakkal tékozló fiát” – olvashatjuk közvetlenül az előző vers kivettetése után, amelyben a beszélő maga távozik a kertből: „Aki száműzetésre vágyik / az lesz a része”. Az elmúlt generációkkal való azonosulás szellemes és önreflektív megnyilvánulása a kesernyés humorral átítatott *Íróparkmúzeum*, amelyben a beszélő már egy múzeum lakója, „költőnek öltözött tárgy”, akit a fiatalok érdeklődve, ám kissé idegenkedve szemlélnek a többi öskövülettel együtt, akik egy olyan nyelvet beszélnek, amely már kiveszett.

Milyen is ez a nyelv? Táborra mindig is jellemző volt a kötött formák és a szabad nyelvkezelés fúziója, kísérletező kedve pedig itt is eleven. Kiindulópontja ezúttal azonban egy kimondottan holista megközelítés, amely szerint a szavak nem elszigetelten, hanem egymáshoz képest, egy egymást támogató mátrixban léteznek. Ez lehetőséget ad többek közt arra, hogy a mottókkal is megtámogatott mise-en-abyme-szerű szerkezet életre keljen. Ahogyan a szó betűk jelentéssel ellátott halmaza, ugyanígy a vers is szavak csoportja, a kötet versekből emelt épület, a szerző ezeknek az alkotmányoknak a közös pontja, a művészet pedig alkotók közössége. A mikro- és makroszintű szerkezet lényegében azonos minták alapján épül föl. A szavak közötti kapcsolat lehet lazább vagy szorosabb, implicitebb, amely esetben az olvasónak kell létrehoznia, kidolgoznia az összefüggéseket. Egyes szövegekben csupán a mondatszerkezet bomlik föl (*Éjjelnappal*, *Vérsmező*), máshol (*március 2.*) már csak egymás mellé helyezett szavak vannak, a maguk tisztaságában – olyasféle átláthatóság ez, mint a téli fák csupasz koronája, amely engedi a szemlélőnek, hogy messzire lásson (*Télelő(ny)*, *Transzparencia*).

Ismerős és azonnal szembetűnő vonása Tábor költészetének a szavakkal való játék, legyen az a hagyományos, Szabó Lőrinc-i értelemben vett szóalkotás (celanszük éj, vagy a csodálatos „réglányok”, amely mintha egy Krúdy-műszó lenne), a fölbontás és újrakepítés (köz-társaság), vagy a poliszémiára való rájátszás („kint eső szakad szív benn”). A szómutatványok valósággal behálózják a szövegeket, hol elegánsan belesimulva a versegészbe, hol kiugorva környezetükből. Éppúgy akadnak köztük telitalálatok (műemlékmű), mint gyenge, erőltetett poénok (ál-kotmány); de mindenképpen megkerülhetetlenek.

A vers (versus) jelezhet ellenállást, szembefordulást is, amint azt a „versus” szónak a kortárs angolban való, egy mottóban idézett használata tanúsítja. (Igen érdekes és sokatmondó, hogy Tábor olykor egyenesen szótárból vett szövegrészeket tesz meg mottónak: ezek a kifejezetten száraz, a művészettel hagyományosan nem összekapcsolt szövegek vonatkozási 57 pontot adnak a versekhez, ami azt sugallja, hogy költészet és nyelv elválaszthatatlan, az egyikben benne rejlik a másik.) Az eke megfordítása a szavak alkalmazását is visszajára fordítja: az igenlés és a tiltakozás szembenállása ez, az alkotói magatartás kétféle megnyilvánulása. A tiltakozás legtömörebb és legsokatmondóbb kifejezése a hallgatás, amely nem egyszerűen tehetetlenség, hanem önként vállalt száműzetés. Amikor nem lehet mit tenni, „nem születik meg ma ez a vers” (*Ez a vers*). „Akció és passió” így egymás tükörképe: ellentét és azonosság (*Március szűz liget*).

A múzsák hallgatása elmúlt háborúk emlékét idézi meg. A zöldben sétáló szemlélődő a jelenen át a múltat is kénytelen észrevenni. Vérmező, Vármező, vérvádmező, vérsmező, versmező: a történelem lenyomata mindenütt ott van, a városi parkban, ahová a beszélő pihenni megy ki (*Mert*), lefejezett forradalmárok, elhurcolt zsidók kísértetei bukkannak föl, hiába igyekeznek őket láthatatlanná és hallhatatlanná tenni, vagy szinte emberfölötti erőszakkal megsemmisíteni (*Ököleső*).

De nem csupán az elmúlt, hanem az eljövendő háborúról is szólni kell. A politikai költészet létjogosultsága ma aligha megkérdőjelezhető, a benne rejlő csapdák azonban egyértelműen megmutatkoznak a *Versmező*ben. Azon túl, hogy a szövegek többsége túlságosan is könnyen hozzáférhető, ezáltal pedig didaktikus lamentálássá válik (mint történik az a *Magyar tél 2012* vagy a kifejezetten gyenge *Eurafrika* esetében), gyakran támadhat az az érzésünk, hogy inkább publicisztikát, mint költészetet olvasunk. Ez a kettő korántsem áll egymással éles ellentétben, és ha végiggondoljuk (és nem tévesztjük szem elől Tábor erős Ady-kötődéseit), akár még legitim zsáner is lehetne, ha a hírfogyasztó nagyközönség nem szokott volna el a versolvasástól, művészi értéke azonban csekély, különösen ha olyan filozofikusabb hangvételű szövegekkel vetjük össze, mint *Az ország, a kert*, amely tömören, mindössze két sorban foglalja össze a politikai művészet ars poeticáját: költő az, aki „az ordítóknak verssel felel”. Mást ugyanis nem tehet: nem válthatja meg a népét, hiszen megváltás nincs, helyette csak „meg-megváltást” kapunk, pótcselekvéseket, figyelemelterelést, száraz földet a tátott szájba.

A kert szimbóluma középponti helyet foglal el a kötetben, a *Versmező* sarokköve, amely minden elemet egyetlen egésszé rendez. Nem pusztán egy zárt magánpark ez: éden, paradicsom, ahonnan elindultunk, és ahová végül

visszatérünk (az utolsó ciklus elején egy a Geneziszből származó idézet szerepel mottóként). Az alkotó saját birodalma, amelyet részben magának alakított ki, részben – ahogyan a földből kisarjadó növény is – önmagából keletkezett.

Elvonulhat ide, de ki is csukódhat belőle; a külvilág pedig, amelyet kívül
58 akart hagyni, erőszakkal betolakodik, „mancsuk a kertre tenyerel”.

Az ártatlanság elvesztése azonban nem jár a remény elvesztésével: a beszélő éppen abból merít erőt, amit ő maga nevelt a földből. A nyelv vissza-beszél, a költőn át, aki egyszerre médium és formáló: rajta keresztül szűrődik át a nyelv önakarata. Így válik a beszélő alkotóvá, az alkotó beszélővé.

A kert egyszerre intim, otthonos, és végtelen birodalom, amelyben egy arctalan Beatrice szolgál az alkotó kalauzául. Nő, asszony, lány: névtelen, archetipikus alakok sorjáznak elénk a lapokon (figyelemreméltó, hogy a kötetben összesen egyetlen női név szerepel, ellentétben a gyakran megszólított, illetve megjelenített férfiakkal). A beszélő társaivá fogadja őket, állandó, de nem egyenrangú kísérőkké, akik a klasszikus múzsa modern újraszületései. Lehetnek légiesek és tűnékenyek, mint a játékos, könnyed *Léggömblányok* alakjai, vagy súlyosak és veszélyesek, mint a *seb* láthatatlan kísértete. A goethei-dantei szellemiség leggyönyörűbb kifejeződése az *Asszonyváros*, ez a pillanatnyi benyomásokra építő szólabirintus, amelyben Velence, víz, Olaszország, pokol, purgatórium, paradicsom, ewige Frau és Divina commedia keveredik egymással szabadon, hogy rögtön utána az utolsó ciklus első verse, a *Kétszerszületés* hasítson bele az illúziókba, és a behatolás helyett a kilöködést, az édenbe való belépés helyett a belőle való kizárattatást jelenítse meg. A beszélő ezáltal mintegy kulcsot kínál ahhoz, hogy megérthessük utazását: a nőknek a paradicsomba való visszajutás lehetőségét keresi, egy utat a kertbe, amely a kezdet kezdetén otthona volt, mostanra azonban már idegenné vált.

A *Versmező* azonban nem egyszerűen egy kertről szól: ő maga a kert. Nem csupán hossza, de heterogenitása is feltűnő, különösen hogy Tábor elmondása szerint versei mindig jelentős válogatással jelentek meg. Itt, amennyire meg tudom állapítani, nem ez a helyzet, ami a szerkezet és a színvonal rovására megy. Kicsiszolt műrecek (mint a legtöbb fönt idézett szöveg) mellett semmitmondó közhelyeket is kapunk (mint a *Metanoia* vagy a *Perzselés*), amelyek csak hígítják, de nem gazdagítják az összképet. Kérdés persze, hogy mi egy verseskötet feladata, lényege, szándéka: egység legyen? válogatás legyen? önálló szövegeket tartalmazzon? egymásra utalt szövegeket szervezzen egésszé? Úgy gondolom, a legtalálhatóbb alighanem a „lenyomat” kifejezés lehetne: a kötet az elmúlt hat év tanúságtétele, egy hetegorén szövegegyveleget át; bölcselet, személyesség, ötletek, emlékek túláradó és kakofón vidéke. Innen indulunk el, és amikor szükségünk van rá, ide térünk vissza „szót szakítani az Élet Fájáról”, amely sohasem hal el, mert gyökerei a múltba, ágai a jövőbe fonódnak. (*L’Harmattan, Budapest, 2015.*)

OROSZ LEVÉL

egy sublót mélyébe préselt levél
borostyán folyóírás mintha cirill
tizenhét éves én ő negyvenes délibáb
s egy nevetséges terv
a téli Maros hídjának korlátján állva
amelyből persze nem lett semmi sem
intünk egymásnak mikor találkozunk
a Könyök utcában lakik
és egy sublót mélyében

*„Mire levelem kézben tartja,
A sorsom megkegyelmezett,
Távol lesz már az élet partja,
Zsák óvja fáradt testemet.
Mikor végére ér e sornak,
Talán fölém akkor hajolnak,
S kiterített por-anyagom
Mossák majd egy boncasztagon.
Szétszabdalt szívem szövetében
Megvillanó fémeszközök
Kutatják, hogy mi az örök,
Miért, hogy a szerv hangja mégsem
Szűnik, mi is az a dolog,
Mitől halljuk: a holt dobog?*

*Tudom, egy másik ágy is várta,
Szaga rám folyt ruháin át,
Összegyűrt vágyait vigyázta,
S mormolt vicsorgó mágiát.
Ne eméssze magát hiába,
Ne higgye, hogy az Ön hibája,*

Vergődött csak, mint egy pohár
 Vízbe esett piciny bogár.
 Nekem kellett, s ez volt az ára!
 Ami történt, varázslat volt,
 Éreztem, hogy magába olt,
 S végül csak úgy lázadt, akár a
 Kalitba zárt kövér madár,
 Melynek léte fogsága már.

Enyém lett mégis! Bárhogy is bánt
 Velem! A hétköznapjait
 Őriztem, óvtam, mint talizmánt,
 S fölösnek hitt darabjait.
 Enyém mindaz, mely Önnek drága,
 Én lettem féltő kalodája,
 S árva napjaim éjjelén
 Nehéz hiánya lett enyém.
 De közülünk Ön volt a szolgál,
 Pórusai adtak enyhet,
 Testem titka tőlük ernyedte,
 S enyém lett végül, nekem hozta
 Virágcsokrának illatát,
 Mit már soha nem adhat át.

Csak nesztelenül, mint a lenge
 Bársony-szellő, éjjelente
 Próbáltam összefonni egyre
 Külön életünket egybe.
 S a sodronyomban már erő él,
 Egy lüktető vasdrót, verőér,
 A rejtély ez, az a dolog,
 Mitől halljuk: a holt dobog.
Én írok levelet magának -
 Így vallani tán gyávaság,
 Kiáltani a hullaszák
 Mélyéből? -----
 Öné már, mit belőlem kért,
 Őrizzen meg, ne tépjen szét!"

Kollár-Klemencz László írásai hrabali figurákat mutatnak örkényi helyzetekben. Szívmelengető balfaszkodásokról szólnak. Meg arról például, hogy milyen úton lenni, folyton valamit intézni, alkukban méretni meg. Hogyan érdemes kandisznót, tanyát, sportcipőt venni, hogyan kell sajtot készíteni, hogyan lehet szerénnyé válni. Megmutatják, miért szükségszerű szertartásokat végezni és miért esik jól félkomoly üzleteket kötni. Arról sem hallgatnak, hogy milyen hibázni. Pálinkát felvizezni, sunyítani, remélni.

Vass Norbert 61

LASSÚZNI A TÁJJAL

Kollár-Klemencz László:

Miért távolodnak a dolgok?

Bízni, de azért kételkedni is, az időhöz pedig türelmesnek lenni. Érdeklődőn, bátran és kedvesen próbálni meg viselkedni (a kecskék közül is az a szimpatikusabb, amelyik ilyen). Vagyis hát, lenni. Mondhatnánk tehát, hogy a *Miért távolodnak a dolgok?* a tevésről és a levésről beszél.

A tevésség – érvel a könyv – tartalommal tölti föl a levést. Persze, ez még nem nagy nóvum. Hogy a foglalatosság a melankólia ellenszere, már Coelho előtt is tudták, ahhoz viszont, hogy az ideiglenes az új állandó, minden korban viszonyulni kell valahogy. Nem csak Kollár-Klemencz főhőse tud nehezen hozzászokni, nekünk, olvasóknak is „[e]zt a bizonytalan, se eleje, se vége érzést kell belakni.”

Az egész kötet mintha arra kérdezne rá, hogy szükségszerű-e a felgyorsult étellel lépést tartanunk. Az első szövegben egy siető kakukkosóra javíthatóságáról olvasunk, de voltaképpen mintha végig a lassúság lehetőségeiről tudakolódna az elbeszélő. Ahelyett, hogy a rohanás ellen szólalna fel, azt mutatja inkább meg, hogyan lehet a tempó közelében, de a bűvkörén kívül élni. Dolog így is akad mindig. Metaforátlan megfigyeléseket tenni például a bennünket körülvevő mikrovilágról. Leírni mindent, pontosan.

Hát akkor lajtszromozunk, ahogy a könyv teszi. Lopjunk leselejtezett angyalszobrot a temetőből, kívánjunk meg melleket, kandallómeleget. Vegyük észre az egyszerű szépet. Figyeljük meg, amit a főszereplő, Toszka figyel. Nem kell mérnöki precizitással tennünk, bólintson be olykor az éberség, fáradjon az elme, legyenek részek, amik leblendével, kipontozva érnek véget. Akárcsak Kollár-Klemencz impresszionisztikus, keserű-víg prózájában. Ilyesmiket kínál ugyanis ez az állandó ideiglenességről szóló líkacsos türelemregény.

A fejezetei Tahitótfalun, Mindszentkállán, Újlengyelben, Szigligeten, Újhartyánban és Szentendrén játszódnak. Kocsma előtt, út szélén, udvarokon, tanyán, zömmel szabad ég alatt. Ha nem, akkor autókban ülve. Kipufogott

benzingőz keringeti a keserédes elmúlás- és örömköröket, az évszakok és a táj pedig díszletezik a jeleneteket. Nem fix sem tér, sem idő.

„Toszkának meg a vendégeinek nincs is nagyon olyan hely, ahol ők helyiek lennének, ezért minden alkalomszerű” – olvassuk. *A Miért távolodnak a dolgok?* a szünni nem akaró alkalomszerűség megragadásában a legerősebb. Toszka – a szerző „lírai alteregója”, ahogyan Grecsó Krisztián nevezi – drámákhoz és mindennapokhoz, kisteleplülési élet-ekhez lopózik közel. S bár feltehetően ebbe a világba igyekszik, ki is lóg azért belőle. Épp emiatt képes az ábrázolt helyzeteket roppant érdekes szemszög-
62 ből láttatni. Kint is van, bent is. A peremvidéken lavíroz. Úgy fest, ismeri e szűk sáv működésének törvényszerűségeit, a nüanszaira azonban nem minden esetben érez még rá.

Toszka figurája esendő. Nyughatatlan jámborság jellemzi. Érti – azt hiszem –, hogy a kulisszák mögött mi zajlik, még ha nem is mindig kíváncsi rá. A rosszba nehezen törődik bele, gyermekien ragaszkodik, vágyak irányítják többnyire. A szép ígérete érdekli. A kifaragatlan fában, kőben, az átszabandó bőrmellényben rejlőd. Amivel dolog van elvégre – ide jutunk ismét –, az a fontos. A pepecselés, a bíbelés. Meglehet, néha a rövidebb utat választaná, az egyszerűbb megoldás felé menne, de aztán észbe kap, és igazzá hazudja vissza a valótlant.

Kollár-Klemencz kevés szavú karakterrajzokból, akkurátusan mért adomákból és megértő ironiából építkeznek. Sohasem harsány, legtöbbször mégis élénk. Szövegeit erős vizualitás jellemzi, de a látvány mellett az illat-
meg szaghatásokról sem hallgat. Mondatai sokszor rajzfilmszerűek. Nézzük meg például a következőt: „Nem volt rossz idő, olyan kertközeli, mikor jólesik sokat matatni a földdel, élvezni, ahogy a fagy kiengedi szorításából a szago-
kat, azok meg belehelődnek a legyekbe, akik erre felébrednek, és tesznek egy fasza kört a kertben.” Ugye, látszik?

A kötet hosszabb lélegzetű írásait asszociációk és a leírásokból kikacsintó kommentárok együttesen szervezik. Utóbbiak ellenpontozzák az egyebütt jellemző kíváncsiskodó bizonytalanságot. Nem mondom, a részletgazdagság néhol ízesebbé teszi a szövegeket, máskor viszont lassítja az eleve lomha időt, megtöri a lendületet, szétteríti a narráció hordalékát. Érzésem szerint eltaláltabbak a kötetben szereplő rövidebb, reflektálatlanabb részek. Jobban érvényesül bennük a mesélő sajátos helyzetéből következő lebegés.

Azt írtam, hogy *A Miért távolodnak a dolgok?* jobban hasonlít egy regényhez, mint egy novelláskönyvhöz. Ha így van, nem csak amiatt, hogy mindahány történetnek Toszka a hőse. A főalak köré ráérősen behozott figurák is többek az őt árnyaló egyszerű pasasoknál. A szereplők együtt mozognak, egymásra hatva alakulnak. Az egyszerre talpra- és elesett Jani, Lacika és Kristóf büszke bukdácsolók. Olyanok, mint egy zenekar tagjai, akikkel

évhosszat próbál a Toszka nevű főhős. Segítik, marják, faragják egymást. El- meg elejti ugyan őket az elbeszélő – erre igyekeztem utalni azzal, hogy likacsosnak írtam le a narráció szövetét –, de arra mindig ügyel, hogy néhányukat újabb helyzetekben is megmutasson. Ezeknek jobbjára az elő-
idézői is ők. Nota bene, az állatok – Ágika, a bizalmatlan kecske, Matyi, 63
„a világ legfehérebb kutyája”, a túlsúlyos dísznő és a lovak – ugyan-
nyira irányítói, meghatározói a történeteknek, mint az emberek.

A kötet regényszerűségéhez mindezek hozzáadnak, a legtöbbet azonban meglátásom szerint a könyv alapmotívumaként tételeződő *távolság* tesz az egységgé szervezés érdekében. Földrajzilag messze eső, hangulati-
lag azonban nagyon hasonló epizódokat közelít egymáshoz a távolság. Mert akármennyire széttartó is az időrend (mi másra is számítanánk, az óra már a könyv elején pontatlanul kakukkol), azt azért ki lehet bo-
garászni, hogy ebben a halk pikareszkben Toszka a Körtértől a kőhegyi tanyára való eljutása beszélget el. Figyelemmel kísérhetjük, hogy köl-
tőzés közben miket szanal ki és miket talál, nyomon követhetjük, ahogy az elővárosi melankólia felől a tanyasi meghittség kapujába ér. Mesz-
szebb a mozgalmasságtól, közelebb a hétköznaphoz.

De nemcsak a tér- és az időbeli távolságról szólnak a történe-
tek, hanem a saját tempó és a világ sebessége közötti distanciáról is. Toszka figurája a nagyváros és a vidék között oscillál. Befolyással bír még rá az előbbi, de látnivaló, hogy az utóbbi vonzza igazán. Kollár-
Klemencz pompásan választja meg azt a pozíciót, ahonnan elbeszél-
hető még ez a kevés szavú világ. Akik benne élnek, azok ugyanis nemigen szólnak már. „Istnák, esznek, nőket keresnek, faragnak kö-
veket, fákat, állatokat. Senkiről nem mondanak semmi rosszat, de azért néha megverik őket, néha meg ők vernek meg valakit.”

A monoklik felszívódnak, lassan a helyükre kerülnek a dolgok. Vagy az is lehet, hogy egyáltalán nem. A kivehetetlen mozgatók felől jobb nem kérdezősködni. A hófoltos, lucskos télutóra következik mindenesetre a tavasz, a tavasz új edzőcipőt hoz, azzal könnyebb a járás. Mert végig kell járni még sok hosszú délelőttöt, összefüggéstelen hónapot. Településeken nézni szét, tanyákat látogatni, vágyakat lógnatni a valóságba. Örökös időzavarban lenni, de jót röhögni a kizökkent időn. Keresni és nehezen viselni a csöndet, némán lassúzni a tájjal. Meztelenre vetkőzve felhasogatott tűzifán dideregni, majd a szőnyegen nyúlni el és hallgatni, ahogy pattog a tűz. Forrásból tiszta vizet nyerni, a történetek közét kitöltő úrról mesélni, s meglátni egy kutya-
szemben „[e]nnek az értelmetlen kurva életnek és nyomorúságnak a boldog-
ságát.” (*Magvető, Bp. 2014*)

Új Forrás 2016/4 – Vass Norbert: Lassúzni a tájjal
Kollár-Klemencz László: *Mért távolodnak a dolgok?*

ITT IS LEHET

Élni itt is lehet.
Ez is csak egy város.
Hiába, hogy közel a part,
és behallatszik az óceán
éhes szívverése.

A hajók máshova érkeznek,
ezen a szakaszon sütkérezhetnek
a sírályok, az emberek.
A dűnék homokjában kiszáradt rákok
fehér páncéljai, és ha beásol
az élők még riadtan iszkolnak el.

A város felé délutánonként viharok járnak,
a felhők mielőtt a felhőkarcolók fölé emelkednek,
még bólogatnak az óceánnak.

Nem érnek ide sosem.
Fennakadnak valahol a tornyokon,
a tömegben. Esernyőt bont,
nem vesz tudomást róluk senki sem.

A dübörgés is zümmögéssé enyhül,
elnyomják útépítések, autók, készülékek,
minden él, hiszen itt lehet,
hiába, ez is csak egy város,
a hajók kikötőkben sütkéreznek,
a partok kényelmesek,
törülközőkön fekszünk,

körben percenként húszat
dobban több ezer kilométer óceán.

„A szél ott fúj, ahol akar, hallod a zúgását,
de nem tudod, honnan jön és hová megy.”
(Jn 3,8)

„A szél árulkodik, de meg
nem érint.”
(Bödecs László)

Papp Máté 65

TÉNY ÉS CSODA

Újraírni Homéroszt, József Attilát vagy Pilinszkyt istenkísértésnek is beillik.

Bödecs László: *Semmi zsoltár*

A költőelődök sorainak

gyakran kötelező penzumként való parafrazeálása könnyen modoros, mondvacsinált fordulatú, hézagpótló, idegen elemmé válhat egy-egy kortárs versben. Főleg, ha olyan szövegkörnyezetben jelenik meg az adott, általában jellemtelen idézet, amely nem képes hiteles módon magába olvasztani azt. Bödecs László első kötetében mindenféle nagyolás nélkül, evidenciaértékkel idéződnek meg az említett lírai hagyományok. (Bár az is igaz, hogy a könyv talán leggyengébb darabja pont a *Milyen vót* című, erőltetett Juhász Gyula-átirat.) Az írások mégsem hemzsegnék fölösleges intertextuális rájátszásoktól, a hangsúly a saját lábbal kitaposott elbeszélői irányvonalra helyeződik; arra a költői énré, melynek hangja időről időre még megbicsaklik ugyan, mégis úgy artikulálja magát – s vonja vissza szavait –, hogy a szövegek közti hallgatás épp olyan súllyal esik latba, mint mindaz, amit mondhatott.

A *Semmi zsoltár* érvényes – kimondott és kimondatlan – szavainak tartalmi foglalatja pedig legalább olyan fontos, mint maga az írásmód, vagyis az a hangvétel, valamint formai keretrendszer, melyben megszólal ez a köznyelvbe oltott, mérsékelt elvont, emelkedett beszéd. Bödecs olykor nem is győzi leplezni (s legtöbbször iróniával oldani) ezt a – szakrális utalások és motívumok rendszeres felbukkanásából fakadó – fennköltséget, még akkor is, ha pár hatásvadász kitéttel néha túl is kell (?) lőnie a célon. Különben is jellemző a három ciklusba rendezett versekre egyfajta elnézhető szertelenség, ami a kötetkompozícióra is vonatkozik – ez esetben viszont mindinkább zavaró tényezőként jelentkezik. Szembetűnő, hogy mennyivel összeszedettebb érzetet kelt egy-egy szöveg külön, mint a könyv teljes tartalmához képest, úgymond helyi értékén kezelve. De hát hol is található a lírai elbeszélő helyi értéke? Hiszen a szövegekben szétszórt emlékezet nem mutat fel egységes képet a szerzőről: a világhoz való viszonyulások, kapcsolódási- és holtpontok csak relatíve méretnek meg egymás mellett, így a versekbe foglalt tényhalmaz nem is állhat össze abszolút egészzé.

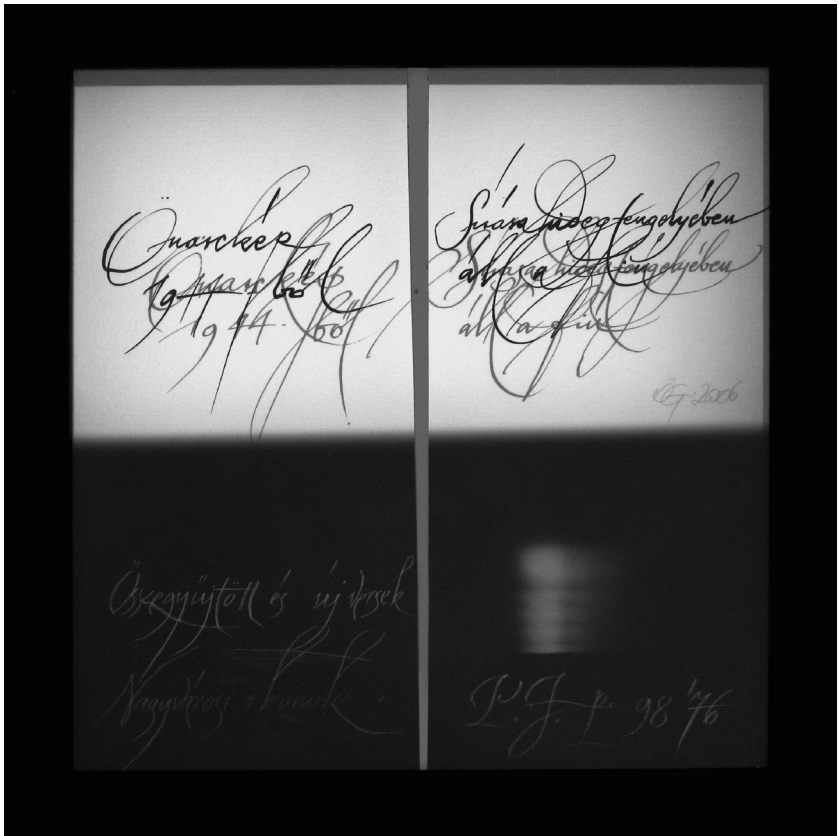
A vidéki és nagyvárosi környezet külső/belső terei, a tömegbe vegyült magány élményanyaga, a különböző társas kapcsolatok, szerelmek előhívott

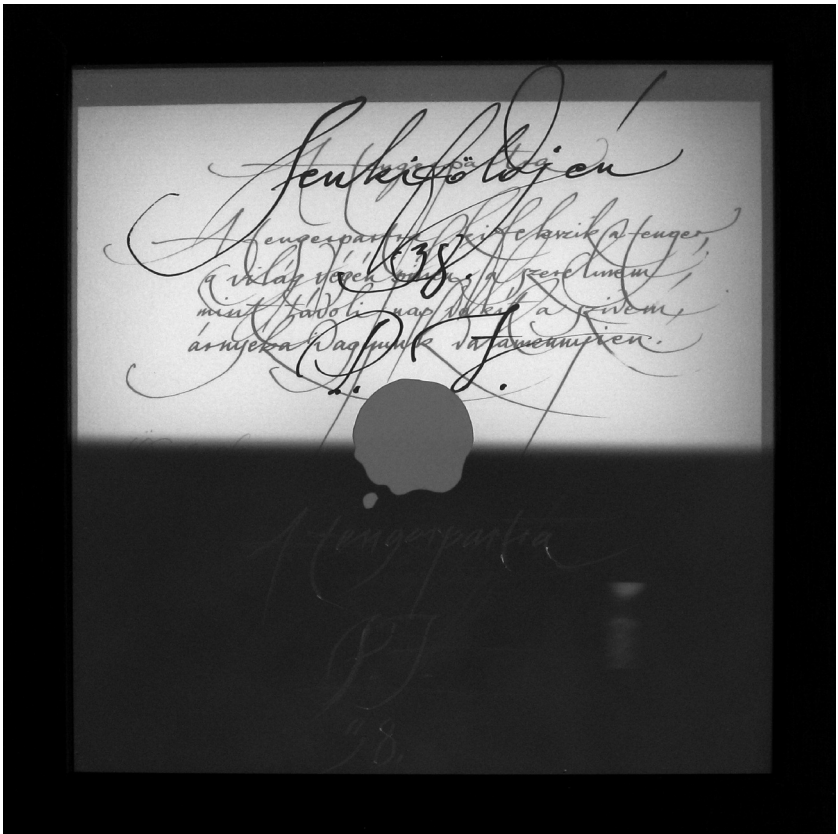
emlékei mind beépülnek a versekbe, de érezhetően egy más szférából való sorvezető mentén (is) szerveződnek a szövegek. „Én nem hiszek a csodákban. / Végignézttem, ahogy elöttem / leszállnak az anyagba álmaim, / egy angyal ölt testet benned, / égő csipkebokorként szikrázott a hajad / a párák 66 lámpafényben. / Mégis végre hús és vér voltál.” – lényegül át a belső beszédben megszólított lány; ahogy a HÉV-en megpillantott munkás-ban Jézus képmása tükröződik: „Tél van. Két ökle beszorítva / a térdén remeg. / Meg sem mozdul, ácsolt egész nap, / s a keze csupa seb.” Aztán ismét körülnézve, minden újra kiüresedik: „Szemben fehér házfal / és sötét ablakok, / lent egy kis udvar. / Nem beszélget a szél a fákkal. / Seholy egy isten. / Leszámol a tény a csodával.” Vajon a Rilke-féle tények mögötti valóság maga a csoda lenne? Vagy a pillanatnyi átlényegülés volna csodával határos tapasztalat? A lényeg átmeneti létét, tűnékenységét, az elpergő valóság után megmaradó látszat káprázatát őrzi ez a költészet.

Ezért is fénylenek föl időről időre készre csiszolt darabok a versek közül (*Munkások Jézusa, Eljövétel, Semmi zsoldár*), amelyek mint az élő és mindig megújuló ige tanúságtevői saját szövegkörnyezetüket is megemelik, mintegy megváltják abból az elsemlegesülő, életlen látókörű írásmódból, ami Bödecs kézjegyében is itt-ott tetten érhető. Az ez irányba tett elvétett léptek azonban nem biztos, hogy szükségtelenek. Ahogy Kemény István is írja a fülszövegben: „Egy jó első kötetben már felismerhető a költő későbbi hangja. Egy jó első kötetben még egyáltalán nem muszáj, hogy felismerhető legyen a költő későbbi hangja.” A *Semmi zsoldár* azért is jó első kötet, mert már ezen a szövegvilágon belül is kirajzolódik egy láthatatlan fejlődési ív; beáll a mérleg nyelve, amelyhez képest egyes versek könnyűnek találtnak, amíg mások egy pillanat alatt kiszakadnak a szárnypróbálgatások béklyóiból.

Érdekes módon a megidézett, keresztény hagyományból táplálkozó szakrális szellemiség nem minden esetben a konkrét motivikus áttételeken keresztül nyilvánul meg; vélhetően nem mindig ott, és úgy szól, ahol, és ahogy a szerző akarja (*Et ressurexit, Böjt határozatlan időre*). Azokon a profán, prózai – mégis magukon túlmutató – szöveghelyeken ismerhető fel, melyeken az olvasó nem feltétlenül megszólítottként, hanem érintettként tud elidőzni (*Ház a pusztában, A cirkusz bezár*). Mert egy valamirevaló zsoldár csak a hiányból, a semmiből fakadhat föl. Arról az átmeneti vidékről, ahol a hit és a hitetlenség sivataga összeér. Ott fúj a szél is, mielőtt visszatér a semmibe. Bödecs László versei is innen indulnak és ide térnek meg.

A *Semmi zsoldár* félresiklásai, hangsúlyeltolódásai, aránytalanságai ellenére is kiemelkedő kötet a fiatal kortárs líra felhozatalából. Emelkedő szárnypróbálgatás, melynek távlatából tisztán látszik a fentebb említett végtelen sivatag, ahol „csak látogató vagy, / és mindez, bár mégsem csoda volt, / egyszeri és megismételhetetlen.” (*FISZ Könyvek – Apokrif Könyvek, Bp 2015*)





ELEMZÉS

Az életvonalakba sár és szőr ragad,
miközben a gyerekek vödörök, törmelékek és
bogárlakta traktorülések között játszanak
az állatmenhelyről lopott kiskutyákkal.

Rühös itt a föld is. A környező réteken
csökkenő csomókban nő csak a fű,
az így nagyobbodó foltok pörkössé válnak,
akárcsak az élőlények bőre.

A kölykök hozzászoknak a lánchoz,
anélkül, hogy egyszer is cölöphöz
lettek volna verve. Nyakuk idővel
megvastagszik és rátalálnak saját
portájuk sugarára.

Sintér ide nem jár, nem tudja az utat,
pedig vastag, kráteres aszfaltsáv köti
a telepet a városhoz. Csak szolgálati
autókból lőnek néha fényképeket.

Az elhivatottak behajtanak a telepre is.
Kiszállnak, majd bizonytalanul előre,
és sietősen hátra lépnek párat.

Aztán munkaidejük hátramaradó
részében kielemezik a falfirkákat.

Egyből a metaforika. A ritmusa, az ereje. Város. Benne az utca az idő, az utca a történelem. A főutca. Enyhén, majd súlyosan ereszkedik, vezet lefelé kíméletlenül. Az a súlyos, hogy bárhonnán közelítünk, lefelé vezet. Ügyeljünk rá,

70 Sopotnik Zoltán

A HALÁLSOR EGÉRKÉJE

Juhász Tibor:

Ez nem az a környék

tünk, majd újra le, újra fel. Akár a történelem. Most mi vagyunk a történelem, vagyis lehetünk. A város. Ez a város. Lehet akár az ország. Az egész. Rögzítjük, hogy nálunk nincs halálbüntetés, de mindjárt jegyezzük fel azt is, hogy erre a dokumentumfilmes alak, aki az állandóan csak lejteni kívánkozó utcán előrefelé halad, megvetően mosolyog. Ne mosolyogjon megvetően. Ezt mondjuk is meg neki. Azt, hogy mit képzelsz, ne tegyünk hozzá. Az más lapra tartozik. Ha erre ő azt mondja, de hát ő bármikor kapcsolja be a gépét, mindig csak a halálsor embereit látja, meg a bűnt, a maró büntudatot, ami különböző érvonalakba épül. Ha tényleg azt mondja, akkor mégis csak tegyünk hozzá, hogy mit képzelsz magad. Meg hogy a fantázia, a túl sok, könnyen bajt hozhat a fejére. Volt már itt olyan, hogy túl sok volt a fejben a képzelőerő, mondjuk ötvenhatról, és véletlenül elütötte egy motor azt az embert. Véletlenül a párttitkár fia ütötte el. Van ilyen, mondhatnók benne van a levegőben. Hát ez az, mondja majd a dokumentumfilm, nemcsak a levegőben, bele van írva az egész tájba, mert a történetek beleíródnak, ezt mindenki tudja. Azért is gondol az ember olyan túl sokat magáról, mert kétezer év történeteinek lépked. Pont ezt a képet, ezt az elütést kell elkapni, halálpontosan. Mert nem csak egyvalakit, hanem egy egész generációt ütöttek el. Ennél a pontnál azért mondjuk neki, hogy ne szemtelenkedjen. Erre mondja azt, ő csak rögzít meg rekonstruál, kellő pontossággal, megfelelő hitellel, mert az ő nyelve ilyen. Nem tehet róla, hogy amit rögzít, meg talán rekonstruál, az bizonyos szemszögből dekonstruálja magát, nem állított látószöveget, az magát állította be. A lényeg, hogy ne hagyjuk magunkat megtéveszteni ilyen mondatokkal. Meg a nyelvre való hivatkozással. Hogy visszafogottan átmetaforizált, meg a mondatok, mármint a város levegőjébe íródottak, többretegűek, és nem a divatos klinikai-poszt-humán struktúrát követi a tartalom, ez nem az a környék. Ezt azért majdnem higgyük is el neki. És hogy küldetése van, pátosz nélkül, meg anélkül, hogy

hogy tényleg kíméletlenül vezessen. Nem. Ügyelnek rá helyettünk úgyszólván. Ügyeltek már annyian, oly soká. A bőr alá, a hús alá megyünk, hatalmas kameráinkat cseréljük le mikroszkopikusakra, de ne tegyünk túl messzire azokat a nagyokat sem, mert hamar a felszínre ju-

vátesznek kiáltaná ki magát, de a meg- és felmutatás gesztusától fűtve. Ezt mégis csak ki meri mondani. Manapság nem szoktak ilyet, ezt már tegyük hozzá mi, mielőtt ő mondaná. Sőt, ez kiment a divatból, lefejezte a szakma, és sok esetben nem véletlenül. Valami régi, még a posztmodern előtti dolog van itt kérem újragondolva, megoldva, ez a kockázatvállalás pe- 71 dig szimpatikus. Ráadásul a személyesség és a személytelenség változásának ritmusa egészen egyedi fénytörést enged meg neki. Ne hagyjuk, hogy ilyen mondatokat súgjon oda nekünk:

*Az öregasszony háta mögötti befóliázott
ablakban két kisgyermek arcát lobogtatta
a szél. Nem bírtam levenni róluk a szemem.
Úgy tűnt, talán a fólia miatt, mintha a düledező
ház részei lennének, biztos voltam benne,
hogy a hámló falakkal együtt testük is elengedte
bőrüket, és úgy esik be nyílt kutacsukon az ég,
ahogy az egymásra rakott lemezekből álló
tetőn az eső.
(Ami nem hajlik)*

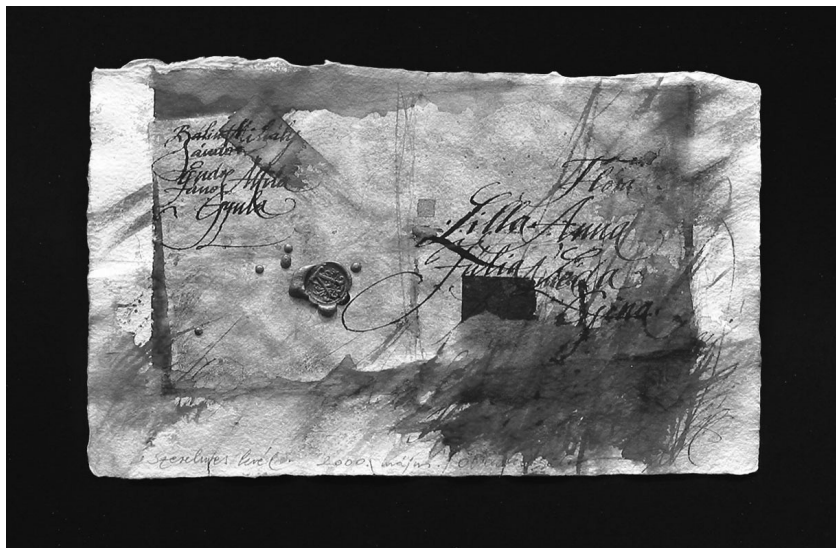
Az ilyen feszültséget krimi-szintre emelőket pláne:

*Mégis, történik valami. A falakon alaktalan
foltok, mintha cső tört volna bennük, alulról
mérget szívnak magukba, rohadni kezd
a bőrük, és ha teljesen megfertőződött
egy rész, aláhull, porlad.
(Bezoár)*

Ne halljuk meg az olyan mondatait sem, hogy amikor ő a bűnről beszél, azt exponálja, nem aktuálpolitizál. Hogy igazából nem is arról beszél. Hiszen meg sem jelenik. Ne dőljünk be neki. Hogy a mások hibái miatt elszenvedett bűn, az csak nagyon halványan van mozzogva, mondjuk a képek alján. Nincs kimondva az sem (nincs is róla szó), hogy az ősbűn a kommunizmus meg a szocializmus volna. A mérge, ami generációk idegrendszerébe épült, amitől nem tudtak szabadulni, mozogni a sosem-polgár városalakók. Hogy Kis Moszkva. Hogy Pléh Öcsi, a mindig a főváros felé mutató partizánszobor. Hogy bizonyos fejekben még mindig ott áll és mutat, pedig már leszállították a hegyről régen. Hogy a rendszerváltás után elengedték a többség kezét. Hogy olyan, mintha lecsatolták volna az országról a környéket, akár a kényelmetlen munkásőr-egyenruha szíját. Hogy ez a kattánás rezeget még mindig a

mai fejekben. Hogy bizonyos szellemeket még nem sikerült kiűzni a spájzból, a nagypapa, a dédapa katonaládája alól, a nagymama mákdarálója alól. Hogy a nemsöprés kit terhel igazán. És a nem-felismerés. A nemtudás. Itt gondolkodjunk rá először, hogy állcsúcson kéne vágni. És ha folytatja, hogy bizony mondom néktek, ez az ország tele van olyan helyekkel, ahonnan, ha nem költözök el az ember, vagy leépül: húszévesen ötvenéves bőrt növeszt, vagy megőrül: húszévesen ötvenéves bőrt növeszt, vagy a kettő együtt, legyünk nagyon óvatosak és tartózkodók. És mikor rezignáltan, szinte maga elé mormogja, de van, akik nem lépnek sehová, inkább elvégzik azt a söprést, leszedik az árnyékot, mielőtt az megeszi őket, na, ezen kicsit gondolkodjunk el, lássuk magunkat, ahogy az ő kamerájába nézünk, és szorongunk jó sokáig. A tápláló, teremtő szorongás jó terep. Még ha fel is bukkan a pátosz, szorongani akkor is tudunk.

Egyből a metaforika. A ritmusa, az ereje. Város. Benne az utca az idő, az utca a történelem. A főutca. Enyhén, majd súlyosan ereszkedik, vezet lefelé kíméletlenül. Az a súlyos, hogy bárhonnán közelítünk, lefelé vezet. Acélgyár, Öblösüveggyár, Síkideggyár. Rögzítsük, hol vagyunk, és hogyan mászik ki az egér a rácsok alatt. Hosszú snitt legyen. (FISZ – Apokrif Könyvek, Bp., 2015)

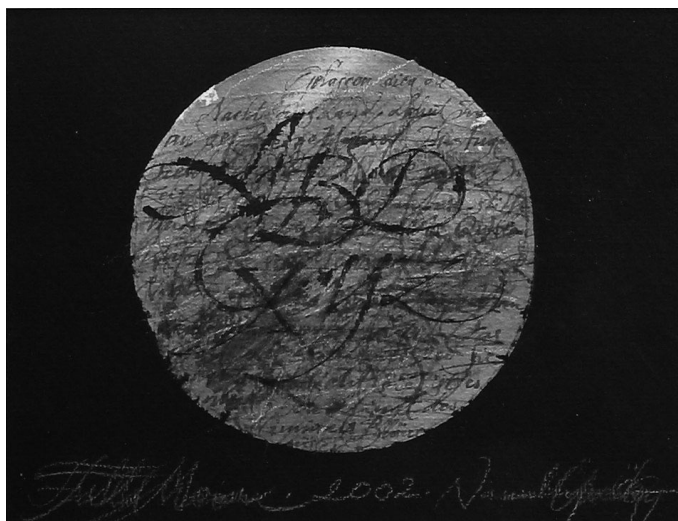


TALÁN ELEVE,
A BELEKÓDOLT
TÖRÉKENYSÉGGEL

Egy, a történelem számára rejtve maradt,
megannyi szem sarkából sem észrevehető,
egészen szokványos és ezek szerint "átlagos",
így talán napfényes, talán tavaszi és (talán)
délutánon valaki minden bizonnyal
odaállt egy valaha dicsőbb és büszkébb
épület kőfala elé. Egészen közel lépett hozzá,
szemtől szemben állt vele. Zsebében a közelben
kapott, mások által eldobált, járdára
és szemetesbe hajított, talán reklámcéllal
osztogatott, rikítóan mindenféle színű
sebtapaszkok lapultak, szám szerint kettő.
Nézte ez a valaki a foszladozó kő megrepedt
ráncait, s a lassan, de biztosan (talán menthetetlenül)
szétmorzsolódó lépcsőt, számára jobbkéz felé.

Ekkor dőlt meg a magyar néplélekről szóló
összes bánatos mítosz és legenda, minden,
amit egészen odáig tudtunk magunkról,
nevezetesen, hogy minden mindegy már,
talán még inkább, mint amikor már jóval ez előtt,
évtizedekkel és évszázadokkal korábban is
minden mindegy és menthetetlen volt, talán.
*Meglátod, rendbe jönnek majd a dolgaink,
lesznek még szép napjaink,* dúdolhatta magában
egy pillanatra fiatalabbkora dicsőbb és büszkébb
mítoszaira és legendáira emlékezve,
s előbb a szemtől szemben bámult,
talán évtizedekkel és talán évszázadokkal,
mindenesetre jóval ez előtt menthetetlenül
törni kezdett, talán eleve, a belekódolt
törekenységgel együtt vett és beépített
köre, majd, de lehet, hogy fordított sorrendben,
a lépcsőre is felhelyezett egy-egy
rikítóan mindenféle színű sebtapaszt.

Mindazonáltal az is elképzelhető, hogy
talán egyáltalán nem is dúdolt közben semmit.



Az elfelejtett ünnep minimalista, mondhatni monoton kötet lett. Ez alatt persze véletlenül sem azt kell érteni, hogy unalmas. Nem, Nyerges Gábor Ádám negyedik kötete (előzmények: *Helyi érzéstelenítés*, *Számvetétségforgó*, valamint Petrence Sándor álneven a *Fagyott pacsirta*) nem unalmas, minimalizmusa pedig elsősorban nem nyelvi megformáltságában, hanem a szövegek témájában és az általuk teremtett miliőben nyilvánul meg.

A nem-szerettség, az elutasítottság és a sajátos koravén életuntság visszatérő elemei Nyerges költészetének, és ez az egyedi, néha lemondó, máskor inkább keserédes hozzáállás jól is passzol ahhoz a nyelvhez, amit ezek a versek beszélnek és ami legalább annyira eredeztethető József Attilától (*Nagyon féltem, Nem reklamáltam* – de a sor folytatható lenne, hiszen már a kötet első ciklusának címe – *Fegyelem* – és a folytonosan visszatérő tétel is a *Téli éjszakát* idézi meg az olvasóban), mint Petri Györgytől (*Haza*). Mindezek ellenére *Az elfelejtett ünnep*ben több van annál, hogy egyszerűen csak a fiatal felnőtt lét zord mementójának tartsuk, a szövegek ugyanis képesek ehhez a lelki állapothoz kellő távolságtartással viszonyulni. Egy rendkívül személyes kötettel van dolgunk, melynek verseiből rendre a belső monológok élőbeszédszerűsége szüremlik át, de éppen emiatt a szövegek számos alkalommal önreflexívek („Kevesebbet kéne beszélnem, / mert mindenre van kész válaszom, / magamnak való és vigasztalhatatlanul / okos vagyok.” – *Mindenem*). A beszélő folyamatosan reflektál önmagára, saját viszonyára az elbeszéltekhez, és kész a továbblépésre („Elpakoltam gondosan, amit tudtam” – *Árulkodó*), amit mi sem jelez jobban, mint az utolsó vers (*Ideje van*).

Érdeemes az ünnep felé fordítani figyelmünket, ez a motívum ugyanis az, amin keresztül a legjobban megfogható az a csendes fordulat, ami végbemegegy a kötetben belül. Az ünnep – ezt már legalább Assmann óta tudjuk – kifejezetten azzal a céllal szakít ki a mindennapokból, hogy a rajta való részvételen keresztül erősítsük meg (kulturális) identitásunkat. Az ünnep tehát egyszerre ad a mindennapoknak struktúrát és értelmet (vagy legalábbis lehetőséget önmagunk helyének értelmezésére). A kötet címadó versében az ünnep hiánya szándékos stratégia, az önmagunktól való megmenekülés eszköze („ha nem tudjuk, milyen nap van, nincs, aki kinevetne”), ez pedig predestinálja a beszélőt, hogy felvegye a fent említett pozíciót. Egészen a kötet

Szabolcsi Gergely 75

AZ ÜNNEP MEGTALÁLÁSA

Nyerges Gábor Ádám:

Az elfelejtett ünnep

második feléig kell várni azonban, hogy az ünneppel mint rendszerezővel és értelemadóval szembeni ellenérzéseket megértsük. A *Szerenád* – amely tematikájában beillik a viszonzatlan szerelemről szóló szövegek közé – zárlatában ugyanis az ünnep a szeretett személy különlegességének reprezentánsa lesz („Nagy hiba volt annyit keresnem, / s benned találnom meg az ünnepet.”). Innen olvasva a kötet nyitánya is új értelmet nyer, hiszen az ünnep elfelejtése annak az elfelejtése is, aki már nincs ott.

Nem tudom, hogy a véletlennek vagy tudatos szerkesztésnek köszönhető-e, de a köteten végig követhető az idő múlása. Az első vers az „elfelejtett ünnep” napján indít, az első szövegek pedig többször utalnak a télre (akár konkrétan megnevezve a hónapokat is), majd a kötet felénél egyre többször jelenik meg a nyár, majd az *Ahol ő* jelöli ki az idő őszebe fordulását (szintén a késő nyár, korai ősz jelenik meg a *Szerenádban*), végezetül pedig visszatérünk a télhez (*Madártávlat*) és az ünnephez (*Ideje van*).

Ez utóbbi különösen fontos, hiszen azzal, hogy *Az elfelejtett ünnephez* hasonlóan cikluson kívülre és azzal átellenes pontra került, az olvasó óhatatlanul is jobban figyel rá – és milyen jól tesszük, ha így járunk el, ugyanis ez a vers nemcsak kötetzáró, hanem mintha az életmű egy szakaszát is lezárná. Az újra felfedezett ünnep és a csend megtörésének vágya olyan merőben új élethelyzet, amivel a kötet korábbi verseiben nem találkoztunk, és ami felől olvasva a kötet által bejárt év („Lassan már egy éve, hogy nem láttalak”) nem volt hiábavaló.

Nem lehet elégszer dicsérni azt a szerkesztésmódot, ami ezeket a verseket ilyen narratívába rendezte, és bár a kötet egyes darabjai gyengébben sikerültek (különösen a két hosszabb vers, a *Madártávlat* és a *Szerenád* az, amelyek önmagukban kevésbé állják meg a helyüket), szerencsére többségben vannak azok a versek, amelyeket élvezet olvasni. Az az önreflexív beszédmód, amelyet az egyes versek felvesznek, ígéretes irányynak tűnik. (*Műút-könyvek, Miskolc, 2015*)

– Igazán megemlíthetted volna, hogy a kommunikációs tanácsadó egy kutya!
– jegyezte meg rosszallóan Nyivor.

– Mégis mire számítottál?

– röhintett Mufronc.

– Hölgynek nevezted. Ki a toklász tudta, hogy szukát értesz alatta!

– Végül is azzal bíztalak

meg, hogy kutyákkal tárgyalj, nem tudom, min viszketsz annyira.

– Hát talán épp ezen – duzzogta bajusza alatt félhangosan Nyivor.

Egy kicsit azért túljátszotta. A körülményekhez képest nem volt vészes a helyzet.

Különben csak azért nem fogott gyanút, mert a szóban forgó hölgy irodája, bár a külvárosban, de még Felisztrádián belül volt található. A távmiákból felcsendülő mély hang alapján Nyivor arra tippelt, korosodó nőstény lehet, aki a kandúrok inzultálásait megelégtelve elkötötte a petevezetékét. A nevére oda sem figyelt. Túl akart lenni az egészen.

Még akkor sem fogott gyanút, amikor az iroda várójába lépve orrfacsaró kutyabűz csapta meg az orrát. A falon egymást nyalogató, egymáshoz bújó kutyák és macskák gyomorforgató képei. Megtermett patkányféleséget pillantott meg, csak aztán kapcsolt, hogy egy csivava. Ettől legalább nem kellett tartania: feleakkora volt, mint ő. Némaságba burkolózva ücsörögtek, Nyivor magán érezte a kutya irritálóan bámész tekintetét. Az irodából élénk miákolás és kaffogás foszlányai szűrődtek ki.

– Maga is? – szólalt meg a dög.

– Mit én is? – kérdezett vissza bosszúsán Nyivor.

– Fajváltás? – Nyivor megütközve meredt rá. – Nem egyszerű – fűzte hozzá a csivava mélyet sóhajtva, mégis, mint aki titkon kéjeleg a helyzetben, émelyítő cinkossággal. Nyivor tüntetően az ablak felé fordította a fejét, úgy döntve, akármit is mond, a továbbiakban nem vesz tudomást róla.

Kis idő múltán egy spániel és egy skót lógófülű macska lépett ki az ajtón. Elégedettnek látszottak. A csivava sokáig időzött bent, Nyivor unatkozva lapozgatta a váróban a vendégek számára elhelyezett *Gombolyag és gumicsont* magazint.

– Kitartás, öregem – vigyorgott rá a csivava, mikor végre kikeveredett az irodából.

Odabent párnázott kosarak, középen ízlésesen elrendezett, csipegetni való szárított hal és csirkefarhát.

És egy fekete kutya. Nyivor önkéntelenül hátrahőkölt.

– Hauf Puppina – nyújtotta mancsát mosolyogva a kutya. Talppárnái érdekese-

Szendi Nóra 77

KUTYAÍZ

voltak. Nyivort kirázta a hideg a szemfogai látványától. – Szólítson Puppának, elvégre barátok vagyunk.

Barátok. Csak most kezdte felfogni, mi a rühbe keveredett. Feszengett, nem működött a jól bejáratott hűvös távolságtartás.

78 – A Dorombónusztól, igaz? – kérdezte barátságosan a kutya. – Ne agódjon, a zavara érthető. Hiszen épp ezért van itt.

Nyivor ügyefogyottan pislogott rá. A kutya szokatlanul világos, szinte macskamód sárgás szemei fölött egy-egy zsemleszín pötty. Legalább jól láthatóak a pupillái. Ez valamelyest megnyugtatta Nyivort, különben mindvégig valami furcsa kábulatot érzett, mint aki nem egészen ura cselekedeteinek. Bizonyára ettől a megszokhatatlan kutyaszagtól.

Afféle etológiai gyorstalpaló volt, sorra vették mindazon viselkedési formákat és reakciókat a farkcsóválástól a pofán nyalintásig, amelyek félreértésekhez vezethetnek a két faj tagjai közt. Puppa nem is lehetett volna profibb és nyájasabb, Nyivor farkán mégis felborzolódott a szőr csaholó kacagásától, az a tanács pedig, hogy ne tegyen váratlan, menekülésre emlékeztető mozdulatokat, kevésbé javított a helyzeten: ha józan eszével tudta is, hogy nem fogja baj érni, képtelen volt kikapcsolni ösztönös félelmét, hogy a kutya bármikor grabancon ragadhatja.

– Azt javaslom, térjen vissza az első tapasztalatai után – tanácsolta búcsúzaskor Puppa –, elméletben minden sokkal egyszerűbbnek tűnik. Akkor is jöjjön bátran, ha csupán a helyzet okozta feszültségeit szeretné megosztani velem.

– Szóval jöjjen vissza egy feszült helyzetbe feszültségvezetni – nyeherészett Nyivor kényszeredett lazasággal.

– Ugyan, maga szereti a kihívásokat – villantotta rá Puppa borostyánszín tekintetét biztatóan. – Csak el kell szakadnia a berögzöttségeitől.

Nem, a helyzet tényleg nem volt olyan vészes. Csak kényelmesebb lett volna, ha egyáltalán nincs semmiféle helyzet.

– Szóval? – érdeklődött Mufronc. – Készen állsz a holnapra?

– Mi mást tehetnék? – morogta belenyugvón Nyivor, és szájába tömte az ebédjéből maradt cickányfarkkrokkettet.

Néhány hét alatt sokat változott az élet. A Dorombónusz bevásárolta magát egy Sirius-termék gyártási jogába, Nyivor pedig már a következőéről tárgyalt. A velőrágógumi kirobbanó sikert aratott, pillanatok alatt szétkapkodták a zsigermarketekből: a marcangolás illúzióját keltette fogyasztójában, így kiváló feszültségoldónak bizonyult. Maguk a dolgozók is rákaptak, ami a koncentrációs képességeiket is javította: ahelyett, hogy félóránként kilógtak volna a céges gombolyagokat pofozgatni, vagy jobbhíján a saját farkukkal szórakoztak volna, hosszú órákat bírtak ki munkájuk mellett elszánt csócsálással.

A kommunikációs döccenések és ambivalens érzései dacára Nyivornak tapasztalnia kellett, hogy a kutyák a lehető legkooperatívabb tárgyalópartnerek, egyszerűen, mert élnek-halnak a munkáért. Soha egyetlen dolgozót sem látott szunyókálni vagy munkának álcázott pótcselekvést végezni, és akkor sem bosszankodtak, ha főnökük elmélyült tevékenység közben bízta meg őket valamilyen sürgős elintéznivalóval: csillogó szemmel, lobogó nyelvvel vetették magukat új feladatuk után.

Nyivort valósággal ünnepelték a cégnél. Mufronc, amint ígérte, megemelte a fizetését, sőt további juttatásokat helyezett kilátásba. Nyivor az első sikeres hét végén feltankolta magát egy üveg méregdrága, pézsmapockok mellékveséjéből kivont adrenalovkával, felmiákolta a dílerét egy jókora csokor macskagyökérért, aztán rendelt magának két egzotikus rövidszőrű nőtényt, és egész éjjel felváltva kupakolta őket.

Sokáig rágódott, hogy visszatérjen-e Puppához, hiszen minden a terv szerint haladt, elboldogult a tanácsai nélkül is. Valami mégsem hagyta nyugodni. A lehető legkésőbbi időpontra jelentkezett be, hogy utána már ne következzen senki.

– Kissé megviseltnek tűnik – pillantott rá Puppa. – Történt valami baj?

– Ó, nem, nem – rázta a fejét szórakozottan Nyivor. – Ellenkezőleg, minden a legnagyobb rendben.

– Ezt örömmel hallom – mosolygott Puppa. – Mik a tapasztalatai?

Nyivor kezdetben összeszedetlen volt, kereste a szavakat. Furcsa volt ennyi pozitív jelzöt használni: nem csak a kutyák, tulajdonképpen bármi kapcsán. Aztán belemelegedett, a meséléstől valahogy fokozatosan fel is vidult: egy kicsit dicsekedett és sokat dicsért. Rég beszélt ennyit egyvégtében és ilyen élvezettel.

Aztán hirtelen kifogyott, szünetet tartott, köhintett. Elszégyellte magát – maga számára is váratlan – lelkesedéséért. Csend lett. Puppa kérdően vonta fel egyik zsemleszín szemöldökét.

– A teljesítménye átlagon felüli – állapította meg végül. – Remekül szót ért a fajtársaimmal, és úgy vettem ki, tanácsot sem szeretne kérni tőlem. Miért jött vissza mégis?

– Nem is tudom... – mormolta maga elé Nyivor. – Talán túlságosan is... talán túlságosan is jól szót értek velük. Nem gondolja, hogy ez abnormális? – vetett kutakodó pillantást Puppára.

– Mit ért ez alatt? – kérdezett vissza Puppa, ami bosszantotta Nyivort. Mintha sarokba szorítanák.

– Szerintem nagyon jól tudja, mit értek alatta! – csattant fel kissé túl élesen.

– Naponta fordulnak meg magánál efféle aberráltak!

– Zavarja, hogy jól érzi magát a kutyákkal?

Nyivor egy pillanatra lehunyta a szemét. Valami becsmérlőt akart mondani, ám egészen más jutott eszébe.

– Valamelyik nap hazafelé tartva Kanisztrádiából megálltam a Leffenty parknál. Egy csapat kutya kergetett egy műnyulat. Csak álltam, és néztem, 80 nem is tudom, mennyi ideig... aztán azon kaptam magam, hogy irigylen őket. Idáig süllyedtem. Egyszerűen szájalmas.

– Mi ebben a szájalmas?

– Tudja, mi a szájalmas? – tört ki Nyivor. – Hogy egész nap felfuvalkodott dögökkel bájolok, este pedig elmegyek a Prémbe egy halom hasonlóan felfuvalkodott döggel jópofáskodni, akiknek kizárólag úgy bírom elviselni a társaságát, ha annyi vérkoktélt küldök magamba, hogy másnap a kosaramból is alig vagyok képes kikecmeregni! Aztán kezdődik az egész előlről! Minden tetves nap ugyanaz! – Nyivor szinte már ordítva nyávogott. – Mennyire rühellem ezt az egész tetves bagázst!

Valami a mancsához ért. Összerezcent. Puppa mancsa volt az.

– Nyivor. – A kutya hangja megnyugtatóbban csengett, mint bármilyen dorombolás, amit valaha hallott. – Nincs kedve meginni valamit? – Elmosolyodott. – Úgyis vége a munkaidőmnek. Van itt a közelben egy hangulatos tejbár.

– Ez most komoly? – hahotázott Nyivor. – Klasszikus nyervogásra? És ezt te tényleg élvezed?

– Felinofil vagyok, mit csináljak – nevetett vele Puppa.

– Olyan, mintha azért fizetnék, hogy mások bagzását hallgassam! – kontrázott rá Nyivor. – Nem azért vagyunk kultúrlények, hogy mindenki a maga vacskán kornyikáljon?

Elemében érezte magát, mint aki betolt két adrenalovkát, még a bajusza is tótágast állt, pedig végig tejet lefetyeltek.

– Nem tudom, figyelj, nagyon úgy fest, hogy én is vonzódok a fajtátokhoz, de el nem tudnám képzelni, hogy eljárjak ezekre a holdra vonítós szarjaitokra – folytatta még mindig röhögve. – Mi következne utána, érted, mókuskerekettek hörcsögökkel az elfogadás jegyében? – Észbe kapott, a szájára ütött a mancsával. – Ne haragudj, hülyeségeket beszélek. Egy cinikus fasz vagyok. – Semmi gond – vigyorgott rá Puppa. Már egyáltalán nem tűntek ijesztőnek a fogai. – Én bírlak.

Furcsa: állhatatosan függesztette a tekintetét Nyivorra, akinek kényelmetlenül kellett volna éreznie magát, mégis inkább dorombolhatnékja támadt. – Nincs kedved eljönni velem következő teliholdkor? – kérdezte Puppa. – Végül is közösségi élményekre vágysz, nem?

– Na ne, és akkor mit csináljak, kurrogjak a holdra? – fintorgott Nyivor.

– Nem kötelező. Semmi sem kötelező. Csak gyere el. Ha egyszer megtapasztalod, soha többé nem akarsz lemondani róla.

- Vagy mi van, ha valakinek nem tetszik a pofám, és megcibál?
- Az nem fordulhat elő, amíg velem vagy – nézett mélyen a szemébe Puppa. A felszolgáló, egy teknőctarka macska sasszézott melléjük, gyanakvó-riadt tekintetét egy pillanatra sem véve le Puppáról.
- Műszakváltás – hebegte ügyefogyottan. – Kihoztam a számlát, de 81 maradjanak csak...
- Nagyszerű! – Puppa mosolyától a szerencsétlen minden szál szőre égnek meredt. Nyivor az egész helyzetből roppant magabiztosnak érezte magát. – Amúgy is menni készültünk! – Mielőtt Nyivor észbe kaphatott volna, fizetett a dúlt ábrázatú felszolgálónak.
- Nyivor kissé lehervadt.
- Máris mennél?
- Puppa körbesandított, és lehalkította a hangját: – Eléggé lefagytak tőlem, jobb, ha megyünk. Mit szólnál, ha hazakísérnélek?
- Nem fordítva szokás? – kérdezte önkéntelenül Nyivor, amitől egészen zavarba jött. Hogyhogy szokás? Végére is ők elsősorban nem egy hím és egy nőstény, hanem egy macska és egy kutya. Minden csak ezután következik. – Úgy értem...
- Értem, hogy érted. – Ismét az a megnyugtató mosoly. – De egy macska ne csámborogjon egyedül Kanisztrádiában, pláne este. Azért vannak szélsőséges figurák.
- Ballagtak egymás mellett, pontosabban Puppa ballagott, Nyivor pedig szaporázta: míg a kutya egyet lépett, addig ő kettőt. Puppa nem akarta lerázni, valahogy mégis elszontyolodott. Arra gondolt, hogy holnap reggel kezdődik minden előlről. Arra gondolt, hogy annyira nem is vicces, amit a mókuskerekezésről mondott. Arra gondolt, hogy mihelyt elválnak, megbontja azt a hétvégére elspájzolt tobozmirigylikőrt, és ha az sem segít, leugrik a közeli kis lélekvesztőbe, és ájulásig vedeli magát, vagy mindenestre addig, hogy felszedhessen egy a sok elléstől és szoptatástól lógó csöcsű, ócska kis kurvát.
- Szótlan vagy – jegyezte meg Puppa. – Bánt valami? Azt hittem, felvidultál egy kicsit.
- Persze, felvidultam egy kicsit – legyintett Nyivor a farkával. – De ez alapvetően nem változtat semmin.
- Puppa megállt.
- Szerinted semmi sem változott? – Közelebb lépett Nyivorhoz. Majdnem összeért az orruk.
- Nyivor a vállát vonogatta. Nem nézett a kutya szemébe.
- Akkor majd teszünk róla, hogy változzon – mondta Puppa szinte súgva. Nyivor egyszerre valami puhát, forrót és nyálasat érzett a pofáján, a szájában, mindenütt. Elernyedte. Nem működtek a reflexei. Vagy nem akartak. Mert

bizonyos reflexei viszont nagyon is működtek. Még átvillant az agyán, hogy ez a vég: a kutyaiíz finom. A kutyaszag finom. Ez itt egy kutya, és mégis finom. Aztán már nem gondolt semmire.

82 Minden olyan magától értetődő volt. Az illat. Az erős szálú bunda, melybe az orra fúródott. A meleg, egyenletesen szuszogó test, amelyen hevert. Nyivor félálomban dorombolt. Csak leheletnyit moccanította a fejét, fel ne ébredjen a magától értetődő másik, ám ekkor éles fájdalom hasított a homlokába.

Kábán kinyitotta a szemét. Először nem is értette, hol van: annyi volt csak bizonyos, hogy nem az alvókosarában. Megrázta a fejét, mire finom mozgás támadt alatta. Visszatekerés az első, félöntudatlan gondolatig, ami nem is gondolat volt, csak érzet, szenderegés közbeni bizonyosság, amely most úgy illant el, mint az álom és ébredlét határán ésszerűnek tűnő képtelenségek. Puppa. – A kibagzott életbe – szisszent fel önkéntelenül Nyivor. – Elaludtunk. Elkéstem. – Valójában fogalma sem volt, mennyi lehet az idő.

Puppa készséges volt. Állandóan mosolygott, visszalopva a reggelbe egy keveset a magától értetődésből. Azt mondta, ő jól van, a reggelit is hajlandó kihagyni, de Nyivor idegesen prüszkölt. Kapkodva mosakodott. Sajgott a feje. Soha többé nem akart kimozdulni otthonról, soha többé nem akart elválni a kutyától, de tulajdonképpen lehet, hogy épp az ellenkezőjét akarta, kiteszékelni, bezárkózni, és bedönteni további pár üveg adrenalovkát. Macskajajra kutyaharapást szőrivel.

Legszívesebben Mufronc elé rókázott volna egy természetes szörgalacsint, amikor a főnöke hamiskás bennfentességgel kacsingatni kezdett rá, hogy látja ám az ábrázatán, nagy kufirc lehetett az éjjel, na, ne tegye az agyát, kit szedett össze, legalább valami pedigrés cuncus?

– Egy ragdoll volt – kaffantotta oda kelletlenül, csak hogy lezárják végre a témát.

– Azok milyen pózokra képesek, apám – fütytyentett elismerően Mufronc –, olyan hajlékonyak, hogy csomót tudnának kötni magukra. Egyszer két ilyen rongycirmivel...

Nyivor faképnél hagyta.

Az éjjel párosodni próbált egy kutyával. Rontott a helyzeten, ha ez egyáltalán lehetséges volt, hogy továbbra is vágyott rá.

Rendben, miután felmentek hozzá, Nyivor nem állhatta meg, bontott egy adrenalovkát: valahogy kezelni kellett a (máskülönben természetesen teljesen magától értetődő) helyzetet. Puppa hígítva kérte, különben is, úgy tűnt, inkább csak szolidaritásból iszik, úgyhogy Nyivor meg vele szolidaritott, százszázalékos, rostos veréb-rigó-lével keverték az italt. Nyivor persze, testmértük különbségéből adódóan, így is csakhamar fejreállt.

Mámorosan beszélgettek. Nyalták-falták egymást. Nyivor soha, még megközelítőleg sem érzett hasonlót. Kutyanyalban úszott. Élvezte. Az éjszaka egy pontján megkísérelt rámászni Puppára. A kutya csitította, hogy ez még túl korai. Túl korai! Mintha egyáltalán lehetséges volna. Nyivor keserűen mulatott.

83

Abban maradtak, hogy még az este találkozhatnak. Nyivor megkönnyebbült, amikor Pupa bölcsen jelezte, inkább otthon alszik. Attól viszont feszengett, hogy Pupa a nyílt utcán nyalogatja a képét. Parkban andalogtak, Nyivort a bokrok takarása nyugtatta meg. Hazaérve belefetyelt egy üveg adrenalovkát. A kutyával álmodott, aki álmában macskaméretű volt, és macskahangon nyivákkolt, amikor beléhatolt.

Aztán ez ment. Ez ment már hetek óta. Pupa mindenféle dolgokat akart. Felmenni hozzá, azt bezzeg nem. Majd akkor, ha Nyivor biztos lesz a dolgában. Ijesztő volt az akarása, a kedves, mosolygós, tántoríthatatlan léte. Ez a szelíd erőszak. Ezek az ellentmondást nem tűrő nyelvcsapások és orral bökődések a legváratlanabb pillanatokban és helyszíneken. Nyivor rettegett a lebukástól, szüntelen a fejét kapkodta. Konstans módon kutyaszagot árasztott. Égnek állt a hátán a szőr, amikor a kollégái azzal kezdték ugratni, hogy biztos összeszedett valami titkárnőcskét a Siriusban.

– Holnap telihold – szólalt meg Pupa. Sárga szeme gyönyörűen fénylett.

– Aha – mondta kényszeredetten Nyivor. Egy fa tövében hűsöltek. Alkonyodott. Távolabbról fiatal, kergetőző kutyák önfeledt csaholása hallatszott.

– Nem jössz velem?

Nyivor fészkelődött. Nyalintott egy párat a mellső mancsán, aztán sietve abbahagyta, kapcsolva, hogy Pupa pontosan tudja, hogy viselkednek a zavart macskák.

– Már megígértem egy haveromnak, hogy megiszunk valamit – felelte végül, kerülve Pupa tekintetét.

– És ha őt is elhívnád? – kérdezte Pupa, mint akinek fel sem tűnt, hogy épp megvezetik, holott nyilvánvalóan feltűnt. Ez irritálta Nyivort.

– Nem! – vágta rá idegesen, szinte felcsattanva. – Retteg a kutyáktól – mérsékelte kissé nyervogását. Űzött vadnak érezte magát, ezen a héten alig aludt valamit, különösen, mióta Pupa, ha épp korábban végzett Nyivornál, felbukkant a munkahelyétől nem messze, mondván, aggodalomra semmi ok, kerüli a feltűnést, de annyira várja a találkozásukat, hogy nem bír magával, leküzdhetetlen késztetést érez elé jönni.

Kerüli a feltűnést. Mégis hogy kerüli a feltűnést egy jókora, fekete kutya Felisztrádia kellős közepén? Ez így nem mehet tovább.

– Miért ne mehetne? – kérdezte szelíden Puppa. Ezek szerint hangosan gondolkodott. Szorongó, büntudatos pillantást vetett a kutyára, mint akit tetten értek. – Addig bujkálunk, amíg úgy nem érzed, hogy már nincs rá szükség.

Nyivor lecsüggesztett fejével hallgatott.

84 – Gyere el holnap a vonításra. Hidd el, sokat fog segíteni.

Nyivor megrázta a fejét.

– Majd talán legközelebb. Még emésztenem kell. Sok mindent.

Mint mostanában mindig, aznap éjjel is leitta magát. Az üveg felénél már egészen rózsásan látta a helyzetet: mire végzett vele, rendszerint azzal az elszánt gondolattal tántorgott alvókosarához, hogy holnaptól, lesz ami lesz, vállalja, hogy egy kutya a nője.

– Röhögtök, tetvesek? – motyogta maga elé. – Majd bekussoltok, ha meglátjátok a csajom fogait.

Szegény Puppa. Megfogadta, hogy holnap meglepi, és vele tart a vonításra. Mi lenne, ha nem aprózná el a dolgot, és egyszerűen felmondana ezen a gyűlöletes helyen?

Aztán egy pillanatig világosan látott mindent. Tudta, hogy nem megy el a vonításra. Tudta, hogy nem fog felmondani. Tudta, hogy a holnap épp nem alkalmas efféle dolgokra. A holnap nem. És a holnapután sem. És talán még az azután következő nap sem. Mégis valami áldott nyugalom szállta meg. Mert azt is tudta, egyszerre olyan magától értetődő lett, mint az az első reggel, mielőtt jártni kezdte volna az agyát, hogy lesz egy ilyen nap. Hogy valahol, az idő folyásán kívül, mint vízből kinyúló szikla, már létezik is. Ezzel a bizonyossággal aludt el.



Első kötetes írókat olvasni jó. Van valami ellenállhatatlanul vonzó az első írás lendületében, abban, ahogy egy fiatal szerző mindazt megpróbálja összesűríteni, amit attól a pillanattól érez és tud, hogy megérik benne a gondolat: író lesz. Szendi Nóra kötete éppen ettől az elsőkötetességtől annyira izgalmas. Az íróvá válás folyamatának egy igazán általános útját mutatja be a legeredetibb módon. Kavargás a Múzeum körúton, avagy mit tegyen a bölcsész, ha minden bizonnyal író.

Hutvágner Éva 85

NEM FÉKEZETT HABZÁS

Szendi Nóra: *Zárványok*

A *Zárványok* című kötet valóban zárványéleteket vonultat fel: egy fővárosi, jól szituált családból származó, intelligens, ezért csapongó, érzékeny, instabil lány felnőtté válásának mindenkitől való elszigeteltségébe, pótcselekvéseibe, a mindennapi úzottságéba, vagy még inkább önkergetésébe vezet be az olvasót. Kopp Irén, a regény narrátora a gyermek Dalai Láma, egy melodramatikus főhősnő és Woody Allen szerelemgyereke. Különböző szinteken működtetett beszédfolyama áradó, sodró lendületéből előtör a gyerekkor végének minden összegző levonása, egy fiatal nő minden túlcseresznyés érzelme – a textust azonban igazán élővé azok a kiszólások, önreflexív gesztusok teszik, amelyek, sűrűségük folytán, hamar a szöveg narratívarendező elemévé válnak.

A szöveg hét, grandiózus, szinte teljesen egybefüggő fejezetből áll, amelyeket prizmaszerűen szétvet az emlékezés és a képzelet egy-egy epizódja. A szöveget minden bizonnyal a lassan kikristályosodó írásfolyamat felmutatása tartja össze: Irén, mint amolyan bölcsész-sztereotípiája, a regény nagy részében készülődik a regény megírására – lassan derül fény arra a regényklisére, hogy az olvasó az említett könyvet tartja a kezében. A kezdeti önelbeszélés egy ponton hirtelen a főszereplő barátjára, Csurira – majd az utolsó egységben ismét vissza, a naplószerű elbeszélésbe – vált, ám ez ekkor már, a fenti magyarázat fényében, hihető, átélhető váltás-sorozat lesz. Ám ami ennél is több, a regény szövegformálásának magyarázójává válik az írás, vagyis az íróvá válás parodisztikus felmutatása.

Mindaddig nem szóltunk a szövegvilág egyik legjellemzőbb tulajdonságáról. A regény ugyanis drog-könyv: a különböző könnyű és nehéz tudatmódosítók valóságértelen, öntörvényűen mozgó (mégis reális, a különböző drogok egyéni hatását követő) látásmódját követi. Képzeltételek, eltévedések, menekülések, félrebeszélések kásás terében folyik előre Kopp Irén önelbeszélése, önmeghatározása. A drog használata, mint ismerős közeg, nyelvileg

is belengi Szendi prózáját. A belvárosi, narkós szleng egyfajta tükre a főhős önmeghatározásának: törékennyé, néhol idegenné teszi a szöveg egészét, egy olyan szubkultúrába (és identitásképző nyelvébe) enged belátást, ami egyszerre vonz magához és tart el, akárcsak magát a főhőst.

86 A romantika irodalmának megidézését és a drogirodalom fényűző összevisszaságát vegyíti bölcsész-naplójába a *Zárványok*: a gyerekkorba vezető emléktöredékek idejétől a magyar szak elvégzéséig tart ez a stiláris játék, kiírva és megírva a szöveggel együtt saját íróvá válásának jelenét. Igazán újszerűvé azok a nyelvi trükkök és végtelenbe vesző szóvirágok adják, amelyek egyszerre túlírtak és reflektáltak: a jelzőkből és intertextusokból habosított próza egyszerre azonos önmagával és parodizálja önmagát mint rétegnyelvet. A nyelvi túlkapások és rejtett motivációk történetét írja meg ezzel a szöveg. Báját az adja, hogy tudja magáról, sőt, direkt *túltolja* mindazt, amit negatívumként megemlíthetnénk: a felpuffedt irodalmias túlcsondulást.

„A történet darabkái lassan süllyednek az aljzat felé. Nem akarok utánuk kapni. Áttelepítem az egészet a dobozomba, hínaras akvárium, halászgatok a zavarosban. Dezsavüláncolat az életem: egyre-másra öltének testet a karneváli zuhanás elmosódott képei, a kellemetlenek is, persze, annyi eszem nincs, hogy előre kurrektúrázzak, legföljebb kipipálom, ami már megvolt.” Ha csak ez az egy mondat tartozna hozzá, már megérné elolvasni ezt a vaskos, 424 oldalas regényt. Mert Szendi szentenciaszerű mondatai olyan tudatos ritmusban fékezik be a szöveget, hogy még elámulni sincs időnk a mesteri manipuláción. Ám ellentmondva a soroknak, ez az első kötet nem a bekebelezés vágyából kelt életre, nem egy egyszerű pipa az első kötet után. A minősége: megkérdőjelezhetetlen. (*FISZ könyvek – Apokrif könyvek, Budapest, 2015*)

Felülről látni, egy-két tényérnyiben megismételhetetlenül mondani-láttatni valamit, kis szürke foltokkal és néhány szóval vallani, sorok között olvasni, sorok közé írni, önmagunkat maradandóan felülrírni. Olyan vágyak ezek, melyek nemzedékek óta kísérnek, kísértének sokunkat. Érdemes belegondolni, hogy a világ és kis hazánk történetei jelentős részben ilyen leheletnyi, zsebkezdőnyi, levélnyi, kistérképnyi, csajkányi, imakönyvnyi, vértócsányi személyes

Tolnay Imre 87

POSTE RESTANTE

Ölveczky Gábor képeiről

terrénükön maradtak-maradnak fenn és válnak-váltak történelemmé, irodalomká, zenévé, képzőművészetté. Ha úgy tetszik kulturális örökséggé. Igen, nagy részük soha nem érkezett el címzettjéhez, *poste restante* maradt. Nagy hányaduk álomban fogant és álomba dermedt, háborúk és hétköznapi frontjain, árkaiban és halmain enyészett el, vizekbe-földekbe foszlott, zsebek, szelencék, asztalfiókok titka maradt.

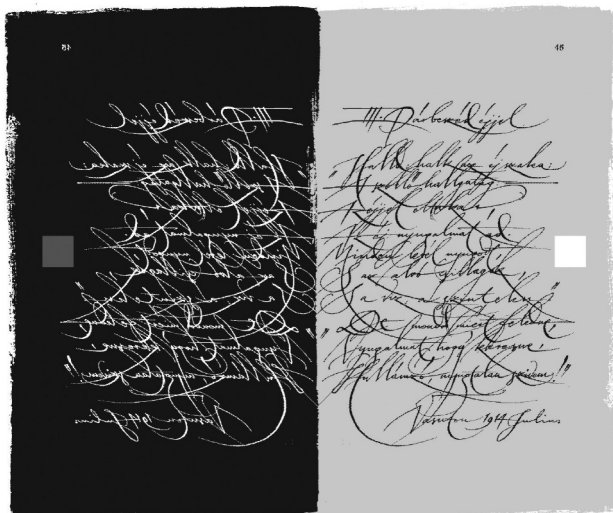
Ölveczky Gábor dolgai kapcsán születtek-íródtak a fenti és következőnek az alábbi sorok is. Azért írtam, hogy *dolgai*, mert talán nehezebb, félszobor műfajt definiálni kicsi, halk, szinte jelentéktelennek tűnő, egyszerű, többnyire fekete-fehér kétdimenziós műveihez, mint nagy hangokat, nagy és sok jelenlétet harsogó korunk tarka és zajos produktumaihoz. Romantikusnak tűnő gondok és gondolatok ezek, miként több szempontból a krónikás Ölveczky lapjai is azok. A romantika műfaji sajátossága a műrom és a levéltöredék, de az elvágódás és a sötét-világos végletesség is, mely grafikai értelemben e művek jellemzője. Miközben napjainkban már-már romantikusnak számít a kézírás, a papír alapú levél, a tiszta, zabolátlan érzés, a vers, a kalligráfia, az egyediség, az elektronika nélkül született alkotás is. Ölveczky Gábor ízigvérig 20. századi grafikus, kamarazenei vagy inkább szólóhangszeres vizualitása miközben egy süllyedőnek vélt hajó palackpostájának maradéka (*poste restante*), ugyanakkor tömörsége, egyetemessége, redukáltsága, szakmaian fogalmazva progresszív és esszenciális. Evilágian fogalmazva képi „betevő falatok”, evangéliumi olvasatban örök érvényű és elavulhatatlan-elévülhetetlen lapok ezek. De mitől maradandó valami? Attól, hogy rajtuk-bennünk minden a helyén, hogy a leírt szó és mondat jóval több, mint leírt-rajzolt szó és mondat. Attól, hogy a grafikán, kép-objekten látható életlen vagy éles horizont megszületik és mint egy húr megszólal bennünk is, a betű, a jel több lesz mint egy betű és egy jel: gondoljuk meg, kicsit másként elrendeződő tinta vagy nyomdafesték mekkora erővel bírhat, mekkora változásokat indíthat el bennünk. És bár nyilván egy e-mail vagy sms is lehet nagyon személyes,

a kézjegynél, a közvetlen, egyszeri emberi jelhagyásnál, megnyilvánulásnál nincs személyesebb.

Jelet hagyⁿⁱ¹ – ezen a címen jelent meg Kondor Bélának, a 20. századi magyar grafika egyik legjelentősebb alakjának képeit és verseit tartalmazó albuma. Az ő művészete az avantgarde irányzatok helyett a múlt nagy tradícióihoz tudott úgy kapcsolódni, hogy a stílárís, tematikus és ikonográfiai motívumokat szuverén módon olvasztotta sajátos kifejezőrendszérébe. Az írásnak, a költészetnek, valamint a klasszikus térképészetnek kitüntetett figyelmet szentelve grafikai ténykedésében a kondori hagyomány egyik folytatója Ölveczky Gábor. Bizonyosságot ad műveivel afelől, hogy ezek a kamarazenei vagy inkább szólóhangszeres műfajok, mint amilyen a költészet és a grafika, igen közel állnak egymáshoz, szinte egymásból következnek. Nem tűnhet túlzónak a Kondor nemzedékét jól ismerő, velük egy időben tevékenykedett *Supka Magdolna* művészettörténész kijelentése, aki „költőknek” nevezte a magyar grafikusokat.

Ölveczky „hadmérnök feljegyzésein”, mint térkép-tájakon barangolhatunk, verses kalligráf lapjain merenghetünk, költőktől idézett sorai, képi és szöveges rétegei, szellem- és idő-foglalatai között, mögött olvashatunk s ezáltal gazdagodhatunk. De eközben a képíró és a versek tükrökét is tartanak elénk, így a lapok, levelek bennünk is íródnak, olvasnak és tükröződnek.

¹ Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1974



Robert a szálloda frottírköntösében nyitott ajtót, szájában egy spanglival. Tudta, ki az, és azt is tudta, mi történt, ezért kíváncsi volt, milyen állapotban van Dennis ma délelőtt. Tízestől – ahol a tíz a teljesen higgadt – Dennis most hét körül volt, szemben az előző esti öttel, bár mielőtt Vernice házánaál kiszállt a kocsiából, sikerült fel-tornásznia magát hatra. Robertet meglepte, hogy Dennis ilyen jól kezeli a helyzetet. Miután körül-nézett a lakosztályban, Robert megkínálta a dzsointtal.

Elmore Leonard 89

TISHOMINGO

BLUES

(részlet)

– Csak egy slukkot – fogadta el Dennis –, mert ugranom kell.

Leszívta a füstöt, és hosszan benntartotta, mielőtt kifújta. Aztán gyorsan szívott még egyet.

– Tíz perc múlva találkozom egy zsaruvallal a BNYH-ból – mondta. – Tudod, minek a rövidítése a BNYH?

– Mindenhol ugyanígy hívják – felelte Robert. Dennis ismét körbebor-doztva tekintetét a lakosztályban, még mindig benntartva a füstöt, kezében a dzsointtal. Kinézett a nyitott erkélyajtón a kék égre, körbejárta a kis asz-talkát a kanapé mellett, megnézte Robert cédéit és cédélejártszóját, amelyből John Lee Hooker szólt.

– John Lee Hooker – állapította meg Dennis.

– Jó füled van, cimborá – mondta Robert. Dennis elmesélte, hogy ré-gebben megvolt neki a *A boogie királya* című cédé.

– Legközelebb kipróbálok rajtad egy másikat – felelte Robert. – Hogy lássam, mennyire vagy jó.

Dennis harmadszor is megszívta a dzsointot, ám ezúttal visszaadta.

– Jó cucc.

– Igen, nagyon rendben van. Tegnap este szereztem.

– Miután engem kiraktál?

– Jóval utána, a biztonsági őrről haterem révén, aki korábban a memphisi rendőrségnél dolgozott. Elvitt egy Junebug nevű helyre. Így képzelik a fehérek a dzsointkocsmákat. Tele rosszarcul fazonokkal, akik el-lenségesen méregetnek, kivéve néhány fiatal hölgyet meg a tulaját. A fiatal hölgyek meg akarták mutatni a lakókocsijukat, a tulaj pedig drogot akart eladni nekünk. Mondtam, hogy engem inkább az utóbbi érdekel, és vettem egy tasakkal: a helyi tarifa három dolcsi egy fél grammért. Amikor távo-ztunk, néhány rosszarcul kijött utánunk, szerintem belénk akartak kötni. De aztán meglátták a csilivili fekete Jaguart, és elgondolkodtak: ki lehet

ez a nigger, aki ilyen verdával jár? Elhajtottunk, még dudáltam is nekik búcsúzóul.

Látta Dennisen, hogy nagyon szeretne valamit elmondani, és akadtak dolgok, amiket Robert is szeretett volna megtudni, de előbb le akarta ültetni Dennist, helyezze kényelembe magát – a kanapéra, tökéletes –, és gurítson le egy italt. Ez az.

– A két pasas, akik engem bámultak, amikor a létra tetején álltam... – kezdte Dennis.

– Akik lelőtték Floydot.

– Az övék a Junebug.

– Hé, haver, azt hiszed, nem tudom? – Robert elvigyorodott. – Az egyik maga Junebug, a másik pedig Arlen... Novis, igaz?

– A cowboykalapos – erősítette meg Dennis. Lazább lett, mióta belépett, hétről nyolcra javult a hangulata, és ő is vigyorgott. – De honnan tudod?

– Mondtam, hogy mindig megcsinálom a házi feladatomat. Junebug és Mr. Novis intézték el Floydot, még mielőtt nézni kezdtem a műsort, igaz? – Dennis az erkély felé pillantott, de Robert a fejét rázta. – Nem onnan, hanem a hálószebából. Épp öltözködtem.

Dennis felé nyújtotta a dzsointot, de az visszautasította.

– Nem akarok beszívva ugrani. Csináltam már. Nem jó ötlet.

– Szóval láttak téged, és tudják, hogy te is láttad őket.

– Mindjárt találkozom azzal a nyomozóval – mondta Dennis az órájára pillantva. – Te mit mondanál neki a helyemben?

– Azt, hogy nem voltam ott. Hogy csak egy ostoba fehér srác vagyok, aki húszméteres létráról ugrál a mélybe. Téged miért nem lőttek le?

– Mert kijött Charlie.

– Igen. Miért nem lőtték le őt is?

– Ismeri azokat a fickókat. Charlie régen szeszt csempészett.

– Barátok?

– Ismeri őket, ez minden.

– Megmondtad nekik, hogy nem beszélsz róluk senkinek, de nem vagy biztos benne, hogy hisznek-e neked. Tudják, ha kinyitod a szádat, nekik rezeltek.

– Pontosan ez a helyzet – bólintott Dennis.

– Nem kérdezted magadtól, hogy mi a faszt keresel itt? Nem gondolsz arra, hogy a legjobb lenne meglépni innen?

Dennis összevonta a szemöldökét, és megrázta a fejét. Azt felelte, nem megy innen sehová most, hogy mindent előkészített a műsorhoz.

Jól van. Nem tojta össze magát, beleáll, bármi következék is.

– Mi ketten, te meg én, fogjunk össze – mondta Robert. – Érted, mire gondolok? Segítsünk egymásnak. Örülnék, ha eljőnnél velem meglátogatni

Mr. Kirkbride-ot. – Dennis ismét összevonta a szemöldökét. – Csak a móka kedvéért. Hogy lásd a pasas arcát, amikor megmutatom neki a fényképet. Lásd, hogyan játszom veled.

– Közöséget akarsz. – Dennis felállt a kanapéról. – Mennem kell.

– Én is megnézem a te műsorodat, nézd meg te is az enyémet. 91
Figyelj, telefonáltam, ma délután ott lesz az emberünk a Déli Oázisban.

– Tudod, ki dolgozik ott? – kérdezte Dennis az erkélyhez ballagva.
– A cowboy.

– Hallottam hírét – felelte Robert. – Azt is tudom, hogy ült egy pár évet. A biztonsági őr haveromnak vannak még barátai a memphisi rendőrségen. Utánanéznek priuszoknak, ha kéri, ő pedig továbbadja nekem, amire szükségem van.

– Fizetsz neki?

– Méghozzá jóval többet, mint amennyit azért kap, hogy az emberek biztonságban érezzék magukat. – Robert követte tekintetével az erkélyre kilépő Dennist, és eszébe jutott, hogy be akart neki tenni egy cédét. Dennis ezalatt közvetített, hogy Billy Darwin odalent van, és a szálloda villanszerelőjével beszél.

– Mit művel? Mondtam, hogy este felállítom a reflektorokat.

Robert a cédéi között válogatva vetette oda Dennisnek:

– Amint megérkeztem és becsekkoltam, beraktam tízezer dollárt a pénztárba készpénzben, hogy tudják, itt vagyok.

– Azt mondtad, nem játszol.

– Csak a látszat kedvéért, mint James Bond. A pénztár a bankom, onnan osztogatom a jattot, hogy ne kelljen magamnál hordanom. Érted? Ennyi pénzért ingyen kaptam a lakosztályt, jegyeket a műsorra, és Mr. Billy Darwin személyesen üdvözölt. Dörzsölt pasas. A szemedbe néz, és azonnal tudja, ki vagy. Öt másodperc alatt leveszi, hogy komoly-e a dumád, vagy csak adod a jampit. Érted, miről beszélek?

Dennis visszafordult az erkélyről.

– Halvány fogalmam sincs.

– Van Shemekia Copelandnek egy dala, abban szerepel ez a kifejezés. „Adja a jampit”, vagyis vetít, kamuzik. – Megtalálta a keresett cédét, és berakta John Lee Hooker helyett.

– És hogy vizsgáztál Darwinnál?

De felcsendült a cédé, lassú, vontatott dallam.

– Ezt hallgasd meg – szólott Robert –, kíváncsi vagyok, felismered-e, ki ez.

Dennis egy férfi baritonját hallotta, aki félig énekelte, félig mondta a szöveget:

Csontot hoztam neked.

Csontot hoztam neked.

Kicsi csontot hoztam neked.

Csontot hoztam neked, mert kutyus vagyok.

92 *És szinte mindig meztelenül járok.*

– A harmonika alapján lehetne akár Little Walter, de nem tudom – mondta Dennis.

– Little Walter, lófaszt. Haver, ez Marvin Pontiac, és a *Kutyus vagyok* című slágere.

– Sosem hallottam róla.

– Szégyellheted magad. Marvin az én emberem. Marvin Pontiac, aki részben Muddy Waters örököse. A másik részét pedig Iggy Pop lopta el tőle. Ismered Iggyt?

– Persze, és értem, mire gondolsz. Iggy biztosan tőle vette *A kutyád akarok lenni* című szám ötletét... igen, a *Kutyus vagyok*ból.

Marvin Pontiac hangja tovább beszélt, énekelt:

Kutyus vagyok.

Nedvesen bűzlök, mert kutyus vagyok.

– Saját meghatározása szerint a zenéje részben afro-judaista blues – magyarázta Robert. – Marvin mindig fehér köpönyeget és turbánt viselt, mint Erykah Badu, mielőtt kopaszra borotválta a fejét. Volt egy stílusa. Egyedül élt... Ezt hallgasd meg. Egy producer hosszasan könyörgött neki, hadd vegyen fel vele egy lemezt. Marvin Pontiac azt mondta, egye fene, megcsinálja, de csak ha a producer lenyírja nála a füvet.

– A füvet?

– Igen, a füvet, rendesen fűnyíróval. A pasas megcsinálta, hogy be tudja csábítani Marvint a stúdióba. Azt a lemezt hallgatod most, *A legendás Marvin Pontiac legnagyobb slágereit*. Rajta van a *Palacsinták*. Abban szerepel az a sor, hogy „a péniszemnek arca van, és megugatja a németeket”. Ez azért vicces, mert Marvin Pontiac arcáról egyetlen fénykép sem készült. Azt a néhány fotót, ami maradt róla, távolról csinálták: fehér köpönyeget és turbánt visel rajtuk. De közelkép egy sincs.

– Él még?

– '77-ben meghalt Detroitban. Elütötte egy busz, a keselyűk pedig lecsaptak a hagyatékára, Iggy meg a többiek, David Bowie. De nem kellene már készülnöd? Mindjárt ugrasz. Tudod már, mit fogsz bemutatni?

– Sosem találom ki előre, csak amikor már fent vagyok. A ma délutáni ugrás lesz a bemelegítés.

– Nézz körül a létra tetejéről. Ha sokan vannak, nyomj egy csavart triplaszaltót. Ha kevesen...

– Szimpla hátraszaltó csukamozdulattal. Mennem kell – mondta Dennis. – Találkozom a felügyelővel.

– Várj. – Robert az erkélyhez lépett. – Emlékszel arra, amit a 93 híres keresztútról mondtam?

Dennis megrázta a fejét.

– Tegnap éjjel, amikor hazavittelek Tunicába. – Robert szünetet tartott, de Dennis nem szólt semmit. – Éppen a nagy Robert Johnsonról meséltem neked, amikor elhúztak mellettünk a rendőrautók.

– Igen, emlékszem.

Robert az égre mutatott.

– Abban az irányban ötven kilométerre innen a 49-es autópálya keresztezi a régi 61-es utat.

– És?

– Ott van a híres keresztút. Ahol a nagy Robert Johnson eladta a lelkét az ördögnek. Érted, miről beszélek?

Nem, nem értette.

A felét sem értette annak, amit Robert szövegelt neki.

Azért jött volna ide Robert, mert itt született néhány nevezetes blueszenész? Mint a turisták, akik felkeresik Elvis házát Tupelóban, mert az ágya még ott áll a nappaliban? Robert túl nagyemő volt ehhez. Ő nem keresett volna fel egy turistalátványosságot, ő maga volt a látványosság. Talán tehetségekre vadászik? Valami elfeledett zsenire, egy újabb Marvin Pontiacra, akit aztán visszavisz magával Detroitba?

Vagy ezzel csak mellékesen foglalkozik Mr. Kirkbride mellett?

Miért akarja megmutatni Kirkbride-nak azt a hídról lelógatott hullát ábrázoló fotót? Mit akar elérni vele? Talán kárpótlásra vágyik? Kirkbride együttérzésére apellál? Azt reméli, hogy a pasas egy érző szívű gazdag? Aki hajlandó hozzájárulni... mihez is? Esetleg egy alapítvány létrehozásához, amely támogatja a meglincselt férfi leszármazottainak tanulmányait. Robert egy drága S-Type Jaguar vezet, Robert választékosan beszél... talán nem is a dédapja a hídról lógó meztelen hullá.

(Fordította: Illés Róbert)

LAZARUS *

Nézz csak fel, a mennyben vagyok
Itt láthatatlanok a sebek
A színmű után más nem hajolhat meg
Álarc nélkül várom a tapsot

Nézz fel, ember, táncol a késhegy velem
Már nincs mit veszítenem
Úgy elrepültem, zakatol az agyam
A mobilomat is ledobtam

Ez mégsem pont olyan, mint én

Mire New Yorkba érkeztem
Már úgy éltem, mint egy király
Aztán feléltem az összes pénzem
Csak a segged után mentem

Így vagy úgy, ez még kijár
Tudod, hogy megszabadulok
Mint az a kék madár
Hát nem pont olyan, mint én

Ó, szabad leszek
A madár kék egén
Ó, lezuhanok
Amíg ő felszáll

(Fordította: Papp Máté)

*<https://www.youtube.com/watch?v=y-JqH1M4Ya8>





Folyóiratunk a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM
anyagi támogatásával jelenik meg. Terjeszti a Budapesti,
a Nemzeti és a Vidéki HIRKER RT.
és alternatív terjesztők

Szerkesztők

JÁSZ ATTILA – Csendes Toll (főszerkesztő, kiadóvezető)
PAPP MÁTÉ (költészet rovat: mahbija@gmail.com, Zene online rovat)
REICHERT GÁBOR (kritika rovat: reichertgabor87@gmail.com)
SZÉNÁSI ZOLTÁN (főszerkesztő-helyettes, felelős szerkesztő)
SZŰCS BALÁZS PÉTER (próza rovat: szbalaazs@freemail.hu , Füstjelek online rovat)

Lapterv és műszaki szerkesztés
SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak

ACSAI ROLAND (Indiáner-gyermekirodalmi rovat)
BUCSI-KOVÁCS ANIKÓ
MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR
TURI MÁRTON
POGRÁNYI PÉTER

Tiszteletbeli munkatársak

BUJI FERENC
CSEKE ÁKOS
MONOSTORI IMRE
MUZSNAY ÁKOS
VASADI PETER

ÚJ FORRÁS

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer

Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben
Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2890 Tata, Székely B. u. 2/A Telefon: 20/3353 626

E-mail: jasz.attila@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu

Előfizethető az Új Forrás szerkesztőségi címén. Előfizetési díj egy évre 5000 Ft.

ISSN 0133-5332

Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.

Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.